

DE RAND VERTAALD

Een analyse van de taalsituatie op basis van
Taalbarometer 2 van de Vlaamse Rand

DE RAND VERTAALD

EEN ANALYSE VAN DE TAALSITUATIE OP BASIS
VAN TAALBAROMETER 2 VAN DE VLAAMSE RAND

Rudi Janssens

Een onderzoek in opdracht en met de steun van de Vlaamse Overheid

Vlaanderen
verbeelding werkt

www.briobrusssel.be

© 2019 Uitgeverij VUBPRESS

VUBPRESS is een imprint van ASP nv (Academic and Scientific Publishers nv)

Keizerslaan 34

B-1000 Brussel

Tel. +32 (0)2 289 26 50

Fax +32 (0)2 289 26 59

e-mail: info@aspeditions.be

www.aspeditions.be

ISBN 978 90 5718 898 5

NUR 740 / 758 / 610

Wettelijk depot D/2019/11.161/052

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, op elektronische of welke andere wijze ook zonder voorafgaande, schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorwoord

Deze publicatie is de weergave van de analyse van het tweede taalbarometeronderzoek in de Vlaamse Rand (kortweg TBR₂). In 2014 werd, in opdracht van de Vlaamse Overheid en de Provincie Vlaams-Brabant, een eerste surveyonderzoek naar het taalgebruik in de Vlaamse Rand uitgevoerd (TBR₁). Het nieuwe onderzoek, in opdracht van de Vlaamse Overheid, stelt ons in staat een eerste balans op te maken van de taalrealiteit en de verschuivingen die zich op taalgebied in de randgemeenten rond Brussel manifesteren.

De taalbarometer is een wetenschappelijk instrument, ontwikkeld door BRIO (het Brussels Informatie-, Documentatie- en Onderzoekscentrum), een onderzoekscentrum dat zich binnen de vakgroep Politieke Wetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel, richt op de studie van de complexe maatschappelijke en politieke realiteit van Brussel en de Vlaamse Rand, dit vanuit een internationaal comparatief perspectief.

Het BRIO-taalbarometeronderzoek is de taalsociologische pijler van het centrum. Op basis van de constructie van robuuste taalvariabelen wordt getracht evoluties in taalgedrag in kaart te brengen. In een eerste hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de analyse van de complexe relatie tussen de stad en haar rand en wordt het taalbarometeronderzoek nader toegelicht. Het tweede hoofdstuk licht de taaldiversiteit in het algemeen toe, hetgeen in de volgende hoofdstukken verder wordt uitgediept. Achtereenvolgens komen het taalgebruik binnen het gezin (hoofdstuk 3), en in een informele (hoofdstuk 4) en formele (hoofdstuk 5) context aan bod. Hoofdstuk 6 gaat dieper in op de inclusieve rol die taal in de complexe realiteit van de Vlaamse Rand speelt. De conclusies blikken terug op de verschillende tendensen die uit de onderscheiden hoofdstukken naar voren komen, en willen tegelijk het maatschappelijk debat over de taalsituatie en het taalbeleid in de Vlaamse Rand op een wetenschappelijke manier voeren.

Het BRIO-taalbarometeronderzoek beperkt zich niet tot de afname van het instrument zelf maar wil de basis bieden voor verder onderzoek en maatschappelijke discussie. Het opzet biedt de mogelijkheid de taalsituatie van de Vlaamse Rand met deze van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te vergelijken (zie de Brusselse taalbarometersurveys TBB₁ (2001), TBB₂ (2007), TBB₃ (2013) en TBB₄ (2018)), en wil eveneens de aanzet geven tot verder onderzoek dat binnen de tijdspanne van de 5-jaarlijkse afnames dieper kan ingaan op een aantal specifieke groepen of evoluties. In die zin is het ook een werkboek waarmee academici en beleidsmensen verder aan de slag kunnen.

Ten slotte wil ik naast de Vlaamse Overheid (Team Vlaamse Rand), en BRIO-VUB voor de realisatie van dit onderzoek, ook Karla Goetvinck (DOCU Vlaamse Rand) bedanken voor haar redactionele inbreng bij het uitwerken van deze publicatie.

Rudi Janssens, maart 2019

INHOUDSOPGAVE

9 | HET TAALBAROMETERONDERZOEK IN DE VLAAMSE RAND

- 9 1.1 DE DYNAMISCHE EN COMPLEXE RELATIE TUSSEN STAND EN RAND**
- 11 1.2 EEN TAALSOCIOLOGISCHE BENADERING VAN BRUSSEL EN DE VLAAMSE RAND**
  - 11 1.2.1 VAN DE RAND ROND BRUSSEL TOT DE VLAAMSE RAND**
  - 13 1.2.2 HET BRIO-TAALBAROMETERONDERZOEK**
  - 15 1.2.3 DE METHODOLOGISCHE AANPAK**
  - 18 1.2.4 DE BEVOLKINGSDYNAMIEK IN DE VLAAMSE RAND**

23 | 2 TAALKENNIS

- 23 2.1 HET METEN VAN TAALKENNIS**
- 25 2.2 TAALKENNIS**
  - 25 2.2.1 ALGEMENE TAALKENNIS**
  - 30 2.2.2 HET PROFIEL VAN DE SPREKERS**
  - 34 2.2.2 DE WOONPLAATS VAN DE SPREKERS**

39 | 3 THUISTALEN EN GEZINSGERELATEERDE TAALKEUZES

- 39 3.1 THUISTAAL ALS BASIS VAN HET TAALBAROMETERONDERZOEK**
- 43 3.2 INTERGENERATIONELE TAALOVERDRACHT**
  - 43 3.2.1 TAALVERSCHUIVING BIJ DE VORIGE GENERATIES**
  - 45 3.2.2 TAALOVERDRACHT BIJ RESPONDENTEN UIT NEDERLANDSTALIGE GEZINNEN**
  - 46 3.2.3 TAALOVERDRACHT BIJ RESPONDENTEN UIT TRADITIONEEL TWEETALIGE GEZINNEN**
  - 47 3.2.4 TAALOVERDRACHT BIJ RESPONDENTEN UIT FRANSTALIGE GEZINNEN**
  - 49 3.2.5 TAALOVERDRACHT BIJ RESPONDENTEN UIT NIEUWE TWEETALIGE GEZINNEN**
  - 50 3.2.6 TAALOVERDRACHT BIJ RESPONDENTEN UIT ANDERSTALIGE GEZINNEN**
  - 51 3.2.7 VAN OORSPRONKELIJKE NAAR HUIDIGE THUISTAAL**
- 53 3.3 TAALGERELATEERDE KEUZES BINNEN HET GEZIN**

61 4 INFORMEEL TAALGEBRUIK

- 61 4.1 TAALGEBRUIK IN DE INFORMELE SFEER**
- 61 4.2 TAALGEBRUIK MET VRIENDEN**
- 65 4.3 TAALGEBRUIK MET BUREN**
- 72 4.4 TAALGEBRUIK IN DE LOKALE KLEINHANDEL**
- 79 4.5 TAALGEBRUIK IN HET VERENIGINGSLEVEN**
- 85 4.6 TAAL EN MEDIA**

93 5 FORMEEL TAALGEBRUIK

- 93 5.1 TAALGEBRUIK IN DE FORMELE SFEER**
- 93 5.2 TAALGEBRUIK OP HET WERK**
- 97 5.3 TAALGEBRUIK IN DE GEZONDHEIDSZORG**
- 99 5.1 TAALGEBRUIK MET DE ADMINISTRATIE**

103 6 TAAL EN SOCIALE INCLUSIE

- 103 6.1 SOCIALE INCLUSIE ALS UITDAGING**
- 104 6.2 MOBILITEIT EN IMPACT OP DE LOKALE GEMEENSCHAP**
  - 104 6.2.1 MOBILITEIT IN DE RAND**
  - 109 6.2.2 EFFECT MOBILITEIT OP DE TAALSITUATIE VAN DE OORSPRONKELIJKE INWONERS**
  - 112 6.2.3 SUBURBANISATIE-EFFECT OP DE TAALSITUATIE**
  - 116 6.2.4 INTERNATIONALISERING VAN DE RAND**
  - 121 6.2.5 INWIJING VANUIT VLAANDEREN**
  - 123 6.2.6 INWIJING VANUIT WALLONIË**
- 123 6.3 LOKALE INTEGRATIE**
  - 123 6.3.1 INTEGRATIE IN DE BUURT**
  - 129 6.3.2 INTEGRATIE IN HET VERENIGINGSLEVEN**
- 130 6.4 INTEGRATIE EN IDENTIFICATIE**
- 145 6.5 TAALBELEID EN SOCIALE INCLUSIE**
- 153 6.6 TAAL EN POLITIEKE REPRESENTATIE**

161 7 SLOTBEDENKINGEN

- 161 7.1 ALGEMENE TAALSITUATIE**
- 162 7.2 AANKNOPINGSPUNTEN VOOR HET BELEID**
- 166 7.3 EN NU ...**

167 10 BIBLIOGRAFIE

HET TAALBAROMETERONDERZOEK IN DE VLAAMSE RAND

1.1 DE DYNAMISCHE EN COMPLEXE RELATIE TUSSEN STAD EN RAND

Het verhaal over de relatie tussen het centrum van de stad en haar periferie is reeds van bij het ontstaan van de sociologie als wetenschap een van de centrale discussiethema's (zie o.a. Park e.a., 1925), maar vooral vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw stijgt de aandacht voor theorieën in wat men de 'centrum-periferie benadering' is gaan noemen. Het zijn in de eerste plaats de economische ontwikkelingen die de wetenschappelijke interesse voor de verwevenheid tussen de stad en haar omgeving sturen. Het feit of de industrie zich binnen de stad ontwikkelde, dan wel verbannen werd naar de omliggende regio, bepaalde in belangrijk mate de eigenheid en demografie van beide. De geografische scheiding tussen productie en consumptie enerzijds, en woon- en werkplaats anderzijds, werden in eerste instantie door fysieke nabijheid en de ontwikkelingen van de binnenscheepvaart en het spoorwegnet bepaald. In Brussel vond de economische expansie vooral buiten het centrum van de stad plaats. Op die manier kregen de landelijke dorpen rond Brussel een industrieel karakter (zie o.a. Gunst, 2008).

Na de Tweede Wereldoorlog werd de lokalisering van de industriële, commerciële en residentiële functies steeds meer op maat van de auto bepaald. Het waren de Verenigde Staten die hier de toon zette met de ontwikkeling van een uitgebreid wegennetwerk tussen de stad en haar 'suburbs' (Glaeser, 2011), en het ontstaan van de 'drive-in society' (drive-in movies, drive-in restaurants, shopping malls aan de rand van de stad ... Jackson, 1985). Maar ook in en rond Brussel tekende zich een vergelijkbaar patroon af, en in navolging van de Amerikaanse steden werd ook hier het ideaal van stadsautostrades gehuldigd. Parallel aan de industriële evolutie ontwikkelde zich in de 'golden sixties' eveneens een nieuwe Amerikaanse levensstijl in de groene buitenwijken van de nieuwe blanke middenklasse, 'suburbia' (Hamers, 2003). De Vlaamse variant aan de stadsrand werd de 'verkeveling'. Waar voorheen enkel de hogere klasse zich een woning in de groene omgeving rond de stad

kon permitteren, werd dit nu ook het voorrecht van de middenklasse. De mythe van de harmonieuze dorpsgemeenschap werd vervangen door deze van de homogene inclusieve buitengemeente van gelijkgezinden. De Engelse wetenschappelijke term voor dit suburbanisatieproces ‘white flight’ illustreert dat het om meer gaat dan economische drijfveren, maar dat ook sociale en culturele elementen een cruciale rol spelen in dit proces (Key, 2018). Vooral in de postindustriële periode werden de, vaak karikaturale, tegenstellingen tussen de bewoners van de stad en de rand groter. De herwaardering en gentrificatie van de steden maakte hen opnieuw populair voor een jong segment van de middenklasse. De stad werd synoniem voor jeugd en creativiteit en de minder kapitaalkrachtige stadsbewoners werden naar bepaalde delen van de stad of de periferie gedwongen.

De aandacht van het wetenschappelijk onderzoek richt zich vooral op deze stedelijke dynamiek. Het feit dat momenteel meer dan de helft van de wereldbevolking in steden woont (United Nations, 2015), een aantal dat nog toeneemt, is hieraan niet vreemd. Er is een groeiende mobiliteit waardoor mensen zich tijdelijk of permanent verplaatsen in functie van hun studies, werk, vrije tijd, pensioen ... Niet enkel de fysieke mobiliteit neemt toe. Digitale netwerken sturen niet alleen de economische activiteit, maar verspreiden eveneens ideeën op lokale, nationale, internationale en globale schaal. Waar economische activiteiten een globaal karakter hebben, beperken ook sociale en politieke activiteiten zich niet tot het lokale. Transnationalisme ligt mee aan de basis van het feit dat gebeurtenissen elders een lokaal effect genereren, denk bijvoorbeeld aan het Turkse referendum over de grondwetswijziging van 2017 dat ook in Vlaanderen en Nederland commotie veroorzaakte binnen de Turkse gemeenschappen. Door de diversiteit en mobiliteit van de bevolking ontwikkelen zich multipale loyaliteiten die zowel lokaal, nationaal als internationaal (kunnen) zijn. Deze mobiliteit van personen, goederen en ideeën, die de geglobaliseerde samenleving met zich mee brengt, stelt de politieke en sociale fundamenteën van de maatschappij zelf in vraag (Urry, 2000). Deze dynamiek manifesteert zich in eerste instantie binnen de stedelijke context, maar het suburbanisatieproces introduceert deze processen eveneens in de ‘buitengemeenten’ die niet alleen sociaal, maar ook cultureel divers worden. In de suburbane gebieden, waar de toegenomen internationale mobiliteit de lokale autoriteiten voor problemen stelt, wordt hierdoor de vermeende homogeniteit van de lokale bevolking, vaak met een historisch lage verhuisratio, verstoort.

Het komt er voor het lokale beleid op aan om een evenwicht te vinden tussen het omgaan met de lokale mobiliteit enerzijds, en het voeren van een inclusief beleid die iedereen bij de lokale samenleving weet te betrekken, en het gevoel kan geven zich er thuis te voelen, anderzijds. De impact die de lokale politiek op de demografische processen heeft is beperkt, en ziet zich geconfronteerd met beslissingen die op hogere beleidsniveaus worden genomen en tegen de lokale politiek kunnen ingaan. Het EU-beleid is

illustratief voor de dualiteit waar men lokaal mee wordt geconfronteerd. Het Verdrag van Maastricht (1992) introduceerde het Europees burgerschap met als een van de fundamentele rechten het vrij verkeer van personen. Het verdrag creëert drie types van burgers, elk met verschillende rechten en plichten: burgers die de nationaliteit hebben van het land (nationals), burgers met de nationaliteit van een van de andere EU-landen (EU nationals), en burgers met de nationaliteit van een land van buiten de EU (third-country nationals). Conform dit burgerschap bevordert de EU, door haar wetgevend werk en het opzetten van uitwisselingsprogramma's, de mobiliteit van studenten en werknemers en plaatst de positieve aspecten ervan in de schijnwerper (European Commission, 1998). Dit EU-burgerschap impliceert eveneens dat men inwoners met de nationaliteit van een ander EU-land geen verplichtingen of voorwaarden kan opleggen, die niet gelden voor de eigen onderdanen. Bijgevolg kunnen ze niet onderworpen worden aan een integratie- of inburgeringsbeleid zoals dit in Vlaanderen momenteel wordt gevoerd. Anderzijds worden er grote inspanningen geleverd om migratie van buiten de EU te verhinderen (European Commission, 2014). Voor de inwoners van buiten de EU, wordt vanuit Europa de klemtoon gelegd op een integratiebeleid en wordt sociale inclusie als een belangrijke kerntaak van het lokale politieke bestuur gezien. Een van de uitdagingen op dat vlak is het omgaan met de taaldiversiteit en de taalbehoeften van de verschillende bewoners. Taal staat hier niet louter op zich, maar refereert aan begrippen als etniciteit, nationaliteit, het trekken van grenzen tussen groepen, sociale inclusie en exclusie, integratie ... (zie o.a. Barth, 1969; Giles, 1977; Oakes, 2001; Grin, 2018). Centraal staat de manier waarop taalattitudes zich ontwikkelen en wat hiervan het effect is op de onderlinge relatie tussen de burgers. Het gevoerde taalbeleid is een van de belangrijkste instrumenten die de sociale inclusie kunnen ondersteunen.

1.2 EEN TAALSOCIOLOGISCHE BENADERING VAN BRUSSEL EN DE VLAAMSE RAND

1.2.1 Van de rand rond Brussel tot de Vlaamse Rand

Sinds het ontstaan van het land is het omgaan met taaldiversiteit een constante in de Belgische politiek. Het ideaal van taalhomogeniteit en het daaruit voortvloeiende territorialiteitsprincipe liggen aan de basis van de taalwetgeving. Het officieel tweetalige Brussel is hierop de uitzondering, en tegelijk de illustratie van de moeilijkheden die men binnen de politieke context ervaart om met twee- of meertaligheid om te gaan. Het vastleggen van de taalgrens in het begin van de jaren zestig van vorige eeuw, en de daaropvolgende staats hervormingen, waarbij een onderscheid werd gemaakt tussen het beleid voor gemeenschaps- en gewestmateries, vormt de basis van de huidige politieke institutionalisering. In en rond Brussel resulteerde dit in de

huidige complexe politiek-taalkundige realiteit met het tweetalige Brussel, de faciliteitengemeenten waar Franstalige inwoners in hun officiële contacten en in het basisonderwijs het Frans kunnen gebruiken, en de andere randgemeenten waar het Nederlands de enige officiële taal is.

De processen die in de eerste paragraaf (zie 1.1) worden geschetst, zijn ook van toepassing op Brussel en haar randgemeenten. De internationalisering van Brussel en de groeiende diversiteit van haar bevolking werd ook in deze gemeenten voelbaar. Dit creëerde een dubbel spanningsveld met enerzijds de traditionele confrontatie tussen Nederlandstaligen en Franstaligen, tussen de stad en de rand, en anderzijds het nieuwe spanningsveld tussen autochtone inwoners en nieuwkomers, tussen het lokale en het globale. De hervorming van de instellingen en de achtereenvolgende grondwetsherzieningen hebben de institutionele context grondig hertekend maar taaldynamiek laat zich niet zomaar opsluiten binnen de bestuurlijke grenzen, zoals hier geschetst. Maar de gewijzigde bevolkingssamenstelling veranderde ook de taalproblematiek die zich oorspronkelijk beperkte tot de contactsituatie tussen het Nederlands en het Frans. Dit gaf aanleiding tot een specifiek beleid voor deze Vlaamse randgemeenten rond Brussel. Illustratief is de naamsverandering van het gebied, van Brusselse rand (zie Witte e.a., 1993) naar Rand tot Vlaamse Rand. Met een actief ‘randbeleid’ wilde men vanuit de Vlaamse Overheid en de provincie Vlaams-Brabant vooral het ‘Vlaamse karakter’ van de gemeenten rond het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ondersteunen. Op 9 november 1994 keurde de Vlaamse Regering een nota goed die de Vlaamse Rand definieerde als de 19 Vlaamse gemeenten die grenzen aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of aan een van de zes faciliteitengemeenten. Het gaat hier om de gemeenten Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Wemmel, Wezembeek-Oppem, Asse, Beersel, Dilbeek, Grimbergen, Hoeilaart, Machelen, Meise, Merchtem, Overijse, Sint-Pieters-Leeuw, Tervuren, Vilvoorde en Zaventem. Het doel was om in deze gemeenten een preventief beleid te voeren om de ‘Nederlandse taal en cultuur veilig te stellen en te bevorderen’.¹ We kunnen de Vlaamse Rand het beste omschrijven als een ‘aandachtsgebied’ voor het beleid, het vormt geen bestuurlijk-administratieve eenheid maar de overheid voorziet wel een extra financiële impuls. In haar Actieplan vraagt de Vlaamse Regering ‘anderstalige’ inwoners een inspanning te doen om het Nederlands te leren en zet daar de organisatie van taallessen en taalstimulerende activiteiten tegenover.

---

¹ Actieplan van de Vlaamse Regering voor de Vlaamse rand rond Brussel. Elementen voor een globale en gestructureerde aanpak voor het zuidelijk deel van Vlaams-Brabant. Goedgekeurd door de Vlaamse regering op 26 juni 1996.

Figuur 1. De Vlaamse Rand

1.2.2 Het BRIO-taalbarometeronderzoek

Alhoewel de taalverhoudingen in de Vlaamse Rand, en meer bepaald de verfransing van de Vlaamse randgemeenten, vaak het politiek debat bepaalden en in 2010 zelfs tot de val van de regering Leterme II leidde, waren er geen data beschikbaar over de reële taalverhoudingen. De meest recente beschikbare cijfers dateerden van de laatste talentelling van net na de Tweede Wereldoorlog. Door het vastleggen van de taalgrens en het grondwettelijk betonnen van de officiële talen op gemeentelijk niveau, waren de reële taalverhoudingen op zich minder relevant omdat ze niet langer het taalstatuut van de gemeenten bepaalden. Taal en politiek zijn in de Belgische politieke context zodanig met elkaar verweven (zie bijvoorbeeld Witte & Van Velthoven, 2010) dat cijfergegevens hierover erg gevoelig liggen. Het ontbreken van dergelijke gegevens geeft dan ook aanleiding tot het ontstaan van allerlei mythes en misverstanden. Zo zijn er wel publieke gegevens over de nationaliteit van de inwoners, hetgeen wel een idee geeft van de diversiteit van de bewoners in de Vlaamse Rand, maar op zich niets zegt over hun taalkennis. De jaarlijkse rapporten die Kind & Gezin voor elke Vlaamse gemeente publiceert, geven wel aan welke taal de moeder spreekt met de kinderen die dat jaar geboren zijn, maar zeggen niet alles over de taalkennis van de moeder en het taalgebruik binnen het gezin waarin dat kind werd geboren. Hetzelfde geldt voor de cijfers van de thuistalen van de leerlingen in het Nederlandstalig onderwijs in de Vlaamse Rand, iemand die thuis in zijn of haar gezin een andere taal spreekt dan het Nederlands blijft ook als hij van de kleuterschool tot zijn **achttiendeles** volgde in het Nederlandstalig onderwijs iemand die niet het Nederlands als thuistaal spreekt, en in die zin een ‘risicoleerling’. En dan zijn er nog de verkiezingsuitslagen en allerlei administratieve data die de burgers

wel exclusief als Vlamingen of Franstaligen labelen, maar weinig inzicht geven in de taalkennis en het taalgebruik van deze personen.

Met het taalbarometeronderzoek bouwde BRIO sinds 1997 aan een wetenschappelijk survey-instrument met als doel een representatief beeld te schetsen van de Brusselse taalsituatie (zie Janssens 2001, 2007, 2013, 2018). In 2013 werd voor de eerste keer ook een dergelijk onderzoek gevoerd in de Vlaamse Rand (Janssens, 2014). Een taalsurvey is geen talentelling. Een talentelling is een beleidsinstrument waarbij iedereen wordt bevraagd over zijn of haar taalkennis, meestal beperkt tot de thuistaal of de kennis van de officiële taal of talen. De antwoorden blijven beperkt tot de door de overheid bepaalde categorieën, en het resultaat heeft politieke consequenties of wordt alleszins binnen een specifiek politiek denkkader geplaatst. Waar een talentelling een top-down instrument is, vertrekt het BRIO-taalbarometeronderzoek van een bottom-up benadering. Een survey bevraagt een representatief deel van de bevolking en gaat op zoek naar de aanwezige taalkennis en de manier waarop men deze aanwendt. Het is de bedoeling van het taalbarometeronderzoek om een accurate beschrijving te geven van het taalbeeld van de huidige bevolking van de Vlaamse Rand.

Het concept 'talentelling' leert ons dat taalgebruik niet alleen een linguïstisch maar ook een sociopolitiek concept is. Taal krijgt betekenis in zijn maatschappelijke en politieke context, ook al wordt het door de sprekers van de taal niet altijd als dusdanig gepercipieerd. Toch is het deze context die de status van de taal bepaalt en de mate van verbondenheid tussen haar sprekers. In Brussel wordt uitgegaan van de institutionalisering van de twee traditionele taalgemeenschappen tot twee 'imagined communities' (Anderson, 1991) die hetzelfde territorium delen en waarbij de inwoners worden geacht zich met een van beide te identificeren. In de Rand krijgt deze verbondenheid politiek vorm door het gebruik van één officiële taal, het Nederlands, die als gemeenschappelijk voor elke inwoner wordt verondersteld. Enkel in de faciliteitengemeenten ligt dit anders. Vanuit Franstalige politieke hoek wordt de Brusselse redenering doorgetrokken naar de 'onvolledige' tweetaligheid in deze gemeenten, de Vlaamse politici zagen het bij de creatie ervan als een overgangsstelsel naar het Nederlands als enige officiële taal. In de realiteit is er in de faciliteitengemeenten rond Brussel de facto tweetaligheid voor de burgers in hun communicatie met de overheid, maar is het Nederlands de enige bestuurstaal.

In het BRIO-taalbarometeronderzoek staat de taalsociologische benadering centraal. Het onderzoek gaat in eerste instantie op zoek naar de taalkennis in de Vlaamse Rand. Hierbij nemen we de standaardtaal als uitgangspunt en vergelijkingsbasis. Wanneer twee mensen beweren een bepaalde taal te spreken, zal het taalregister waaruit ze putten ongetwijfeld verschillend zijn gegeven de manier waarop men de taal heeft verworven en waarop men ze gebruikt. Als iemand, volgens het taalbarometeronderzoek, Nederlands spreekt, gaan we er van uit dat hij of zij de standaardtaal begrijpt en dat die

persoon in staat is een gesprek te voeren met iemand die eveneens beweert Nederlands te spreken zonder dat beide hiervoor uit hun comfortzone hoeven te treden. De methodologische aanpak laat trouwens niet toe de variabiliteit binnen eenzelfde taal als element in de analyse te betrekken. Naast taal is thuistaal het tweede centraal concept in deze benadering. De thuistaal is de taal of talen die men van thuis uit meekrijgt en waarmee men meestal een emotionele band ontwikkelt in tegenstelling tot talen die men op latere leeftijd leert en die vooral een instrumentele functie hebben. In dit onderzoek is de thuistaal de taal of talen die de ouders onderling spreken en die de vader respectievelijk de moeder met de ondervraagde spreken of spraken. Dit vormt het uitgangspunt van de verdere analyses omdat deze thuistaal de meest stabiele maat is: de categorisering is inclusief en exhaustief (iedereen hoort wel ergens in een categorie thuis en de categorieën overlappen elkaar niet), er is de mogelijkheid meerdere talen aan te duiden als thuistalen (hetgeen bij het moedertaalconcept niet het geval is) en de thuistalen zijn onveranderlijk over de tijd (in tegenstelling tot bijvoorbeeld de huidige gezinstaal).

Het BRIO-taalbarometeronderzoek analyseert de manier waarop mensen, in dit geval de inwoners van de Vlaamse Rand, hun thuistaal en de andere talen die ze beheersen gaan inzetten in verschillende informele en formele settings. Ten slotte wordt ook naar taalgerelateerde politieke attitudes en meningen gevraagd. De gevoeligheid voor de taalproblematiek maakt dat de concepten die in politieke discussies geclaimd worden ook in dit onderzoek worden gebruikt, al dekken ze vaak een andere lading. Het politieke en publieke discours draait veelal rond de relatie tussen taal en identiteit, een concept waaraan iedereen zijn eigen invulling geeft. Zo zijn in dit onderzoek 'Nederlandstaligen' respondenten die opgroeiden in een eentalig Nederlandstalig gezin, en is het geen synoniem voor 'Vlamingen' dat ofwel kan verwijzen naar inwoners van Vlaanderen, in dit onderzoek dus alle respondenten, dan wel een identitaire invulling krijgt. Hier wordt in het hoofdstuk 6 dieper op ingegaan.

1.2.3 De methodologische aanpak

Het BRIO-taalbarometerproject startte in 1997 en leidde in 2001 tot het eerste representatieve taalonderzoek in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In 2014 werden de eerste resultaten voor de Vlaamse Rand gepubliceerd. De basis van het surveyonderzoek wordt gevormd door een gestandaardiseerde vragenlijst. Dit instrument werd door BRIO ontwikkeld en gevalideerd.

De sterkte van de methodologische aanpak, is het feit dat het BRIO-taalbarometeronderzoek steunt op een face-to-face bevraging van een representatief steekproef van de bevolking. Een face-to-face benadering is de meest verantwoorde aanpak voor de analyse van taalgebruik, zowel vanwege de kwaliteit van de data, de hoge response rate als het onderwerp gezien er voor de bevraging geen informatie beschikbaar is over de talenkennis van

de te ondervragen personen. De tijdsduur per interview bedraagt ongeveer 25 minuten.

De nauwkeurigheid van het onderzoek staat of valt met de representativiteit van de steekproeftrekking. In eerste instantie wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke representativiteit voor de Rand in zijn totaliteit. In 2013 telde de Vlaamse Rand 300.938 inwoners tussen de 18 en 80 jaar, in 2017 308.080. Op basis van deze populatiegrootte, met een betrouwbaarheidsinterval van 95% en een foutenmarge van 2% bedraagt de effectieve steekproefgrootte 2.383 personen.² De steekproefgrootte is evenwel te klein om met dezelfde representativiteit en een 2% foutenmarge ook op gemeentelijk niveau uitspraken te doen. Om het wetenschappelijk karakter van dit onderzoek te garanderen, ~~orden~~ dan ook geen vergelijkingen tussen individuele gemeenten gemaakt. Om gemeenten toch op een 'redelijk' niveau van representativiteit te kunnen vergelijken, wordt geopteerd om met clusters van gemeenten te werken. Een eerste cluster, de faciliteitengemeenten, wordt gevormd op basis van het aparte taalstatuut van deze gemeenten. Het bestaat uit de gemeenten Wemmel, Drogenbos, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Kraainem en Wezembeek-Oppem. Voor de indeling van de andere gemeenten baseren we ons op de gemeentetypologie: tewerkstellingsgemeenten, residentiële gemeenten en suburbane/semirurale gemeenten (Derudder, 2009). Met uitzondering van de faciliteitengemeenten wordt elke cluster ook dusdanig bepaald dat de verschillende gemeenten een aaneensluitend gebied vormen. Het tweede cluster van tewerkstellingsgemeenten bestaat uit Zaventem, Machelen en Vilvoorde. Het derde cluster, de residentiële gemeenten, zijn Tervuren, Overijse en Hoeilaart. Een vierde cluster wordt gevormd door de semirurale gemeenten Asse, Merchtem, Meise en Grimbergen. Een laatste cluster bestaat uit de suburbane gemeenten Dilbeek, Sint-Pieters-Leeuw en Beersel. De onderstaande tabel geeft een overzicht van het totaal aantal geselecteerde respondenten per cluster en de foutenmarge voor de steekproef in zijn totaliteit en voor de afzonderlijke clusters. Om de vergelijking op dit niveau te realiseren wordt uitgegaan van 500 respondenten per cluster. Onderstaande tabel geeft voor beide taalbarometeronderzoeken de onderzoekspopulatie, de steekproefgrootte en de foutenmarge.

---

² Dit betekent concreet dat indien op basis van de analyse blijkt dat bijvoorbeeld 50% van de ondervraagden uit een eentalig Nederlandstalig gezin komt, we met 95% zekerheid kunnen beweren dat het aantal personen in de Rand dat uit een Nederlandstalig gezin komt tussen de 48% en de 52% ligt. Wanneer we de resultaten voor de eerste en tweede randtaalbarometer vergelijken, en beide liggen binnen deze marges, bijvoorbeeld een daling van 52% naar 49%, dan is het verschil niet significant.

Gemeentecuster	Aantal inwoners (18-80) ³	Effectief bevroegd	Foutenmarge ⁴
TBR1			
Rand	300938	2.503	+/- 1,95 %
C1 Faciliteitengemeenten	50943	501	+/- 4,36 %
C2 Tewerkstellingsgemeenten	62333	500	+/- 4,37 %
C3 Residentiële gemeenten	40699	499	+/- 4,36 %
C4 Semirurale gemeenten	75325	501	+/- 4,36 %
C5 Suburbane gemeenten	71638	502	+/- 4,36 %
TBR2			
Rand	308.080	2.410	+/- 1,99 %
C1 Faciliteitengemeenten	51847	449	+/- 4,60 %
C2 Tewerkstellingsgemeenten	65173	481	+/- 4,45 %
C3 Residentiële gemeenten	41539	498	+/- 4,37 %
C4 Semirurale gemeenten	76671	494	+/- 4,40 %
C5 Suburbane gemeenten	72850	488	+/- 4,42 %

Tabel 1. Gemeentecusters en foutenmarge

De steekproef wordt getrokken door het Rijksregister. Per cluster worden 500 respondenten geselecteerd waarbij de representativiteit wordt gegarandeerd op basis van woongemeente, leeftijd en geslacht. Voor elke effectieve kandidaat worden eveneens 3 reserves met dezelfde kenmerken geselecteerd. De enquêteur biedt zich eerst aan of maakt een afspraak met de effectieve kandidaat. Indien dit niet lukt, wordt de eerste reserve gecontacteerd, en deze procedure herhaalt zich desgevallend tot en met de derde reservekandidaat.

Het terreinwerk voor het onderzoek werd uitgevoerd door de firma Significant GfK. Het veldwerk vond plaats van juli tot november 2013 voor TBR1 en van januari tot september 2018 voor TBR2. Hierbij werd gebruikgemaakt van de CAPI-methode (Computer Aided Personal Interviewing), waarbij de antwoorden rechtstreeks in de computer worden ingebracht. Tabel 2 geeft een overzicht van de onderzoeksrespons van de geselecteerden uit de steekproef.

³ Cijfers voor 2013 en 2017. Bron: Provincie in cijfers <https://provincies.incijfers.be/databank>

⁴ Berekend op basis van Confidence Interval Calculator <https://www.surveysystem.com/sscalc.htm>

Response rate	Aantal TBR1	Aandeel TBR1	Aantal TBR2	Aandeel TBR2
Beantwoord	2.503	54,4%	2.410	48,5%
Weigering	968	21,0%	1.271	25,6%
Fout adres	236	5,1%	225	4,5%
Niet bevrraagbaar	896	19,5%	1.060	21,4%
Totaal gebruikt	4.603	100%	4.966	100%

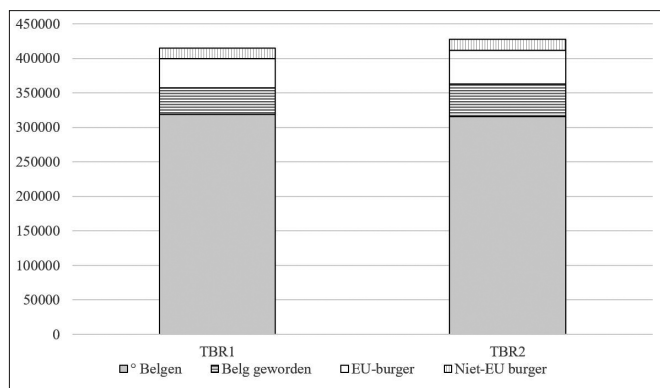
Tabel 2. Onderzoeksrespons TBR1 en TBR2

Voor TBR1 werden uiteindelijk 4603 mensen gecontacteerd om 2503 vragenlijsten af te nemen, voor TBR2 liep dit op tot 4966 waarbij de target van 2500 ondervraagden niet werd gehaald. De reden is dat van 90 respondenten noch de geselecteerde respondent, noch de 3 reserves konden worden bevrraagd. In 2013 kon 1% van de respondenten niet worden bevrraagd omwille van de taalbarrière, dit steeg tot 1,4% voor TBR2.

De gegevens werden verwerkt via SPSS. Om een zo representatief mogelijk beeld te schetsen van het taalgebruik werd gebruikgemaakt van een wegingscoëfficiënt die rekening houdt met de onevenwichtige vertegenwoordiging van de gemeentecusters binnen het geheel van de Vlaamse Rand. Deze weging is gebaseerd op de populatie op het moment van de steekproef-trekking (2013 voor TBR1 en 2017 voor TBR2).

1.2.4 De bevolkingsdynamiek in de Vlaamse Rand

Alvorens de evolutie van het taalgebruik in kaart te brengen is het interessant ook eens stil te staan bij de evolutie van de bevolking. Tussen 2013 en 2018 groeide de bevolking (leeftijdsgroep van 18 tot 80 jaar) in de Vlaamse Rand met 2,37% aan, al komt dit vooral op het conto van de tewerkstellingsgemeenten die met ruim 4,5% het sterkste gegroeid zijn. De andere gemeentecusters schommelen rond een toename van 1,5 à 2%.

Figuur 2. Bevolkingsevolutie naar nationaliteit

Voor de hele Vlaamse Rand daalt het aantal geboren en getogen Belgen van 76,9% naar 73,8%, en nemen de genaturaliseerde Belgen (van 9,3% naar 11,0%), het aantal EU-burgers (van 10,2% naar 11,3%) en het aantal niet-EU-burgers (van 3,7% naar 3,9%) toe. Tabel 3 geeft evenwel aan dat deze evolutie zich niet in dezelfde mate in de verschillende gemeentecusters doorzet.

Evolutie	°Belg		NatBelg		EU		Niet-EU	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Faciliteiten	72,03%	69,34%	8,54%	10,09%	15,66%	16,75%	3,67%	3,82%
Tewerkstelling	68,83%	65,14%	15,22%	17,63%	10,46%	11,48%	5,50%	5,57%
Residentieel	73,99%	72,89%	4,72%	5,77%	17,54%	17,69%	3,75%	3,66%
Semiruraal	84,26%	81,01%	8,05%	9,57%	4,95%	6,38%	2,73%	3,05%
Suburbaan	81,69%	78,11%	8,32%	10,02%	7,13%	8,80%	2,86%	3,08%

Tabel 3. Evolutie verhoudingen nationaliteitsgroepen (Bron: Website Provincie in Cijfers)

De groei van de bevolking manifesteert zich nagenoeg in alle clusters. De semirurale gemeenten kleuren het meest Belgisch en tellen het minst aantal niet-Belgen. De suburbane gemeenten scoren iets hoger op het vlak van diversiteit naar nationaliteit, al is het verschil met het vorige cluster beperkt. Van de drie andere clusters is de bevolkingssamenstelling van de faciliteitengemeenten en de residentiële gemeenten vrij gelijklopend, al tellen deze laatste gemeenten minder genaturaliseerde Belgen. De tewerkstellingsgemeenten wijken het sterkst af van de rest van de Rand. Het aandeel Belgen zakt onder 2/3 van het aantal inwoners, en het aantal genaturaliseerde Belgen en inwoners met een nationaliteit van buiten de EU ligt hier het hoogste.

Nationaliteit wordt vaak gemakkelijksshalve gebruikt als indicatie voor taaldiversiteit, maar zegt eigenlijk weinig over de taalkennis van deze personen. In de eerste survey gaven mensen uit 68 landen inzicht in hun taalgedrag, in de laatste survey mensen uit 62 landen. Naast de Belgische nationaliteit waren de nationaliteiten die meer dan 1% van de respondenten vertegenwoordigden in volgorde van belangrijkheid: de Franse, de Britse, de Nederlandse, de Spaanse en de Italiaanse. In de tweede survey daalde het aantal nationaliteiten, maar groeide het aantal nationaliteiten met ruim 1% respondenten: de Nederlandse, de Franse, de Roemeense, de Italiaanse, de Poolse en de Spaanse. De val van de Muur kan, net zoals in Brussel, ook uit de samenstelling van de bevolking van de Vlaamse Rand afgelezen worden.

Dat nationaliteit maar een beperkte indicator is, blijkt uit het feit dat in beide surveys, de ondervraagden telkens meer dan 90 landen aangeven waarin ze geboren zijn. Is geboorteland dan een betere indicator van diversiteit dan nationaliteit? Afhankelijk van het publieke en politieke discours worden een verschillend begrippenkader en verschillende definities

gehanteerd. Vanuit de noodzaak om deze groep statistisch nader te beschrijven en ter vervanging van de term immigrant (iemand die geboren is in een ander land dan waar hij of zij woont) introduceerde het Centraal Bureau voor de Statistiek van Nederland in de jaren 90 op basis van het geboorteland het begrip ‘allochtoon’.⁵ Een allochtoon is een persoon van wie minstens één ouder in het buitenland is geboren en waarbij een verder onderscheid wordt gemaakt tussen eerste en tweede generatie, naargelang de persoon zelf al dan niet in het buitenland werd geboren. Alhoewel het gebruik van het woord momenteel de nodige controversale oproept, blijft het een interessante vergelijkingsbasis. In tabel 4 wordt per gemeentecluster de evolutie voor deze operationalisering tussen TBR1 en TBR2 weergegeven.

	Nationaliteit			Allochtoon		
	Beide Belg	1 ouder Belg	2 ouders Belg	Beide ° België	1 ouder ° België	2 ouders ° België
Faciliteitengemeenten	59,5%	8,4%	32,1%	63,0%	6,5%	30,5%
Tewerkstellingsgemeenten	65,2%	6,8%	28,0%	55,5%	6,4%	38,0%
Residentiële gemeenten	71,9%	7,2%	20,8%	63,5%	7,2%	29,3%
Semirurale gemeenten	76,0%	6,2%	17,8%	73,1%	5,9%	21,1%
Suburbane gemeenten	75,7%	6,6%	17,7%	73,4%	3,9%	22,7%
Totaal Rand	70,3%	6,9%	22,7%	66,4%	5,8%	27,8%

Tabel 4. Vergelijking respondenten op basis van de concepten ‘nationaliteit’ en ‘allochtoon’

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het aandeel van de inwoners waarvan beide ouders in het buitenland geboren zijn, significant toeneemt. Enkel de inwoners van de faciliteitengemeenten wijken van dit algemene patroon af. Vooral in de residentiële gemeenten en de tewerkstellingsgemeenten is het aantal ‘allochtonen’ significant toegenomen ten nadele van de inwoners waarvan beide ouders in België geboren zijn. De verschillen met de nationaliteit van de volwassen inwoners die in tabel 3 zijn opgesomd, zijn frappant.

Bovenstaande cijfers en tabellen geven, naast het effect van de geboortesterte cijfers, vooral het saldo weer van de verhuisbewegingen van en naar de Vlaamse Rand. Maar ook deze cijfers geven maar een beperkt inzicht in de mobiliteit van de bevolking van de Vlaamse Rand. Figuur 3 illustreert de intensiteit van deze verhuisbewegingen. Zowel in relatie tot het buitenland (immigratie versus emigratie) als het binnenland (inwijking versus uitwijking), is het saldo positief.

5 <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/26785779-AAFE-4B39-AD07-59F34DCD44C8/o/index1119.pdf>

Figuur 3. Binnen- en buitenlandse mobiliteit (periode 2013-2017)

Het surplus van 14.468 inwoners is de resultante van zo'n 300.000 verhuisbewegingen in de periode tussen beide taalbarometersurveys. De mobiliteit en diversiteit die de inwoners van de Vlaamse Rand kenmerken, staan buiten kijf. Dit ent zich bovenop het traditionele politieke spanningsveld tussen Vlamingen en Franstaligen. Wat het effect hiervan is op de taalkennis en het taalgebruik van deze inwoners, en hoe deze verschilt met 5 jaar geleden, komt in de volgende hoofdstukken uitvoerig aan bod.

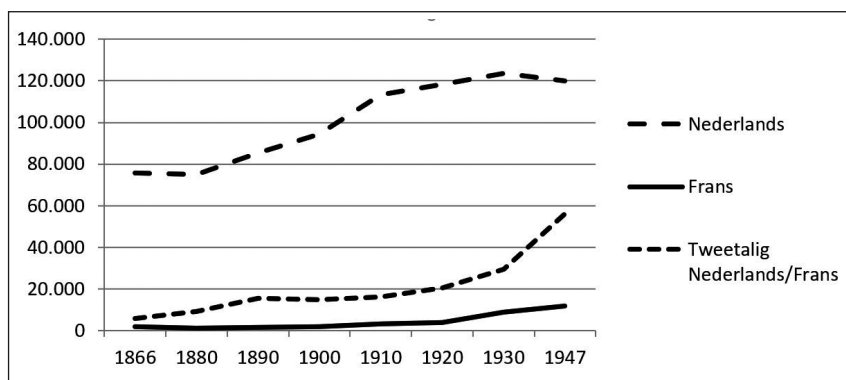

2

TAALKENNIS

2.1 HET METEN VAN TAALKENNIS

Het meten van taalkennis is niet evident, zeker niet in een politiek geladen context zoals dit in de Vlaamse Rand het geval is. Na de betwistbare talentellingen, die voornamelijk een politiek instrument waren dat peilde naar taalaanhorigheid en geen wetenschappelijke benadering van taalkennis en taalgebruik, wordt het ‘tellen van talen’ met de nodige argwaan bekeken. In een politiek gepolariseerde context van ‘Vlamingen’ versus ‘Franstaligen’ is taalkennis en taalgebruik voor sommigen het bewijs van lidmaatschap van een van beide taalgroepen, met de nodige politieke en sociale consequenties die hieraan werden verbonden. In de turbulente periode na de laatste talentelling speelde vooral het statusverschil een belangrijke rol, het Frans was immers een taal met een hogere status, en de beperkte groep Franstaligen die naar de Brusselse randgemeenten verhuisden, hadden bijgevolg weinig redenen om taal met een lagere status aan te leren en te gebruiken op 10km van de Brusselse Grote Markt. Het is in deze context dat we het politieke debat moeten begrijpen dat aan de grondslag ligt van het vastleggen van de taalgrens en het bepalen van het huidige taalregime van de gemeenten. Figuur 4 geeft de evolutie van het aantal Nederlandstaligen, Franstaligen en tweetaligen weer in de gemeenten die nu tot de Vlaamse Rand behoren. Over de betrokken periode nam het aantal mensen in deze gemeenten die uitsluitend Frans spraken amper toe. De industrialisering bracht wel het Frans als voertaal in het bedrijfsleven naar de Rand, en het gevolg hiervan was dat wie op professioneel vlak hogere aspiraties koesterde ook Frans moest kennen, hetgeen zich weerspiegelt in de stijging van het aantal tweetaligen. Het is pas na deze periode dat het proces van residentiële suburbanisatie op gang kwam en Franstaligen vanuit Brussel zich meer en meer in deze randgemeenten kwamen vestigen (Gunst, 2008). Dit mag een verhaal uit de oude doos lijken, maar gezien de institutionalisering van het maatschappelijke en politieke veld deels gebaseerd is op de evoluties die deze periode kenmerken, blijft het ook nu relevant voor de interpretatie van de huidige discussie over taalgebruik.

Figuur 4. Evolutie resultaten talentellingen in de huidige randgemeenten
(Bron: Bibliotheek Queteletfonds)

Het wetenschappelijk meten van taalkennis is niet evident. De meeste studies focussen op taalkennis bij kinderen en studenten en gebruiken de onderwijs-situatie als basis voor hun onderzoek. Dit heeft als voordeel dat de onderzoekers verschillende meetmomenten van taalgebruik kunnen vergelijken in de klascontext, in dialoog kunnen gaan met de kinderen, de leerkrachten en de schooldirectie (zie bijvoorbeeld het ESLC-onderzoek van de Europese Commissie, 2012b). Het BRIO-taalbarometeronderzoek mikt echter op het meten van taalkennis bij volwassenen in een surveycontext. Het is hier onmogelijk om grote groepen mensen allerlei tests te laten afleggen om hun taalkennis in kaart te brengen. Hierdoor is dit onderzoek aangewezen op zelfrapportage, het zijn de ondervraagden zelf die aangeven in welke mate ze een bepaalde taal beheersen. Uiteraard zal het taalniveau van iedereen die beweert een bepaalde taal goed te beheersen niet hetzelfde zijn, maar het geeft wel aan dat die persoon in het dagelijks leven, wanneer hij of zij die taal moet gebruiken, er zich op een comfortabele manier kan in uitdrukken.

Een bijkomend voordeel is de vergelijkbaarheid van de onderzoeksgegevens. De bedoeling van het taalbarometeronderzoek is vooral om de taalevoluties in kaart te brengen, en dan is een nulmeting maar een begin. Het vijfjaarlijks hanteren van dezelfde methodologie garandeert de vergelijkbaarheid. Deze manier van werken gebruikt men eveneens in internationaal onderzoek, zoals bijvoorbeeld met het Eurobarometeronderzoek van de Europese Commissie (Europese Commissie 2006, 2012a).

Niettegenstaande allerlei externe factoren van invloed kunnen zijn op de antwoorden, blijft het de beste manier om binnen een redelijk financieel kader taalkennis te bevragen. Belangrijk hierbij is dat de gegevens steeds binnen dezelfde context, een face-to-face bevraging bij de ondervraagde thuis, worden afgenomen.

2.2 TAALKENNIS

2.2.1 Algemene taalkennis

In eerste instantie peilt het onderzoek naar de kennis van de officiële talen en de contacttalen. Met contacttalen verwijzen we naar die talen die lokaal in de meeste onderwijscurricula worden aangeboden en daardoor naast de thuistaal als alternatief kunnen fungeren in contacten over taal- en culturele grenzen heen, in casu het Nederlands, het Frans en het Engels. Een contacttaal verwijst dus niet naar de frequentie van het aantal sprekers die de taal als thuistaal spreken, maar wel naar de potentiële functie van de taal in de communicatie tussen sprekers met een verschillende taalachtergrond. Vermits in de Vlaamse Rand het Nederlands de enige officiële taal is, neemt deze een centrale positie in in de verdere analyses.

Volgende tabellen 5 tot en met 7 geven een overzicht van de kennis van het Nederlands, het Frans en het Engels. Naast een vergelijking van de nulmeting (TBR1) en de cijfers voor de huidige survey (TBR2) werden ook deze van de vierde en meest recente Brusselse Taalbarometer (TBB4) ter vergelijking in de tabellen opgenomen.

Nederlands	TBR1	TBR2	TBB4
Uitstekende vloeiende beheersing	58,5%	56,5%	9,2%
Goede beheersing	11,1%	12,0%	7,1%
Redelijk, kan me behelpen	15,6%	15,4%	20,3%
Enkele woorden en uitdrukkingen	9,1%	10,9%	43,0%
Ken taal niet	5,7%	5,1%	20,5%

Tabel 5. Taalkennis Nederlands

Het aantal inwoners van de Vlaamse Rand dat goed tot uitstekend Nederlands spreekt, daalde licht van 69,6% in 2014 tot 68,5% nu. Deze daling is niet significant, de kennis van het Nederlands is dus dezelfde gebleven over deze periode. De dalende kennis van het Nederlands in Brussel is uiteraard niet te vergelijken met de kennis van deze taal in de Vlaamse Rand. Zo'n 5% van de inwoners kent helemaal geen Nederlands.

Frans	TBR1	TBR2	TBB4
Uitstekende vloeiende beheersing	52,4%	55,1%	67,8%
Goede beheersing	24,8%	24,5%	19,3%
Redelijk, kan me behelpen	16,8%	15,0%	12,0%
Enkele woorden en uitdrukkingen	4,2%	4,1%	0,7%
Ken taal niet	1,8%	1,3%	0,1%

Tabel 6. Taalkennis Frans

Ook de kennis van het Frans is sinds TBR1 niet significant veranderd. TBR1 wees uit dat 79,2% van de bevroegde inwoners goed tot uitstekend Frans spreken, dit steeg licht tot 79,6%. Hier zijn de verschillen met Brussel, waar 87,1% deze taal goed tot uitstekend beheerst, beperkt. Opmerkelijk is wel dat het aantal inwoners van de randgemeenten die geen Frans kennen kleiner is dan diegenen die geen Nederlands kennen.

Engels	TBR1	TBR2	TBB4
Uitstekende vloeiende beheersing	17,3%	19,7%	12,0%
Goede beheersing	26,9%	30,3%	22,4%
Redelijk, kan me behelpen	25,9%	24,6%	26,0%
Enkele woorden en uitdrukkingen	14,1%	12,4%	18,7%
Ken taal niet	15,8%	13,1%	20,8%

Tabel 7. Taalkennis Engels

Het Engels verschilt met het Nederlands en het Frans in die zin dat de kennis hiervan wel significant is toegenomen. Waar in TBR1 44,2% de taal goed tot uitstekend beheerste, is dit bij de meest recente meting gestegen tot 50,0%, een significant hoger cijfer dan voor de Brusselaars.

Naast deze drie contacttalen zijn er nog 10 talen die door meer dan 1% van de bewoners uit de Vlaamse Rand goed tot uitstekend gesproken worden. Op de vierde plaats komt het Duits, gevolgd door het Spaans, Italiaans en het Arabisch. Met uitzondering van het Arabisch scoren de inwoners uit de Rand hoger qua taalkennis of beheersen ze de taal minstens even goed dan de Brusselaars. De link tussen de groeiende impact van het Engels in Brussel en het kosmopolitische karakter van de grootstad verdient enige nuance in het licht van deze cijfers.

Andere talen >1%	TBR1	TBR2	TBB4
Duits	17,4%	19,1%	3,2%
Spaans	8,3%	11,7%	4,9%
Italiaans	5,6%	6,6%	3,5%
Arabisch	4,1%	4,6%	9,1%
Portugees	1,6%	2,2%	2,1%
Turks	1,6%	1,8%	1,3%
Pools	0,8%	1,6%	1,3%
Roemeens	0,8%	1,5%	1,5%
Russisch	1,2%	1,5%	1,0%
Lingala	1,4%	1,1%	1,6%

Tabel 8. Taalkennis Top 10 niet-contacttalen

Taalkennis is de resultante van een complexe realiteit. Zo maakt het een belangrijk verschil uit of men een bepaalde taal van huis uit aanleert (primaire taalverwerving), dan wel of men de taal later via de school of op een andere manier verworven heeft (secundaire taalverwerving). In het eerste geval weegt de emotionele verbondenheid met de taal meestal meer door, in het tweede geval krijgt de instrumentele functie veelal de bovenhand. Tabel 9 geeft een overzicht van hoe het Nederlands en het Frans werden verworven en wat de verschillen zijn tussen beide meetmomenten. De tabel beperkt zich tot diegenen die de taal goed tot uitstekend spreken. Hierbij wordt geregistreerd of ze de taal van thuis uit spraken, al dan niet in combinatie met een andere taal, dan wel of ze de taal via het onderwijs in België of elders hebben aangeleerd.

Waar geleerd?	Nederlands		Frans	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Thuis taal	84,1%	80,0%	46,0%	46,1%
<i>Enige thuistaal</i>	69,9%	65,6%	24,9%	25,5%
<i>Combinatie met Fr/Nl</i>	13,1%	13,4%	13,1%	12,3%
<i>Combinatie andere</i>	1,1%	1,1%	8,0%	8,3%
Onderwijs	13,5%	15,3%	45,2%	42,0%
<i>Nederlandstalig Ond</i>	4,2%	5,0%	39,2%	36,0%
<i>Franstalig Ond</i>	7,9%	9,6%	3,8%	4,5%
<i>Gemengd curriculum</i>	1,4%	0,7%	2,2%	1,5%
Andere	2,4%	4,7%	8,7%	11,9%

Tabel 9. Primaire versus secundaire taalverwerving Nederlands en Frans

Bovenstaande tabel plaatst het verschil tussen de kennis van het Nederlands en het Frans reeds in een ander daglicht. Voor 80% van diegenen die het Nederlands goed tot uitstekend beheersen, is dit omwille van het feit dat ze de taal als thuistaal meekregen in het gezin waarin ze opgroeiden. Dit is een lichte daling tegenover TBR1, te wijten aan de daling van het aantal inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen. Een goede tot uitstekende kennis van het Frans kan slechts voor minder dan de helft van de sprekers toegeschreven worden aan taaloverdracht binnen het gezin. Het Frans is dus eerder een instrumentele taal dan het Nederlands. Ter illustratie, van wie thuis alleen Nederlands sprak, spreekt 68,3% in TBR2 ook Frans, omgekeerd spreekt 39,7% van diegenen die thuis uitsluitend Frans spraken ook Nederlands. Sprak men thuis geen van beide, dan spreekt 21,5% goed tot uitstekend Nederlands, tegenover 69,3% die het Frans in diezelfde mate beheerst.

Tabel 10 geeft een overzicht van de goede tot uitstekende kennis van de combinatie van deze contacttalen.

Drietaligheid	TBR1	TBR2	TBB4
NI + Fr + Eng	29,1%	33,2%	6,2%
NI + Fr	22,0%	18,5%	7,4%
NI + Eng	4,9%	6,3%	1,3%
Nederlands	13,6%	10,5%	1,3%
Frans + Engels	8,1%	8,8%	24,4%
Frans	18,0%	19,2%	49,1%
Engels	2,1%	1,7%	2,6%
Geen	2,2%	1,9%	7,6%

Tabel 10. Kennis combinatie contacttalen

Een derde van de inwoners is drietalig, een stijging tegenover TBR1. Bij diegenen die twee contacttalen beheersen, daalt het aantal dat het Nederlands met het Frans combineert, stijgt de combinatie Nederlands-Engels en blijft de combinatie Frans-Engels nagenoeg gelijk. Het aantal inwoners dat uitsluitend de officiële taal als contacttaal beheerst, daalt naar 10%. Wat de kennis van het Frans als enige contacttaal betreft ligt dit dubbel zo hoog. Het Brusselse taallandschap ziet er helemaal anders uit. Meer dan de helft van de Brusselaars spreekt slechts één contacttaal, bijna altijd het Frans. Van de ondervraagden in TBR1 spreekt 54,3% geen andere taal buiten deze contacttalen, dit daalde voor TBR2 tot 45,7%. De inwoners van de Vlaamse Rand worden dus steeds meertaliger.

Ook voor de 10 volgende meest gesproken talen gaan we na in welke mate deze als thuistaal (TT) werden aangeleerd, als enige thuistaal of in

combinatie met een andere taal, dan wel of het hier om secundaire taalverwerving gaat via het onderwijs of elders.

	TBR ₁	TBR ₂		TBR ₁	TBR ₂
Engels			Portugees		
<i>Primair enige TT</i>	3,4%	2,2%	<i>Primair enige TT</i>	42,9%	54,7%
<i>Primair combi</i>	3,1%	2,5%	<i>Primair combi</i>	9,5%	15,1%
<i>Secundair</i>	93,5%	95,3%	<i>Secundair</i>	47,6%	30,2%
Duits			Turks		
<i>Primair enige TT</i>	5,5%	3,5%	<i>Primair enige TT</i>	51,3%	56,8%
<i>Primair combi</i>	1,8%	1,7%	<i>Primair combi</i>	35,9%	25,0%
<i>Secundair</i>	92,6%	94,8%	<i>Secundair</i>	12,8%	18,2%
Spaans			Pools		
<i>Primair enige TT</i>	17,4%	10,2%	<i>Primair enige TT</i>	84,2%	73,7%
<i>Primair combi</i>	7,7%	4,6%	<i>Primair combi</i>	-	15,8%
<i>Secundair</i>	74,9%	85,2%	<i>Secundair</i>	15,8%	10,5%
Italiaans			Roemeens		
<i>Primair enige TT</i>	12,0%	11,5%	<i>Primair enige TT</i>	55,6%	88,2%
<i>Primair combi</i>	11,3%	12,7%	<i>Primair combi</i>	27,8%	8,8%
<i>Secundair</i>	76,8%	75,8%	<i>Secundair</i>	16,7%	2,9%
Arabisch			Russisch		
<i>Primair enige TT</i>	41,2%	52,3%	<i>Primair enige TT</i>	10,7%	18,9%
<i>Primair combi</i>	44,1%	30,8%	<i>Primair combi</i>	3,6%	10,8%
<i>Secundair</i>	14,7%	16,8%	<i>Secundair</i>	85,7%	70,3%

Tabel 11. Taalverwerving 10 meest gekende talen (uitgezonderd het Nederlands en het Frans)

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het Engels een schooltaal is en blijft, de primaire taalverwerving is erg beperkt, maar ook voor het Duits en het Spaans en in iets mindere mate het Italiaans is dit het geval. Het Arabisch wordt, net als in Brussel, ook hier vooral binnen het gezin doorgegeven, wat ook voor het Roemeens en het Pools en in mindere mate het Turks en zeker het Portugees het geval is. Opmerkelijk is wel dat ook het Russisch vooral buiten het gezin waarin men opgroeide, werd verworven.

De ondervraagden in TBR₁ spraken 75 verschillende thuistalen. Naast het Lingala spraken verschillende respondenten eveneens Berbers, Albanees, Armeens, Deens, Fins, Grieks, Hongaars, Servisch, Zweeds, Kikongo, Kinyarwanda, Swahili, Mandarijns, Iraans, Japans en Thai. Enkelingen spraken ook nog Bosnisch, Bulgaars, Catalaans, Kroatisch, Ests, Fries, Georgisch, Hebreeuws, Iers, Luxemburgs, Macedonisch, Maltees, Oekraïens, Slovaaks, Sloveens, Tsjechisch, Servo-Kroatisch, Afrikaans, Kameroenees, Kirundi, Malagasisch, Togolees, Tshiluba, Wolof, 'Congoles', Mina, Poular,

Cambodjaans, Dari, Filipijns, Hindi, ‘Indisch’, Koerdisch, Koreaans, Lao, Tagalog, Tsjetsjeens, Urdu, Vietnamees, Indonesisch, Creools, Twi, Aramees, Fang, Zarma, Srantantogo en gebarentaal. TBR2 leverde 87 verschillende thuistalen op, met Lingala en Berbers, Albanees, Bulgaars, Deens, Fins, Grieks, Hongaars, Zweeds, Kinyarwanda, Swahili, Mandarijns, Hindi, Japans, Thai en Aramees dat door meerdere respondenten werd gesproken en Armeens, Bulgaars, Catalaans, Kroatisch, Kosovaars, Ests, Georgisch, Hebreeuws, Iers, Lets, Luxemburgs, Litouws, Macedonisch, Montenegrijns, Noors, Servisch, Oekraïens, Tsjechisch, Servo-Kroatisch, Siciliaans, Somalisch, Afrikaans, Ewe, Kameroenees, Kirundi, Kiswahili, Malagasisch, Tshiluba, Wolof, ‘Congolees’, Mina, Baoule, Azeri, Bengali, Filipijns, Iraans, Khmer, Koerdisch, Nepalees, Oezbeeks, Punjabi, Tsjetsjeens, Urdu, Vietnamees, Twi, Senegalees, Bassa, Assyrisch en gebarentaal door enkelingen. De talen tussen aanhalingstekens zijn geen talen op zich maar verwijzen naar regio’s waar een veelheid van talen worden gesproken, maar werden door de respondenten wel als dusdanig vermeld.

2.2.2 Het profiel van de sprekers

Het vorige deel had betrekking op de taalkennis van de inwoners van de Rand in het algemeen. In dit deel relateren we deze kennis aan een aantal relevante achtergrondvariabelen van de respondenten.

Een eerste belangrijk kenmerk van de sprekers is in hun leeftijd. Hoe jonger de sprekers zijn, hoe hoger de vitaliteit van de taal. Hiertoe splitsen we de respondenten op in 4 leeftijdscategorieën: de -30gers, de personen tussen 31 en 45 jaar, deze tussen 46 en 60 jaar en de 60plussers. Tabellen 12 tot en met 14 geven een overzicht van de goede tot uitstekende kennis van het Nederlands, het Frans en het Engels. De tabellen verwijzen naar het aandeel sprekers binnen elke leeftijdsgroep.

Nederlands	TBR1	TBR2	TBB4
-30	67,5%	66,1%	15,1%
31-45	58,8%	59,5%	18,2%
46-60	71,2%	67,3%	11,4%
+60	80,3%	80,1%	20,4%
Totaal	69,6%	68,5%	16,3%

Tabel 12. Kennis Nederlands naar leeftijd

In vergelijking met TBR1 zijn de verschillen beperkt. Vergelijkbaar met Brussel kennen de zestigplussers het best Nederlands. Dit is ook de minst mobiele groep. De meest mobiele groep, tussen 31 en 45 jaar scoort het laagst, al is het de enige categorie die hoger scoort in vergelijking met de vorige meting.

In Brussel komt deze groep net op de tweede plaats, eveneens door de verhoogde mobiliteit maar dan van mensen die Nederlands kennen en naar Brussel zijn komen wonen.

Frans	TBR1	TBR2	TBB4
-30	71,9%	72,3%	93,7%
31-45	82,5%	79,4%	86,5%
46-60	79,4%	84,6%	83,7%
+60	73,5%	79,3%	84,8%
Totaal	77,2%	79,6%	87,1%

Tabel 13. Kennis Frans naar leeftijd

Het aandeel van inwoners die Frans kennen, neemt licht toe, met uitzondering van de dertigers. Net als in Brussel zijn ook de verschillen tussen de verschillende leeftijdscategorieën gering. Voor de oudere inwoners zijn ook de verschillen met de Brusselaars beperkt.

Engels	TBR1	TBR2	TBB4
-30	59,0%	62,0%	44,2%
31-45	54,1%	60,5%	37,3%
46-60	44,4%	48,6%	30,6%
+60	22,2%	33,1%	22,7%
Totaal	44,2%	49,9%	34,4%

Tabel 14. Kennis Engels naar leeftijd

Het Engels is de enige taal waarvan de kennis significant toeneemt, en dit bij alle leeftijdscategorieën. Voor zowel de Vlaamse Rand als Brussel geldt dat hoe jonger de inwoners zijn, hoe groter de kans dat ze goed tot uitstekend Engels spreken. Niet alleen de kennis in de Rand nam significant toe, ze ligt ook significant hoger dan de kennis van het Engels bij de Brusselaars.

Inzake meertaligheid zijn er eveneens verschillen naargelang de leeftijd van de sprekers. Wat drietaligheid betreft, scoren de zestigplussers maar ook de jongste leeftijdscategorie significant lager dan de dertigers, veertigers en vijftigers. Waar de jongste leeftijdsklasse het er in Brussel nog behoorlijk vanaf brengt, is dit in de Vlaamse Rand niet het geval en ~~verhoogt~~ de kloof met de anderen. Ook qua tweetaligheid Nederlands-Frans scoort deze groep slechter dan de anderen, met uitzondering van de leeftijdscategorie 31-45 die het hier nog slechter doet. Een derde van de zestigplussers beheerst wel beide landstalen. Wie slecht scoort op de traditionele tweetalige combinatie doet het dan weer het best op de combinatie Nederlands-Engels en Frans-Engels.

Bij diegenen die slechts één contacttaal beheersen zijn het vooral de ouderen die uitsluitend Nederlands spreken, waar de dertigers en veertigers de grootste groep vormen van diegenen die uitsluitend Frans of Engels spreken. Diegenen die geen van de contacttalen spreken, zijn voornamelijk jonger dan 45.

Gegeven de afwijkende scores van de jongste leeftijdscategorie is het interessant om het effect van het onderwijscurriculum na te gaan. Uit de analyses van de Brusselse taalbarometer bleek de afnemende kennis van de tweede officiële taal, vooral bij de leerlingen uit het Franstalig onderwijs. In tabel 15 wordt de kennis van het Nederlands, Frans en Engels van de jongeren uit de Vlaamse Rand met een eentalig Nederlandstalig of Franstalig onderwijscurriculum voor het secundair onderwijs vergeleken met deze van de Brusselse jongeren die les volgden in het Nederlandstalig en Franstalig onderwijs in Brussel.

Taalkennis	TBR1	TBR2	TBB4
Nederlands			
<i>Franstalig onderwijs</i>	20,1%	16,9%	7,8%
Frans			
<i>Nederlandstalig onderwijs</i>	61,7%	59,9%	68,8%
Engels			
<i>Nederlandstalig onderwijs</i>	70,3%	68,4%	71,9%
<i>Franstalig onderwijs</i>	37,6%	53,2%	41,1%

Tabel 15. Taalkennis -30 jaar naar onderwijscurriculum secundair onderwijs

De taalkennis van de jongeren uit de randgemeenten vertoont vrij veel parallellen met deze van hun Brusselse leeftijdsgenoten, hetgeen niet zo verwonderlijk is omdat ze beide veelal naar dezelfde scholen gaan. De kennis van het Nederlands ligt hoger, waarbij het feit van in Vlaanderen te wonen ongetwijfeld een rol speelt, maar daalt eveneens en ligt zelfs lager dan dat van Brusselaars uit het Franstalig onderwijs bij TBB1 uit 2001. Ook de kennis van het Frans bij de leerlingen uit het Nederlandstalig onderwijs daalt licht en blijft significant onder het kennisniveau van de Brusselaars die les volgden in het Nederlandstalig onderwijs, maar waar dan weer het effect speelt van in een dominant Franstalige omgeving te wonen. Wat het Engels betreft is er bij de gewezen leerlingen uit het Nederlandstalig onderwijs geen verschil. Bij deze uit het Franstalig onderwijs stijgt net als bij de Brusselaars de kennis van het Engels. Ook hier geldt dat leerlingen in het Franstalig onderwijs in de Vlaamse Rand wellicht vaker genoodzaakt zijn naar het Engels over te schakelen, waar dit in Brussel in het Frans kan.

De daling van de kennis van het Nederlands in Brussel komt vooral door de daling van de kennis bij de Belgen. In de Rand zien we eveneens een

(niet significante) daling van de taalkennis bij de Belgen en een vergelijkbare betere kennis bij de EU-burgers. En net zoals in Brussel neemt vooral de kennis bij de niet-EU-burgers significant toe.

Nederlands	TBR1	TBR2	TBB4
Belgen	77,5%	76,3%	17,4%
EU-onderdanen	25,6%	26,5%	13,7%
Niet-EU-onderdanen	14,6%	24,5%	14,8%

Tabel 16. Kennis Nederlands naar nationaliteit

De cijfers in tabel 16 illustreren dat de kennis van het Nederlands niet vergelijkbaar is met Brussel, maar de evolutie wel (zie Janssens, 2013). Voor het Frans (tabel 17) is dit niet het geval. Al is de stijging nergens significant, toch neemt de kennis van het Frans in de Vlaamse Rand toe, waar die in Brussel afneemt. Opvallend is wel dat er voor de EU-onderdanen geen verschil is ongeacht hun woonplaats.

Frans	TBR1	TBR2	TBB4
Belgen	78,6%	80,7%	93,4%
EU-onderdanen	73,4%	78,1%	75,7%
Niet-EU-onderdanen	53,7%	61,8%	75,6%

Tabel 17. Kennis Frans naar nationaliteit

Alleen het Engels kent algemeen een significante stijging, al is dit niet voor alle nationaliteitscategorieën het geval. Naast een significante stijging bij de Belgen en de niet-EU onderdanen, is er een significante daling bij de EU-burgers. Dit is vooral te wijten aan lager geschoolde inwijkelingen uit het voormalige Oostblok die deze taal zelden goed beheersen.

Engels	TBR1	TBR2	TBB4
Belgen	42,5%	49,6%	29,1%
EU-onderdanen	61,0%	52,8%	48,9%
Niet-EU-onderdanen	35,8%	46,1%	37,3%

Tabel 18. Kennis Engels naar nationaliteit

2.2.3 De woonplaats van de sprekers

Door de opdeling van de Vlaamse Rand in gemeenteclusters is het mogelijk om ook geografische vergelijkingen te maken binnen de Rand zelf. Uiteraard moet hier voorzichtiger met de vergelijkingen omgesprongen worden dan bij de vergelijkingen op het niveau van de Rand in zijn geheel. Een diepere analyse van de tendensen dan een algemene beschrijving is op dit niveau niet mogelijk.

Tabel 19 geeft de geografische spreiding van de kennis van het Nederlands weer. In eerste instantie wordt gekeken naar de kennis van de taal in het algemeen, maar tegelijk wordt ook de spreiding van de inwoners die uitsluitend Nederlands kennen, opgenomen in de tabel.

Taalkennis Nederlands	TBR1	TBR2
Nederlands	69,6%	68,6%
Faciliteit	45,5%	46,6%
Tewerkstelling	71,6%	63,1%
Residentieel	74,6%	74,8%
Semiruraal	80,5%	82,0%
Suburbaan	71,1%	71,9%
Uitsluitend Nederlands	13,7%	10,5%
Faciliteit	4,4%	3,7%
Tewerkstelling	12,3%	10,1%
Residentieel	9,4%	8,3%
Semiruraal	23,7%	15,6%
Suburbaan	13,6%	12,1%

Tabel 19. Taalkennis Nederlands naar gemeentecluster

In de semirurale gemeenten ligt de kennis van het Nederlands het hoogst, en in dit cluster is ook de toename tussen TBR1 en TBR2 het meest uitgesproken. Het aantal inwoners van deze gemeenten die uitsluitend Nederlands spreken, daalt dan wel in belangrijke mate. De residentieële gemeenten blijven qua taalkennis op de tweede plaats, al betekent dit duidelijk niet dat ze ook een relatief hoog aantal eentalig Nederlandstalige inwoners tellen. Dit is wel het geval voor de suburbane en tewerkstellingsgemeenten. Opvallend hierbij is dat de taalkennis Nederlands in de suburbane gemeenten gelijk blijft, en enkel in de tewerkstellingsgemeenten significant daalt. Minder dan de helft van de inwoners uit de faciliteitengemeenten spreekt goed tot uitstekend Nederlands, weinig inwoners spreken uitsluitend Nederlands.

Taalkennis Frans	TBR1	TBR2
Frans	77,2%	79,6%
Faciliteit	87,6%	89,5%
Tewerkstelling	76,9%	77,9%
Residentieel	76,6%	78,2%
Semiruraal	68,8%	72,2%
Suburbaan	79,1%	82,6%
Uitsluitend Frans	18,0%	19,2%
Faciliteit	27,5%	30,7%
Tewerkstelling	17,6%	25,2%
Residentieel	8,8%	8,6%
Semiruraal	14,6%	10,9%
Suburbaan	20,3%	19,7%

Tabel 20. Taalkennis Frans naar gemeenteclassificatie

In tabel 20 wordt dezelfde oefening gemaakt voor het Frans. De kennis ervan neemt in elk cluster toe, waarbij de volgorde van de clusters van TBR1 ook in TBR2 gerespecteerd wordt. Bijna een derde van de volwassen inwoners van de faciliteitengemeenten spreken noch Nederlands noch Engels, maar ook een kwart van de inwoners uit de tewerkstellingsgemeenten beheerst deze talen niet goed. Qua taalkennis beginnen deze gemeenten, naast de faciliteitengemeenten uiteraard, ook een eigen patroon van verfransing te vertonen.

Tabel 21 ten slotte geeft de spreiding van het Engels weer. Gegeven de beperkte groep van ondervraagden die uitsluitend het Engels als contacttaal spreken, werden deze in de tabel niet weerhouden. Deze wonen vooral in de residentiële gemeenten en in mindere mate in de faciliteitengemeenten.

Taalkennis Engels	TBR1	TBR2
Engels	44,2%	49,9%
Faciliteit	49,0%	50,2%
Tewerkstelling	46,1%	43,9%
Residentieel	58,8%	68,7%
Semiruraal	39,1%	49,7%
Suburbaan	35,8%	44,7%

Tabel 21. Taalkennis Engels naar gemeenteclassificatie

In alle gemeenteclassificaties neemt de kennis van het Engels toe, het minst uitgesproken in de faciliteitengemeenten. In de residentiële gemeenten scoort de kennis van het Engels het hoogste, en tegelijk is dit ook het cluster waar ruim 46% van de inwoners de drie contacttalen spreekt.

Een laatste tabel in dit hoofdstuk geeft een overzicht van de taalkennis van de jongste leeftijdsklasse, toch een indicatie van het potentieel van de taal in die gemeenten. Achtereenvolgens wordt de kennis van het Nederlands, het Frans en het Engels opgelijst.

De kennis van het Nederlands daalt licht, doch niet significant, voor het geheel van de Vlaamse Rand, maar geografisch blijken er toch een aantal verschillen te bestaan. Bij de jongeren in de faciliteitengemeenten neemt de kennis het meeste toe, maar ook in de suburbane gemeenten en in de residentiële gemeenten is dit het geval. In dit laatste cluster spreekt zelfs 80% van de jongeren goed tot uitstekend Nederlands. In de semirurale gemeenten, het meest Nederlandstalige cluster, daalt de kennis. Het meest opvallende is de uitgesproken daling in de tewerkstellingsgemeenten.

Het kennisniveau van het Frans bij de jongeren blijft gelijk, maar ook hier tekenen zich sterke geografische verschillen af. In de faciliteitengemeenten, die reeds het meest Franstalig waren in TBR1, spreken momenteel bijna alle jongeren goed tot uitstekend Frans, een cijfer vergelijkbaar met hun Brusselse leeftijdsgenoten. Ook in de residentiële gemeenten neemt de kennis toe, maar de tewerkstellingsgemeenten laten de meest uitgesproken stijging optekenen. In de semirurale en suburbane gemeenten daalt de taalkennis Frans.

Taalkennis -30	TBR1	TBR2
Nederlands	67,5%	66,0%
Faciliteit	35,6%	44,4%
Tewerkstelling	74,6%	59,8%
Residentieel	78,7%	81,1%
Semiruraal	78,6%	73,1%
Suburbaan	70,4%	71,4%
Frans	72,0%	72,5%
Faciliteit	85,2%	93,0%
Tewerkstelling	66,7%	77,3%
Residentieel	68,3%	70,4%
Semiruraal	65,5%	59,6%
Suburbaan	75,7%	68,5%
Engels	59,0%	62,1%
Faciliteit	52,3%	68,1%
Tewerkstelling	54,4%	55,7%
Residentieel	70,5%	77,8%
Semiruraal	61,3%	61,5%
Suburbaan	60,3%	56,8%

Tabel 22. Taalkennis jongeren naar gemeentecluster

Opvallend voor het Engels is dat de toename van de kennis van deze taal bij de jongeren zich vooral in de faciliteitengemeenten en de residentiële gemeenten doorzet. De residentiële gemeenten scoorden reeds het hoogst qua taalkennis Engels, maar in de faciliteitengemeenten is de toename significant. In TBR₁ kwamen ze nog op de laatste plaats met ongeveer de helft van de jongeren die de taal vloeiend beheerste. Deze eer is nu weggelegd voor de tewerkstellingsgemeenten en de suburbane gemeenten, het enige cluster waar de kennis van het Engels onder de jongeren daalde.

3

THUISTALEN EN GEZINSGERELATEERDE TAALKEUZES

3.1 THUISTAAL ALS BASIS VAN HET TAALBAROMETERONDERZOEK

In een vorig hoofdstuk werd reeds gewezen op het belang van de thuistaal of thuistalen in relatie tot de andere talen van iemands persoonlijke repertoire. Het is met deze taal dat men veelal een emotionele band ontwikkelt en waarin men zich het meest comfortabel uitdrukt. Voor deze taal wordt vaak het begrip moedertaal gebruikt. Het taalbarometeronderzoek in Brussel toonde aan dat ongeveer de helft van de Brusselaars opgroeit in een gezin waar meer dan één taal wordt gesproken, vandaar het gebruik van thuistaal of thuistalen. In de volgende hoofdstukken wordt het taalgebruik in verschillende taaldomeinen geanalyseerd vertrekkende van de thuistaal. Dit is de meest robuuste basis om taalgebruik te analyseren. Uit het onderzoek van Loucx (1982) onder ingeweken Vlamingen in Brussel, bleek reeds dat het taalgebruik binnen het gezin het laatste taaldomein is dat aan verandering onderhevig is. In het BRIO-taalbarometeronderzoek wordt de oorspronkelijke thuistaal gedefinieerd als de taal of talen die worden gesproken in het gezin waarin men opgroeide tussen de ouders onderling en tussen beide ouders en de respondent. Alhoewel gezinssituaties complex kunnen zijn, blijft dit de meest robuuste maat om primaire taalverwerving te meten. Om interferentie met de schooltaal te vermijden, wordt het taalgebruik met eventuele broers en zussen niet weerhouden als basis. Het voordeel is dat deze benadering berust op exclusieve (elkaar uitsluitende) en exhaustieve (ieder-een omvattende) categorieën. De categorisering van de verschillende thuistaalgroepen in het taalbarometeronderzoek is gebaseerd op de officiële talen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen inwoners van de Vlaamse Rand die opgroeiden in eentalig Nederlandstalige of Franstalige gezinnen, zij die opgroeiden in traditioneel tweetalige gezinnen waar zowel Nederlands als Frans gesproken wordt (de 'traditioneel' tweetalige gezinnen), zij die opgroeiden in gezinnen waar naast het Frans een andere taal gesproken werd (de 'nieuwe' tweetalige gezinnen) en diegenen die opgroeiden in anderstalige

gezinnen waarin noch Nederlands, noch Frans werd gesproken. Het aantal gezinnen die het Nederlands met een andere taal dan het Frans combineren is te klein om in elke analyse als aparte categorie op te nemen, maar wordt waar mogelijk wel weerhouden. Anderstaligen kiezen, net zoals in Brussel, in eerste instantie voor het Frans als tweede thuistaal. Naast het Nederlands en het Frans wordt er geen onderscheid gemaakt naar andere talen vermits dit tot te veel taalcombinaties zou leiden en de groepen op die manier te klein worden om wetenschappelijke uitspraken over te doen. De enige taal die qua aantal sprekers in aanmerking zou komen is het Engels, doch gezien dit vooral een schooltaal en geen thuistaal is, vervalt ook deze optie. De robuustheid van de oorspronkelijke thuistaal contrasteert met deze van de huidige thuistaal die veel minder bruikbaar is als vergelijkingsbasis omdat ze vaker aan verandering onderhevig is wanneer bijvoorbeeld de partner verandert, en evenmin van toepassing is voor eenpersoonshuishoudens.

De thuistaal verwijst naar een categorisering op basis van taal. Alhoewel het op een emotionele verbondenheid met de taal wijst, moet men er zich voor hoeden om het in een gepolitiseerde context als een identitair begrip te gebruiken. Men is al snel geneigd om inwoners van de Vlaamse Rand die opgroeiden in een eentalig Nederlandstalig gezin als ‘Vlamingen’ te beschouwen en diegenen die opgroeiden in een eentalig Franstalig gezin als ‘Frans-taligen’. Dit kan maar hoeft niet noodzakelijk zo te zijn. Tevens sluit een dergelijke polarisering tweetalige en anderstalige gezinnen uit. Dit hoofdstuk heeft uitsluitend betrekking op taalgebruik en gaat er niet van uit dat voor de respondenten taal en identiteit noodzakelijkerwijze samenvallen. In hoofdstuk 6 wordt dieper op de relatie tussen taal en identiteit ingegaan.

Tabel 23 geeft een overzicht van de oorspronkelijke thuistaalsituatie van de huidige randbewoners. De tweede en derde kolom geven de algemene cijfers voor de Rand, de twee laatste kolommen bekijken de jongste leeftijdscategorie als aparte groep.

Thuistalen	TBR1	TBR2	TBR1-30	TBR2-30
Nederlands	48,8%	45,0%	37,2%	35,5%
Nederlands/Frans	10,6%	10,2%	14,3%	14,4%
Nederlands/andere	1,0%	0,7%	2,4%	2,3%
Frans	19,4%	20,4%	24,5%	22,7%
Frans/andere	6,3%	6,8%	10,1%	11,9%
Andere	14,0%	17,0%	11,5%	13,3%

Tabel 23. Evolutie thuistalen inwoners Vlaamse Rand (algemeen en jongeren)

De grootste groep zijn de inwoners uit eentalig Nederlandstalige families, al kent deze groep een significante daling tegenover TBR1. Het aantal inwoners uit eentalig Franstalige families blijft constant, maar het aantal anderstaligen

tijgt significant. De andere groepen blijven stabiel tegenover de vorige meting: 10% traditioneel tweetaligen en 6% nieuwe tweetaligen. Net als in Brussel is het aantal gezinnen die het Nederlands thuis met een andere taal combineren haast verwaarloosbaar.

Bekijken we de evolutie bij de twintigers (leeftijdscategorie -30), dan verschilt hun profiel opmerkelijk met de algemene thuistaalverhoudingen. Het aantal jongeren uit eentalig Nederlandstalige gezinnen evolueert parallel aan de algemene cijfers, met dat verschil dat hun aandeel reeds 10% lager lag. Ook het aantal jongeren uit eentalig Franstalige gezinnen daalt en komt ongeveer op het niveau van alle inwoners. Wel typisch voor deze groep is de stijging van het aantal tweetalige gezinnen, zelfs de combinatie Nederlands en een andere taal scoort hoger bij de jongeren. Bijna 30 % van deze jongeren groeide op in een tweetalig gezin, dubbel zoveel dan voor de andere randbewoners. Deze evolutie garandeert het meertalige karakter van de inwoners.

Alhoewel er de nodige voorzichtigheid geboden is bij het interpreteren van de volgende data worden in de volgende tabellen toch een vergelijking gemaakt op het niveau van de gemeentecusters. De data over taalkennis laten reeds vermoeden dat ook de clusters een verschillend thuistaalprofiel zullen hebben. Niettegenstaande men de nodige voorzichtigheid aan de dag moet leggen, geeft het toch een inzicht in de evolutie binnen deze clusters, al mag men de cijfers niet verabsoluteren.

Thuistalen	TBR1	TBR2	TBB4
Nederlands	23,5%	21,1%	5,6%
Nederlands/Frans	9,1%	9,3%	10,7%
Nederlands/andere	0,5%	0,2%	-
Frans	38,7%	44,9%	52,2%
Frans/andere	7,2%	6,9%	10,1%
Andere	21,0%	17,6%	21,4%

Tabel 24. Evolutie thuistalen in de faciliteitengemeenten

Dat inwoners uit eentalig Franstalige gezinnen de grootste thuistaalgroep zijn in de faciliteitengemeenten is op zich niet verrassend. Wel is de kloof tussen het aantal eentalig Franstalige en Nederlandstalige gezinnen toegenomen tegenover TBR1, en zijn er nu ruim dubbel zoveel Franstalige gezinnen als Nederlandstalige. Dit gaat vooral ten koste van het aantal anderstalige inwoners. In de laatste kolom worden ook de meest recente cijfers voor Brussel opgenomen. Het is duidelijk dat het taalprofiel van de Brusselse gemeenten significant afwijkt van dat van de faciliteitengemeenten.

Thuis talen	TBR1	TBR2	TBB4
Nederlands	48,4%	37,6%	5,6%
Nederlands/Frans	10,0%	8,0%	10,7%
Nederlands/andere	1,5%	1,6%	-
Frans	14,7%	16,9%	52,2%
Frans/andere	6,6%	89,0%	10,1%
Andere	18,7%	26,9%	21,4%

Tabel 25. Evolutie thuis talen in de tewerkstellingsgemeenten

Uit het overzicht in tabel 25 blijkt dat de tewerkstellingsgemeenten qua taalkennis het meest evolueerden en ook het sterkst afwijken van het gemiddelde. Met uitzondering van de facilitaire gemeenten ligt het aantal inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen hier het laagst, en qua anderstaligen scoren ze verhoudingsgewijze het hoogste, hoger dan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waar 21,4% van de bevolking opgroeide in een gezin waar noch Nederlands noch Frans werd gesproken.

Thuis talen	TBR1	TBR2
Nederlands	51,3%	43,6%
Nederlands/Frans	11,7%	12,3%
Nederlands/andere	1,2%	1,5%
Frans	18,5%	19,9%
Frans/andere	3,8%	4,9%
Andere	13,5%	17,8%

Tabel 26. Evolutie thuis talen in de residentiële gemeenten

De residentiële gemeenten kennen eveneens een daling van het aantal inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen. Alle andere thuistaalcombinaties gaan er licht op vooruit, de anderstaligen iets meer dan de anderen.

Thuis talen	TBR1	TBR2
Nederlands	61,8%	64,6%
Nederlands/Frans	10,6%	5,6%
Nederlands/andere	1,1%	0,5%
Frans	9,6%	10,7%
Frans/andere	6,2%	5,3%
Andere	10,7%	13,3%

Tabel 27. Evolutie thuis talen in de semirurale gemeenten

De semirurale gemeenten waren al het meest ‘Nederlandstalig’, en het is ook het enige cluster waar het aantal inwoners uit eentalige Nederlandstalige gezinnen stijgt, ten koste van deze uit traditioneel tweetalige families. Dit is niet alleen het enige cluster waar het Nederlands beter gekend is dan het Frans, maar ook het aantal inwoners uit eentalig Franstalige families ligt hier het laagste.

Thuis talen	TBR1	TBR2
Nederlands	52,5%	47,4%
Nederlands/Frans	11,4%	16,2%
Nederlands/andere	0,8%	-
Frans	20,0%	16,2%
Frans/andere	7,0%	7,6%
Andere	8,3%	10,7%

Tabel 28. Evolutie thuis talen in de suburbane gemeenten

Het aantal inwoners uit traditioneel tweetalige gezinnen ligt het hoogste in de suburbane gemeenten. Alhoewel het aantal anderstaligen ook hier toeneemt, blijft het verhoudingsgewijze het laagst van alle gemeentecusters.

3.2 INTERGENERATIONELE TAALOVERDRACHT

3.2.1 Taalverschuiving bij de vorige generatie

Al is het gezin het meest bestendig tegen taalverschuiving, toch neemt het aantal tweetalige gezinnen vooral bij de jongere inwoners uit de Vlaamse Rand toe. In een meertalige omgeving, zoals dit voor Brussel en haar randgemeenten het geval is, zijn taalgemengde partnerschappen niet uitzonderlijk. Op dat ogenblik moeten de partners een taalkeuze maken, en deze keuze stelt zich opnieuw als er kinderen in het gezin komen. Uiteraard hebben de cijfers maar betrekking op een deel van de onderzoekspopulatie. Zowel in TBR1 als TBR2 hebben zo'n 28% uitsluitend een partner maar geen kinderen, zo'n 41% een partner en kinderen.

Als inleiding op de evolutie van de oorspronkelijke naar de huidige thuistaal geeft tabel 29 een overzicht van de verschuiving van thuistaal tussen de ouders en grootouders van de respondent. Voor deze laatste maken we een combinatie van de taal of talen die de vader en de moeder met hun ouders spraken. Deze verschuiving geeft een indicatie van het taalverschuivingsproces dat verder in dit deel wordt toegelicht.

Taaloverdracht Grootouders	TBR1Gr	TBR1Oud	TBR2Gr	TBR2Oud
Nederlands	46,6%	48,8%	41,9%	45,0%
Nederlands/Frans	16,4%	10,6%	15,2%	10,2%
Nederlands/andere	1,6%	1,0%	1,8%	0,7%
Frans	13,2%	19,4%	15,4%	20,4%
Frans/andere	4,7%	6,3%	4,6%	6,8%
Andere	17,5%	14,0%	21,1%	17,0%

Tabel 29. Taalverschuiving oorspronkelijke thuistaal van grootouders naar ouders

Bovenstaande tabel illustreert deels een verschuiving van tweetaligheid Nederlands-Frans naar ofwel eentalig Nederlandstalig ofwel eentalig Frans-talig gezin. Dit is opmerkelijk gezien men bij diegenen die ook in de Rand wonen men een verschuiving naar het Nederlands dan wel de combinatie Nederlands-Frans zou verwachten. De oudere generatie lijkt dus vooral een taalkeuze te maken tussen het Nederlands of het Frans, waar de jongste generatie eerder geneigd is voor meertaligheid te kiezen. Bij anderstaligen is er eerder een verschuiving van deze taal naar een combinatie ervan met het Frans, waarbij de volgende generatie mogelijk verder richting eentalig Franstalige families verschuift, afhankelijk van de mobiliteit en de partnervorming.

Taaloverdracht Grootouders	TBR1Gr	TBR1Oud	TBR2Gr	TBR2Oud
Nederlands	64,6%	61,4%	58,9%	55,9%
Frans	34,3%	36,3%	35,2%	37,9%
Andere	23,8%	16,3%	27,5%	24,5%

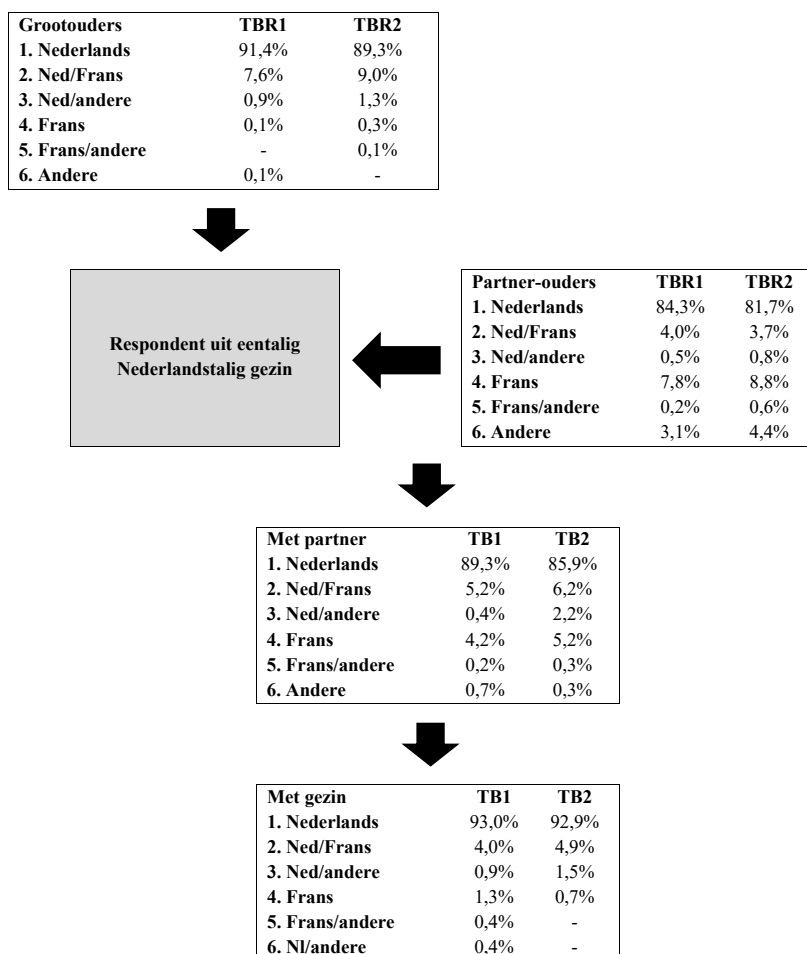
Tabel 30. Intergenerationele taaloverdracht grootouders naar ouders respondent

Kijken we naar het gebruik van de talen in hun totaliteit, dan is er op basis van voorgaande verschuiving enkel 'winst' voor het Frans, al stijgt verhoudingsgewijze het taalgebruik van 'andere' talen sterk omwille van de onderlinge taalkeuze die koppels met een verschillende taalachtergrond maken. Uiteindelijk gaat door de keuzes die men maakt een toename van het aantal eentalig Nederlandstalige gezinnen gepaard met een afname van het Nederlands als thuistaal in het algemeen.

Volgende paragrafen schetsen de evolutie van de taaloverdracht bij de verschillende thuistaalcategorieën. In de figuren wordt de overgang van de thuistaal van de grootouders naar de ondervraagde, de taalachtergrond van de partner, de taalkeuze tussen de partners en de taalkeuze tussen de partners en de kinderen weergegeven. Door haar beperkte omvang werden

de respondenten die opgroeiden in een gezin dat het Nederlands met een andere taal combineerde hier niet weerhouden.

3.2.2 Taaloverdracht bij respondenten uit Nederlandstalige gezinnen

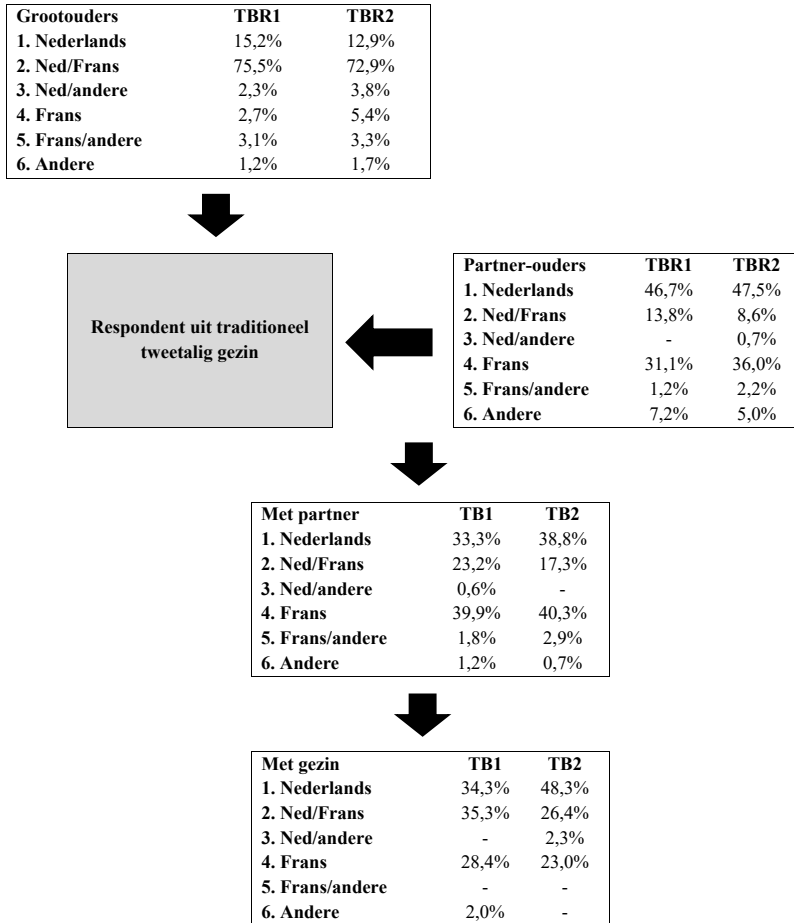
Figuur 5. Taalverschuiving bij randbewoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen

Van de inwoners uit een eentalig Nederlandstalig gezin is voor beide steekproeven ongeveer 50% geboren in de Vlaamse Rand zelf, een derde komt uit de rest van Vlaanderen. Slechts enkele inwoners hebben hun roots buiten België, bijna allemaal in Nederland. Ruim 80% kiest ook voor een Nederlandstalige partner. Het aandeel dat met de partner uitsluitend Nederlands spreekt, ligt hoger dan het aantal partners uit eentalig Nederlandstalige

families, dus zowel met de partner als daarna met de kinderen zijn er telkens een aantal partners die van hun eigen taalachtergrond naar eentalig Nederlands overschakelen. Ook wanneer de partner uit een eentalig Franstalig gezin komt wordt door het gezin thuis in eerste instantie het Nederlands met het Frans gecombineerd, een keuze die populairder is dan uitsluitend Nederlands, zeker voor TBR2. Overschakelen naar het Frans als gezinstaal is uitzonderlijk. Daardoor blijft het intergenerationele taalverlies, concreet een respondent die uit een eentalig Nederlandstalig gezin komt en met zijn kinderen geen Nederlands spreekt, beperkt tot 2,1% voor TBR1 en 0,7% voor TBR2. Het traditionele verfransingsproces is bij de huidige generatie randbewoners verdwenen. Verfransing door partnerkeuze is bij de randbewoners uit eentalig Nederlandstalige families beperkt. Qua taalachtergrond van de partner blijken de keuzes van deze groep erg stabiel. De verschillen tussen de keuzes in TBR1 en TBR2 zijn verwaarloosbaar. Ook de uiteindelijke taaloverdracht naar de volgende generaties verandert niet, ruim 90% zal met de kinderen en de partner in het huidige gezin uitsluitend Nederlands spreken.

3.2.3 Taaloverdracht bij respondenten uit traditioneel tweetalige gezinnen

Zo'n 10% van de inwoners uit de Vlaamse Rand groeide op in een traditioneel tweetalig gezin, ongeacht wie van de ouders welke taal spreekt of combineert. Dit cijfer geldt zowel voor TBR1 als TBR2. Zij kiezen meer dan inwoners uit eentalig Nederlandstalige en eentalig Franstalige gezinnen voor een partner met eenzelfde tweetalige achtergrond. Met die partner spreekt men dan ook liefst beide talen, een minderheid kiest voor het Frans. Aan de kinderen worden in de meeste gevallen beide talen doorgegeven, een cijfer dat ook al uit de Brusselse taalbarometerssurveys bleek. Bij een keuze voor een Nederlandstalige partner kiest men in de meeste gevallen voor een onderlinge communicatie in het Nederlands, een minderheid kiest voor beide talen. Met de kinderen stijgt het aantal gezinnen waarin men beide talen gebruikt, maar in vergelijking met TBR1 wordt in TBR2 meer gekozen voor het Nederlands als enige gezinstaal, dan voor een tweetalig gezin. Slechts een enkel gezin schakelt over naar het Frans als gezinstaal. Kiest een respondent uit een traditioneel tweetalig gezin voor een Franstalige partner dan kiezen ze bijna uitsluitend voor het Frans als taal met de partner, maar als men kinderen heeft, spreekt de meerderheid beide talen in het gezin, waarbij in TBR2 eveneens de tendens aanwezig is om toch meer Nederlands te gebruiken in het gezin dan in TBR1. Het feit dat de respondenten uit deze tweetalige gezinnen meer voor een Franstalige partner kiezen in TBR2 kan niet beletten dat het intergenerationele taalverlies van het Frans groter is dan van het Nederlands. Wat het Nederlands betreft, verdwijnt deze taal in TBR1 in 30,4% van de gezinnen en in 23,3% in TBR2. Voor het Frans bedraagt het respectievelijk 36,3% en 50,6%.

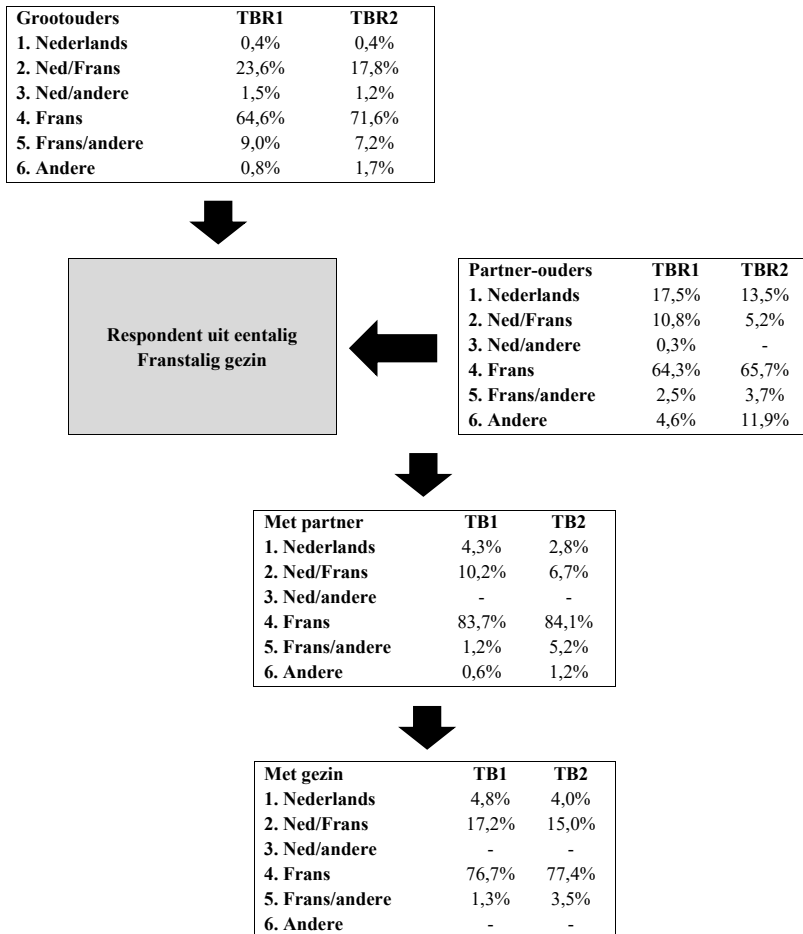

Figuur 6. Taalverschuiving bij randbewoners uit traditioneel tweetalige gezinnen

3.2.4 Taaloverdracht bij respondenten uit Franstalige gezinnen

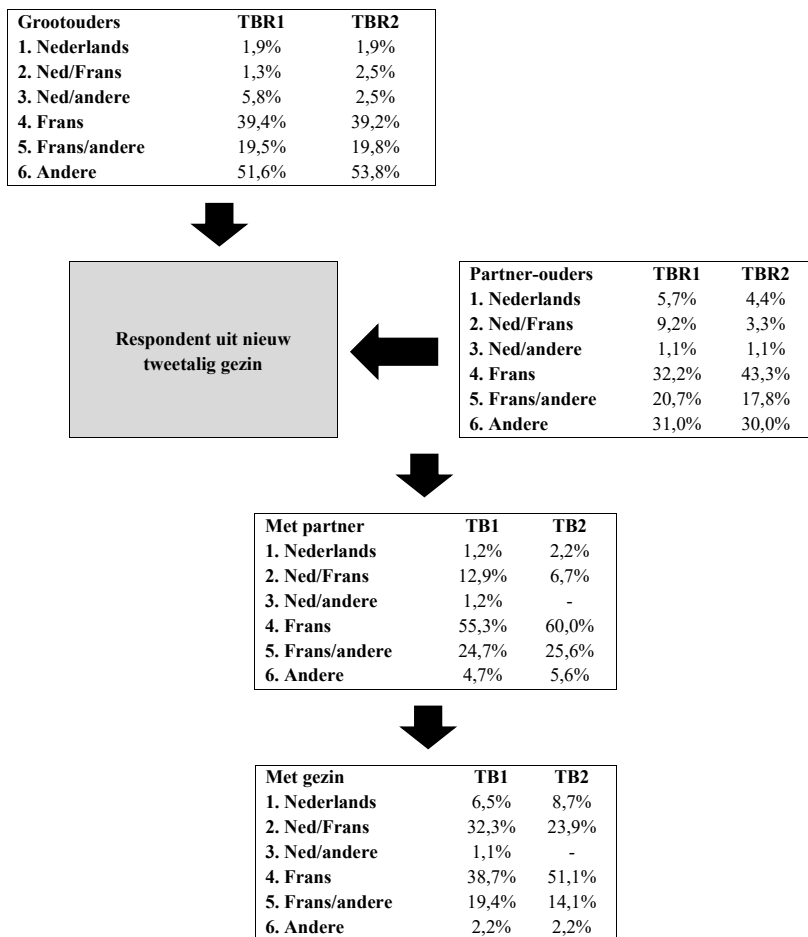
Het aantal bewoners in de Vlaamse Rand uit eentalig Franstalige gezinnen schommelt rond de 20%. Alhoewel de meerderheid van hen ook grootouders hadden die uitsluitend Frans spraken, is de diversiteit hier groter dan bij de grootouders van respondenten uit eentalig Nederlandstalige gezinnen. In TBR1 sprak ongeveer een kwart van de grootouders ook Nederlands, in TBR2 iets minder dan 20%. Opmerkelijk is wel dat indien de grootouders Nederlands spraken, hun kleinkinderen ook significant meer voor een partner kiezen die ook Nederlands sprak thuis, waardoor ook in het huidige gezin meer Nederlands wordt gesproken. Toch kiest bijna 2/3 voor een Franstalige

partner. Met die Franstalige partner spreken ze bijna uitsluitend Frans, sporadisch in combinatie met het Nederlands. Met de kinderen worden het Nederlands en het Frans al iets meer gecombineerd, maar zowel in TBR1 als in TBR2 blijft zo'n 80% ook met de kinderen uitsluitend Frans spreken. Het intergenerationele taalverlies voor deze respondenten is beperkt, en bedraagt 4,8% voor TBR1 en 4% voor TBR2, wanneer men voor een Nederlandstalige partner kiest.

Figuur 7. Taalverschuiving bij randbewoners uit eentalig Franstalige gezinnen

3.2.5 Taaloverdracht bij respondenten uit nieuwe tweetalige gezinnen

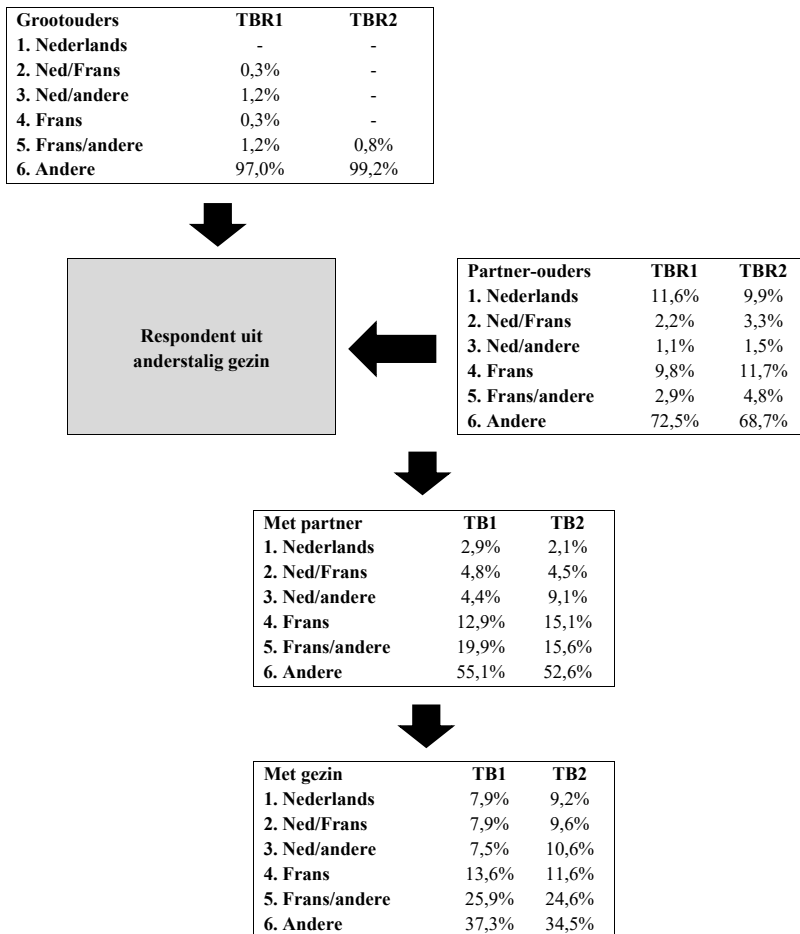

Figuur 8. Taalverschuiving bij randbewoners uit nieuwe tweetalige gezinnen

De helft van de grootouders van de randbewoners uit nieuwe tweetalige gezinnen komen uit een anderstalig gezin, zo'n 40% uit een Franstalig gezin en de rest eveneens uit een tweetalig gezin waarbij het relatief hoge aantal grootouders die het Nederlands met een andere taal combineerden opvalt. Als de respondent met zijn of haar grootouders uitsluitend Frans sprak, kiezen ze in 90% van de gevallen ook voor een partner uit een eentalig Franstalig gezin. Algemeen wordt met de partner in eerste instantie Frans gesproken, in tweede instantie Frans gecombineerd met een andere taal. Het Nederlands vindt maar beperkt ingang als omgangstaal met beide partners, maar wint wel terrein als taal die men ook met de kinderen spreekt. Toch vindt het

Nederlands meer ingang als gezinstaal dan men op basis van de taalachtergrond van de partner zou kunnen verwachten. Waar in TBR₁ 16% van de partners het Nederlands als thuistaal meekreeg, vond de taal toch ingang bij 40% van de gezinnen, en in TBR₂ met 10% van de partners met het Nederlands als thuistaal, toch ook nog in een derde. Wat het intergenerationele taalverlies van het Frans betreft, schommelt dit voor beide TBR's rond de 10%. Het verlies van de 'andere' taal is wel aanzienlijk en bedraagt 77,3% voor TBR₁ en zelfs 83,7% voor TBR₂. Telkens wordt in de nieuwgevormde gezinnen met kinderen meer Nederlands gesproken dan die 'andere' taal.

3.2.6 Taaloverdracht bij respondenten uit anderstalige gezinnen

Figuur 9. Taalverschuiving bij randbewoners uit anderstalige gezinnen

De inwoners uit een anderstalig gezin spraken quasi allemaal ook die andere taal met hun grootouders. Wat hun partnerkeuze betreft, kiest zo'n 70% eveneens voor een anderstalige partner en telkens zo'n 10% voor respectievelijk een partner met het Nederlands of Frans als enige thuistaal. 15% van de inwoners met een anderstalige achtergrond kiezen voor een partner met een Nederlandstalige achtergrond, waarbij het Nederlands ook met de partner wordt gesproken, en met de kinderen zelfs nog stijgt (van 23,3% in TBR1 tot 29,4% in TBR2). Het aantal partners met het Frans als thuistaal steeg van 15% naar 20%, maar blijft als nieuwe gezinstaal rond de 35% van de gezinnen schommelen. Bij deze inwoners vindt het Frans dus gemakkelijker haar weg als gezinstaal dan het Nederlands. Zowel in TBR1 als in TBR2 bedraagt het intergenerationale taalverlies van die 'andere' taal ongeveer 30%.

3.2.7 Van oorspronkelijke naar huidige thuistaal

De thuistaal van het gezin waarin men opgroeide vormt de basis voor het BRIO-taalbarometeronderzoek, gegeven de stabiliteit van deze indicator. In tabel 31 vergelijken we deze met de thuistaal van het huidige gezin. Voor de huidige thuistaal wordt rekening gehouden met het taalgebruik van de eventuele partners en kinderen. Voor eenpersoonsgezinnen en personen die nog bij de ouders inwonen, blijft de categorisering dezelfde als deze van de oorspronkelijke thuistaal.

Thuistaal	TBR1 oorsprong	TBR1 huidig	TBR2 oorsprong	TBR2 huidig
Nederlands	48,8%	48,3%	45,0%	43,9%
Ned/Frans	10,6%	14,3%	10,2%	15,8%
Ned/Andere	1,0%	2,5%	0,7%	3,3%
Frans	19,4%	21,5%	20,4%	22,4%
Frans/Andere	6,3%	6,7%	6,8%	7,7%
Andere	14,0%	6,8%	16,8%	6,9%

Tabel 31. Vergelijking oorspronkelijke versus huidige thuistaal bewoners Rand

Net als in TBR1 neemt het aantal eentalig Nederlandstalige gezinnen licht af, maar door de stijging van het aantal tweetalige gezinnen met het Nederlands als een van de thuistalen neemt het aantal gezinnen dat thuis Nederlands spreekt toch toe. Het aantal eentalig Franstalige gezinnen neemt eveneens toe, net als het aantal gezinnen dat het Frans met een andere taal combineert. Beide gaan ten koste van het aantal anderstalige gezinnen. Op basis van een vergelijking tussen de oorspronkelijke en huidige gezinstaal kan men besluiten dat er voor het Nederlands als thuistaal een verschuiving optreedt van eentalige naar tweetalige gezinnen, waarbij het Nederlands als thuistaal minder wordt gesproken in TBR2 dan TBR1, al is dit verschil niet significant.

Het Frans neemt zowel toe als enige gezinstaal als in combinatie met een andere taal, wat resulteert in een lichte stijging van het gebruik van het Frans in TBR2 ten opzichte van TBR1. Andere talen nemen af als enige gezinstaal, maar worden dan weer meer in combinatie met het Frans en het Nederlands gesproken. Uiteindelijk treedt er een verlies op van het gebruik van andere talen, al zijn deze prominenter aanwezig in TBR2 dan in TBR1.

Niettegenstaande de beperkte verschuivingen zijn er op het niveau van de gemeentecusters wel een aantal opmerkelijke verschillen. Tabel 32 geeft een overzicht van de thuistaalverhoudingen op basis van de huidige gezinnen tussen de clusters. In vergelijking met TBR1 zijn er in TBR2 een aantal opmerkelijke verschuivingen.

Thuistaal	Faciliteit	Tewerkstelling	Residentieel	Semiruraal	Suburbaan
TBR1					
<i>Nederlands</i>	19,5%	49,8%	48,1%	64,2%	50,6%
<i>Ned/Frans</i>	11,5%	14,2%	15,2%	13,8%	16,4%
<i>Ned/Andere</i>	0,7%	5,2%	2,9%	1,8%	2,0%
<i>Frans</i>	45,4%	15,8%	19,6%	10,9%	21,4%
<i>Frans/Andere</i>	10,1%	6,7%	5,0%	5,6%	6,4%
<i>Andere taal</i>	12,7%	8,3%	9,1%	3,8%	3,2%
TBR2					
<i>Nederlands</i>	18,5%	39,2%	40,1%	60,9%	50,2%
<i>Ned/Frans</i>	14,6%	14,9%	17,9%	13,9%	18,0%
<i>Ned/Andere</i>	1,2%	5,9%	5,6%	3,7%	1,0%
<i>Frans</i>	47,2%	19,2%	18,8%	11,2%	21,7%
<i>Frans/Andere</i>	10,6%	11,6%	5,6%	5,5%	5,6%
<i>Andere taal</i>	7,9%	9,2%	12,0%	4,8%	3,5%

Tabel 32. Huidige thuistalen naar gemeentecuster

In vergelijking met de oorspronkelijke thuistaal (zie tabel 23) wordt er in de faciliteitengemeenten nu significant meer Frans gesproken thuis, vooral door de toename van het aantal tweetalige gezinnen. In vergelijking met TBR1 neemt ook het gebruik van het Nederlands als huidige thuistaal in beperkte mate toe. Het gebruik van andere talen als thuistaal neemt af. Ook in de tewerkstellingsgemeenten nemen het gebruik van het Nederlands en het Frans als thuistaal toe, maar ook hier vooral bij tweetalige gezinnen. Voor deze groep is de combinatie van het Nederlands met een andere taal dan het Frans prominent aanwezig. In de residentiële gemeenten neemt het gebruik van het Nederlands en het Frans eveneens toe, doordat gezinnen thuis meer dan een taal spreken, al neemt hiedoor het gebruik van andere talen als thuistalen niet af. In de semirurale gemeenten wordt het Nederlands het

meest als thuistaal gesproken, al betekent dit ook hier dat het aantal eentalig Nederlandstalige gezinnen wel afneemt maar het Nederlands meer opduikt in tweetalige gezinnen. Ook het Frans wordt meer gesproken, al neemt hier het aantal eentalig Franstalige gezinnen wel toe in vergelijking met de oorspronkelijke taal van de bewoners. De suburbane gemeenten zijn de enige waarin de toename van het gebruik van het Nederlands en het Frans ook een toename van eentalige gezinnen met het Nederlands of Frans als enige thuistaal impliceert. Voor beide clusters geldt dat het aantal inwoners die oorspronkelijk een andere taal spraken, deze taal nu minder als thuistaal gebruikt.

In tegenstelling tot de oorspronkelijke thuistaal daalt bij de huidige gezinnen overall het gebruik van een andere taal dan het Nederlands of het Frans als enige thuistaal. Dit gaat in TBR₂ gepaard met een stijging van een combinatie met het Frans en het Nederlands als thuistalen. Het Nederlands en het Frans winnen terrein qua thuistalen. Bij het Nederlands uit deze vooruitgang zich door een verhoogde tweetaligheid binnen de huidige gezinnen. In de tewerkstellingsgemeenten wordt het Nederlands ook meer als enige thuistaal gesproken in vergelijking met de oorspronkelijke thuistaal, maar tegenover TBR₁, waar dit trouwens ook het geval was, daalt het aantal eentalig Nederlandstalige gezinnen zelf significant. Enkel in de suburbane gemeenten neemt het huidige aantal eentalig Nederlandstalige gezinnen toe tegenover de oorspronkelijke thuistaal en blijft het aantal ook constant tegenover TBR₁. Met uitzondering van de residentiële gemeenten betekent een toename van het Frans eveneens een toename van eentalig Franstalige gezinnen.

3.3 TAALGERELATEERDE KEUZES BINNEN HET GEZIN

Niet enkel binnen het gezin dienen er keuzes gemaakt te worden over welke taal of talen men onderling spreekt. Ook de keuze voor de school die de ouders voor deze kinderen maken is een taalkeuze: kiest men voor een Nederlandstalig, Franstalig of taalgemengd curriculum? Door de geografische ligging hebben de ouders in de Vlaamse Rand de keuze tussen een onthaalmoeder, crèche of school in Vlaanderen of in Brussel, en kunnen ze tussen een Nederlandstalige of Franstalige instelling kiezen. Omdat het voor dit onderzoek moeilijk is om keuzes uit verschillende periodes te interpreteren werd telkens naar de keuze voor het jongste kind gevraagd dat momenteel naar een crèche dan wel onthaalouder gaat of school loopt.

Het aantal koppels met kinderen in een crèche of bij een onthaalouder is beperkt. Er zijn ook geen significante verschillen tussen beide meetmomenten. Zo'n 60% kiest voor een Nederlandstalig initiatief in Vlaanderen, iets minder dan 10% voor een Franstalig en een even grote groep voor een meer-talig opvanginitiatief in Vlaanderen. In totaal kiest ruim 20% voor opvang in Brussel waarvan 2/3 voor een Franstalig initiatief. De instroom uit Brussel is

beperkt. Uit TBB4 bleek dat slechts 5% van de Brusselse ouders hun kinderen naar een crèche of onthaalouder buiten het gewest brengen.

Tabel 33 geeft een overzicht van de keuzes die ouders maken op basis van hun thuistaal. Gezien het eerder beperkt aantal kinderen maken we hierbij een onderscheid tussen de taalkeuzes die mensen maken van wie het Nederlands de huidige of een van de huidige thuistalen is, en diegenen die het Nederlands niet van huis uit spreken. Het geeft een idee van wanneer de kinderen van deze laatste groep voor het eerst met het Nederlands in contact komen.

Keuze crèches	TBR1	TBR2
Nederlands als TT		
<i>Nederlands Vlaanderen</i>	74,2%	73,7%
<i>Frans Vlaanderen</i>	-	7,9%
<i>Meertalig Vlaanderen</i>	4,8%	7,9%
<i>Nederlands Brussel</i>	8,1%	2,6%
<i>Frans Brussel</i>	3,2%	5,3%
<i>Meertalig Brussel</i>	1,6%	-
<i>Andere</i>	8,1%	2,6%
Nederlands niet als TT		
<i>Nederlands Vlaanderen</i>	43,8%	51,2%
<i>Frans Vlaanderen</i>	16,4%	7,3%
<i>Meertalig Vlaanderen</i>	8,2%	11,0%
<i>Nederlands Brussel</i>	6,8%	7,3%
<i>Frans Brussel</i>	19,2%	18,3%
<i>Meertalig Brussel</i>	-	1,2%
<i>Andere</i>	5,5%	3,7%

Tabel 33. Keuze taal van de crèche naar thuistaal Nederlands of niet

De keuze voor de taal wordt uiteraard deels op basis van de huidige gezinstaal gemaakt. Alhoewel de verschillen niet significant zijn, kiezen iets meer ouders die thuis (ook) Nederlands spreken voor een Franstalige opvang. Omgekeerd stijgt het aandeel van diegenen die thuis geen Nederlands spreken maar die wel voor een Nederlandstalige opvang kiezen. Slechts een kwart van hen kiest voor een Franstalige opvang, een daling tegenover TBR1.

Tabel 34 geeft een overzicht van de verschillende onderwijskeuzes die de inwoners van de Vlaamse Rand, die momenteel kinderen hebben die school lopen, voor deze kinderen maken.

Plaats onderwijs	Kleuter	Lager	Secundair	Hoger
TBR1				
<i>Nederlandstalig Vlaanderen</i>	72,5%	61,6%	50,1%	26,7%
<i>Franstalig Vlaanderen</i>	5,7%	5,8%	Nvt	Nvt
<i>Nederlandstalig Brussel</i>	3,6%	6,6%	10,5%	31,7%
<i>Franstalig Brussel</i>	14,2%	20,2%	25,8%	25,0%
<i>Franstalig Wallonië</i>	1,2%	1,4%	6,0%	6,7%
<i>Europese of internationale school</i>	2,4%	4,2%	6,8%	Nvt
<i>Buitenland</i>	0,4%	0,3%	0,3%	10,0%
<i>Totaal aantal in onderzoeksgroep</i>	247	362	399	240
TBR2				
<i>Nederlandstalig Vlaanderen</i>	73,2%	67,5%	54,3%	37,6%
<i>Franstalig Vlaanderen</i>	6,7%	4,7%	Nvt	Nvt
<i>Nederlandstalig Brussel</i>	4,7%	5,2%	7,8%	23,6%
<i>Franstalig Brussel</i>	13,4%	16,9%	25,5%	26,8%
<i>Franstalig Wallonië</i>	0,8%	1,0%	5,5%	5,6%
<i>Europese of internationale school</i>	1,2%	2,7%	6,3%	Nvt
<i>Buitenland</i>	-	0,5%	0,8%	6,4%
<i>Totaal aantal in onderzoeksgroep</i>	254	403	400	250

Tabel 34. Keuze onderwijstaal en plaats huidige leerlingengroep

Hoe jonger de kinderen, hoe meer de ouders voor het Nederlandstalig onderwijs in Vlaanderen kiezen. Omgekeerd gaan oudere kinderen iets meer naar Brussel, al blijft ruim de helft ook voor het secundair onderwijs voor Vlaanderen kiezen. Er zijn weinig verschillen tussen de onderwijskeuzes in TBR1 en TBR2, enkel wat het hoger onderwijs betreft gaan er meer kinderen naar een onderwijsinstelling in Vlaanderen ten koste van een Nederlandstalige instelling in Brussel.

Tabel 35 geeft een overzicht van de keuzes voor het kleuter- en lager onderwijs op basis van thuistaal Nederlands of niet. Enkel de inwoners van de faciliteitengemeenten kunnen voor hun kinderen voor Franstalig onderwijs in Vlaanderen, in casu in hun eigen gemeente, kiezen. Wie niet in een faciliteitengemeente woont, kan van deze optie geen gebruik maken.

Keuze basisonderwijs	KO-TBR1	KO-TBR2	LO-TBR1	LO-TBR2
Nederlands als TT				
<i>Nederlandstalig Vlaanderen</i>	92,9%	90,7%	86,3%	90,8%
<i>Franstalig Vlaanderen</i>	-	2,3%	1,3%	1,8%
<i>Nederlandstalig Brussel</i>	4,1%	1,2%	5,6%	1,8%
<i>Franstalig Brussel</i>	-	3,5%	3,8%	4,3%
<i>Franstalig Wallonië</i>	-	1,2%	0,6%	-
<i>Andere</i>	3,0%	1,2%	2,6%	1,2%
Nederlands niet als TT				
<i>Nederlandstalig Vlaanderen</i>	58,8%	61,4%	42,6%	50,6%
<i>Franstalig Vlaanderen</i>	9,5%	9,2%	9,3%	7,4%
<i>Nederlandstalig Brussel</i>	3,4%	5,1%	6,9%	7,4%
<i>Franstalig Brussel</i>	23,6%	21,2%	32,4%	25,5%
<i>Franstalig Wallonië</i>	2,0%	1,3%	2,0%	1,6%
<i>Andere</i>	2,8%	1,8%	6,9%	7,4%

Tabel 35. Onderwijskeuze basisonderwijs naar thuistaal Nederlands

Wie van huis uit Nederlands spreekt, kiest voornamelijk voor het Nederlandstalig onderwijs in Vlaanderen. De enkelingen die voor het Frans kiezen spreken thuis naast het Nederlands ook Frans. Telkens kiezen de ouders ook minder voor een Brusselse Nederlandstalige school. Ook diegenen die van huis uit geen Nederlands spreken, kiezen voornamelijk voor Nederlandstalig onderwijs. Zowel voor het kleuter- als het lager onderwijs kiest men momenteel meer voor het Nederlandstalig onderwijs dan dit in TBR1 het geval was. Minder randbewoners sturen hun kinderen naar het Franstalig kleuteronderwijs in Brussel, voor het lager onderwijs is deze daling nog frappanter. Van de kleuters die thuis geen Nederlands spreken komt 2/3 reeds op jonge leeftijd met deze taal in contact. Voor het lager onderwijs is het minder, maar zijn er wel meer die een keuze voor het Nederlands maken in TBR2 dan in TBR1.

Tabel 36 geeft eenzelfde overzicht voor het secundair en hoger onderwijs. Traditioneel spelen de Brusselse scholen op dit niveau een belangrijke rol voor het Vlaamse hinterland. Onderstaande tabel geeft aan dat ze deze rol voor kinderen die opgroeiden met het Nederlands als thuistaal verliezen. Zowel voor het secundair als het hoger onderwijs verliest Brussel van zijn aantrekkingskracht, en niet alleen wat het Nederlandstalig onderwijs betreft maar ook het Franstalig onderwijs is minder populair.

Keuze SO-HO	SO-TBR1	SO-TBR2	HO-TBR1	HO-TBR2
Nederlands als TT				
<i>Nederlandstalig Vlaanderen</i>	74,2%	79,6%	41,2%	49,2%
<i>Nederlandstalig Brussel</i>	14,4%	11,6%	46,3%	40,2%
<i>Franstalig Brussel</i>	7,2%	4,8%	7,4%	5,7%
<i>Franstalig Wallonië</i>	2,1%	2,0%	3,7%	2,7%
<i>Andere</i>	2,1%	2,0%	1,5%	2,3%
Nederlands niet als TT				
<i>Nederlandstalig Vlaanderen</i>	26,8%	31,8%	5,9%	16,3%
<i>Nederlandstalig Brussel</i>	7,3%	7,9%	12,9%	12,2%
<i>Franstalig Brussel</i>	42,9%	41,3%	48,5%	51,2%
<i>Franstalig Wallonië</i>	10,2%	7,9%	9,9%	9,8%
<i>Andere</i>	12,7%	6,2%	22,8%	10,6%

Tabel 36. Onderwijskeuze secundair en hoger onderwijs naar thuistaal Nederlands

Zo'n 90% van diegenen die het Nederlands van huis uit mee krijgen, kiezen voor het Nederlandstalig secundair onderwijs, wie thuis ook Frans spreekt, kiest soms ook voor het Franstalig onderwijs in Brussel of Wallonië, al is dit een beperkte groep. Wie van huis uit geen Nederlands spreekt, kiest significant meer voor het Nederlandstalig secundair onderwijs in TBR2 dan in TBR1. Momenteel maakt ongeveer 40% van hen die keuze. Studenten met als thuistaal Nederlands kiezen ook massaal voor een Nederlandstalige instelling in het hoger onderwijs, al verschuift die keuze significant meer van Brussel naar Vlaanderen. Ook niet-Nederlandstaligen kiezen significant meer voor een dergelijke instelling, al prefereren de meerderheid een Franstalige opleiding of een opleiding in het buitenland.

Tabel 37 lijst de keuze van de onderwijstaal op naar huidige thuistaal. Hierbij wordt naar het lager en secundair onderwijs gekeken, met als mogelijke keuzes een opleiding uitsluitend in het Nederlands, uitsluitend in het Frans, een taalgemengd curriculum, waarbij het lager onderwijs in een andere taal wordt gevolgd dan het secundair onderwijs. Omdat het hier telkens gaat om gezinnen die zowel kinderen in het lager als secundair onderwijs hebben, is het aantal beperkt, maar toch is de tabel richtinggevend voor de keuzes die de verschillende thuistaalgroepen maken.

Curriculum	Totaal	Ned	Ned/Frans	Ned/and	Frans	Frans/and	Andere
TBR1							
Nederlands	54,2%	95,1%	58,1%	83,3%	22,0%	23,1%	30,0%
Frans	28,2%	2,4%	12,9%	-	61,0%	61,5%	20,0%
Ned/Frans	12,0%	2,4%	29,0%	-	14,6%	7,7%	-
Andere	5,6%	-	-	16,7%	2,4%	7,7%	50,0%
TBR2							
Nederlands	59,6%	100,0%	65,9%	90,0%	24,3%	41,2%	16,7%
Frans	24,7%	-	11,4%	-	62,2%	41,2%	16,7%
Ned/Frans	11,0%	-	22,7%	-	10,8%	5,9%	16,7%
Andere	4,8%	-	-	10,0%	2,7%	11,8%	50,0%

Tabel 37. Keuze taal onderwijscurriculum huidige leerlingen naar huidige thuistaal

Nederlandstaligen in de Rand kiezen voor hun kinderen Nederlandstalig onderwijs. Enkel de kleine groep die het Nederlands met een andere taal dan het Frans combineert, kiest ook wel voor een Europese school of voor onderwijs in die andere taal als er een passende internationale school in de buurt is. Het gaat hier om hogergeschoolde taalgemengde koppels. Bij de Fransstaligen kiest ruim 60% voor Franstalig onderwijs, hetgeen minder is dan bij Franstaligen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het feit dat ze in de Rand wonen, maakt dus toch dat ze meer voor een Nederlandstalige school kiezen. De traditioneel tweetalige gezinnen kiezen vooral voor het Nederlandstalig onderwijs of voor een taalgemengd curriculum. Nieuwe tweetalige gezinnen kiezen in TBR2 iets meer voor het Nederlandstalig onderwijs dan in TBR1, en de helft van de kinderen uit anderstalige gezinnen gaan naar een Europese of internationale school.

Naast de schoolkeuzes zijn er nog een aantal taalgerelateerde keuzes die ouders, kinderen en jongeren kunnen maken en die tegelijk als indicatie kunnen fungeren voor de integratie van niet-Nederlandstaligen in de lokale gemeenschap. De drie keuzes die in het taalbarometeronderzoek werden bevestigd zijn: het participeren aan de Nederlandstalige speelpleinwerking in de gemeente, lid zijn van een lokale Nederlandstalige jeugdbeweging of lid zijn van een lokale Nederlandstalige sportclub. Tabel 38 geeft een idee van de participatie op basis van de huidige thuistaal voor de gezinnen met kinderen.

Participatie kinderen	Speelplein		Jeugd NL		Sport NL	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	17,4%	14,3%	22,0%	24,6%	38,9%	39,9%
Nederlands/Frans	22,8%	25,2%	11,2%	14,3%	31,6%	42,9%
Nederlands/andere	31,9%	20,4%	8,7%	5,7%	34,0%	37,0%
Frans	7,6%	6,5%	3,8%	2,6%	14,0%	14,6%
Frans/andere	10,9%	9,0%	5,0%	2,7%	17,8%	13,6%
Andere	6,7%	8,8%	-	-	17,3%	7,5%
Totaal	15,6%	14,3%	12,6%	12,9%	28,7%	30,1%

Tabel 38. Aandeel georganiseerde activiteiten gezinnen met kinderen naar huidige thuistaal

Het is duidelijk dat de kinderen, die van huis uit Nederlands spreken in het gezin, significant meer deelnemen aan lokaal georganiseerde activiteiten. Lokale sportclubs zijn bij de jeugd het populairste, behalve voor diegenen die thuis noch Frans noch Nederlands spreken. Deze jongeren ontbreken in de jeugdbewegingen zelfs helemaal. Qua aantal scoren de kinderen uit eentalig Nederlandstalige gezinnen het hoogst, maar enkel in de lokale jeugdbewegingen zijn ze ook verhoudingsgewijze significant meer vertegenwoordigd dan de kinderen uit een traditioneel tweetalig gezin. Hier is het publiek het meest homogeen: de meeste leden komen uit eentalig Nederlandstalige gezinnen, behoren qua diplomaniveau tot de middenklasse of de hogere klasse en gaan veelal naar het Nederlandstalig onderwijs. Andere kinderen vinden moeilijk de weg naar deze jeugdbewegingen. Op basis van de taalachtergrond is de speelpleinwerking het meest evenwichtig samengesteld. Het is niet alleen de thuistaal op zich die bepalend is, maar ook de onderwijstaal van de kinderen. Uitgaande van het feit dat lidmaatschap van een lokale vereniging een indicatie kan zijn van de sociale cohesie van deze leefgemeenschap, zijn sportclubs een belangrijkere integrerende factor dan de traditionele jeugdbewegingen die veel meer op basis van taalachtergrond zijn samengesteld. De lage participatiegraad van Franstaligen kan deels verklaard worden door het feit dat ze de mogelijkheid hebben om zich aan te sluiten bij Franstalige verenigingen.

4

INFORMEEL TAALGEBRUIK

4.1 TAALGEBRUIK IN DE INFORMELE SFEEER

In de vorige hoofdstukken werd er gefocust op de primaire en secundaire taalverwerving en het taalpotentieel waarover de inwoners van de Vlaamse Rand beschikken. In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de manier waarop ze deze taalkennis in concrete situaties gaan aanwenden. Informeel taalgebruik verwijst naar de informele sfeer van de situaties die hier bevestigd worden en het feit dat de spreker of gebruiker ook de vrije keuze heeft de taal te gebruiken die hij of zij wenst: taalgebruik met vrienden, met de burens, met de lokale middenstand, in het verenigingsleven en de keuze van de media die worden gebruikt om op de hoogte te blijven van lokale informatie. Het geeft aan hoe de inwoners van de Vlaamse Rand op taalvlak zelf vorm geven aan de omgeving waarin zij functioneren. De essentie is hoe men bottom-up, op basis van het eigen taalrepertoire ongeacht het kennisniveau van de gebruikte talen, deze aanwendt in een context waarbinnen het taalgebruik (wettelijk) volledig vrij is.

4.2 TAALGEBRUIK MET VRIENDEN

Taalgebruik met vrienden is het meest informele taaldomein, men kiest vrij zijn vrienden en in de vriendenkring is het taalgebruik het meest spontaan en het minst aan regels en voorwaarden gebonden. Tegelijk is het ook een indicatie van het persoonlijk netwerk van de ondervraagde. Waar men in de buurt of het verenigingsleven soms nog tot een bepaald taalgebruik kan gedwongen worden, is dit gevoel met vrienden veelal afwezig. Het zegt iets van de taalcomfortzone van de ondervraagde, minder over het taalgebruik in de rand zelf want men kan er niet van uit gaan dat deze vrienden eveneens in de Vlaamse Rand wonen. Wel zal iemand die met vrienden een bepaalde taal spreekt, ook makkelijker in andere contacten deze taal gebruiken. In de bevestiging werd gepeild naar het gebruik van het Nederlands, Frans, Engels en eventuele andere talen. De tabellen verwijzen naar de mate waarin men de taal gebruikt met vrienden: meestal of geregeld. De rest gebruikt de taal

niet of nauwelijks. De groep die opgroeide in een gezin waar het Nederlands met een andere taal wordt gecombineerd werd hier, gezien het beperkt aantal respondenten, niet weerhouden.

Tabel 39 geeft een overzicht van het taalgebruik met vrienden van randbewoners die in een eentalig Nederlandstalig gezin opgroeiden.

Taalgebruik met vrienden	TBR1	TBR2
Nederlands		
<i>Meestal</i>	78,6%	70,5%
<i>Geregeld</i>	20,1%	28,7%
Frans		
<i>Meestal</i>	2,0%	4,8%
<i>Geregeld</i>	27,4%	29,3%
Engels		
<i>Meestal</i>	0,2%	1,1%
<i>Geregeld</i>	8,9%	12,5%
Andere taal of talen		
<i>Meestal</i>	0,1%	0,2%
<i>Geregeld</i>	2,2%	2,4%

Tabel 39. Taalgebruik met vrienden door bewoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen

De inwoners van de Vlaamse Rand uit eentalig Nederlandstalige families hebben een dominant Nederlandstalige vriendenkring, maar toch is er een significante verschuiving in TBR naar meer Frans bij een derde van deze groep en meer Engels bij ruim 10% van de ondervraagden. Andere talen worden nauwelijks gebruikt.

Wat het gebruik van het Engels en andere talen betreft, scoren inwoners uit traditioneel tweetalige gezinnen vergelijkbaar met deze uit eentalig Nederlandstalige gezinnen. Gezien hun thuistaalsituatie wordt in hun vriendenkring vooral Nederlands en Frans gesproken. Alhoewel ze in TBR2 aangeven iets meer Nederlands te spreken, mogen we er toch van uit gaan dat in hun vriendenkring in gelijke mate Nederlands en Frans wordt gesproken.

Taalgebruik met vrienden	TBR1	TBR2
Nederlands		
<i>Meestal</i>	26,5%	30,3%
<i>Geregeld</i>	50,4%	52,0%
Frans		
<i>Meestal</i>	23,9%	25,7%
<i>Geregeld</i>	57,2%	53,1%
Engels		
<i>Meestal</i>	0,4%	2,0%
<i>Geregeld</i>	12,5%	13,1%
Andere taal of talen		
<i>Meestal</i>	0,4%	0,8%
<i>Geregeld</i>	8,3%	4,9%

Tabel 40. Taalgebruik met vrienden door bewoners uit traditioneel tweetalige gezinnen

Tabel 41 geeft een overzicht van de vriendenkring van inwoners uit eentalig Franstalige gezinnen.

Taalgebruik met vrienden	TBR1	TBR2
Nederlands		
<i>Meestal</i>	5,2%	3,5%
<i>Geregeld</i>	23,1%	18,6%
Frans		
<i>Meestal</i>	78,5%	79,4%
<i>Geregeld</i>	18,2%	18,3%
Engels		
<i>Meestal</i>	1,4%	1,4%
<i>Geregeld</i>	14,4%	13,0%
Andere taal of talen		
<i>Meestal</i>	0,4%	1,0%
<i>Geregeld</i>	4,3%	5,1%

Tabel 41. Taalgebruik met vrienden door bewoners uit Franstalige gezinnen

Inwoners uit eentalig Franstalige gezinnen hebben de meest homogene vriendenkring. Zo'n 80% spreekt bijna uitsluitend Frans met zijn of haar vrienden. Het aantal dat geregeld eens Nederlands spreekt, daalt significant in TBR2, en ook het gebruik van het Engels met de vrienden daalt licht tegenover TBR1.

Taalgebruik met vrienden	TBR1	TBR2
Nederlands		
<i>Meestal</i>	4,4%	4,9%
<i>Geregeld</i>	25,3%	21,3%
Frans		
<i>Meestal</i>	69,0%	73,2%
<i>Geregeld</i>	24,1%	25,0%
Engels		
<i>Meestal</i>	5,7%	5,5%
<i>Geregeld</i>	17,2%	18,3%
Andere taal of talen		
<i>Meestal</i>	7,6%	9,1%
<i>Geregeld</i>	37,3%	32,3%

Tabel 42. Taalgebruik met vrienden door bewoners uit nieuwe tweetalige gezinnen

De inwoners uit de Vlaamse Rand die uit een gezin komen waar het Frans met een andere taal wordt gecombineerd, gaan beide talen ook gebruiken in hun vriendenkring. Het Frans is dominant en werd belangrijker in vergelijking met TBR1. Ruim 40% spreekt geregeld ook een andere taal, al boet die andere taal iets aan belang in in TBR2. Het Nederlands en het Engels worden door een kwart geregeld gesproken.

Tabel 43 ten slotte lijst het taalgebruik op van de randbewoners uit anderstalige families.

Taalgebruik met vrienden	TBR1	TBR2
Nederlands		
<i>Meestal</i>	4,0%	4,4%
<i>Geregeld</i>	22,6%	18,9%
Frans		
<i>Meestal</i>	32,4%	32,1%
<i>Geregeld</i>	33,2%	35,5%
Engels		
<i>Meestal</i>	13,2%	10,5%
<i>Geregeld</i>	21,8%	19,8%
Andere taal of talen		
<i>Meestal</i>	27,8%	3,2%
<i>Geregeld</i>	42,7%	48,2%

Tabel 43. Taalgebruik met vrienden door bewoners uit anderstalige gezinnen

Alhoewel de helft van de anderstaligen wel geregeld die taal spreekt met zijn of haar vrienden, is het Frans in de vriendenkring belangrijker. Tegenover TBR1 is er een verschuiving van de taal waarin men opgroeide als meest populaire taal met vrienden, naar het Frans. Bij deze groep komt het Engels op de derde plaats. Het aantal Nederlandstalige vrienden is vergelijkbaar met de inwoners uit eentalig Franstalige gezinnen, en daalde nog tegenover TBR1.

Algemeen kan men besluiten dat in ongedwongen relaties, mensen vooral kiezen voor vrienden die dezelfde taal spreken dan diegene waarin men opgroeide. Dit verschilt in de Rand niet met de keuzes die de Brusselaars maken. Nederlandstaligen hebben in de Rand wel meer Nederlandstalige vrienden, terwijl Franstaligen in Brussel meer voor Engels kiezen maar in de Rand het Nederlands voor hen toch nog belangrijker is. Traditioneel tweetaligen hebben het meest gevarieerd taalgebruik met vrienden. Maar indien men het Nederlands van huis uit niet heeft aangeleerd, is het gebruik van deze taal met vrienden al bij al vrij beperkt. Algemeen blijft voor de randbewoners het Nederlands de belangrijkste taal die men meestal of geregeld met vrienden spreekt (64%), al daalt het aantal en wordt het Frans bijna even belangrijk (61,6%). Het Engels en andere talen waarin men opgroeide wordt door zo'n 17% van de inwoners regelmatig gesproken. Enkel het gebruik van het Nederlands met vrienden daalt, het gebruik van andere talen met vrienden neemt toe. Dit kan er op wijzen dat men in andere contexten ook gemakkelijker naar andere talen zal overschakelen. Het taalgebruik van inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen is hiervan een illustratie. Als men het Nederlands niet van huis uit sprak, is het gemakkelijker om aansluiting te vinden bij Franstalige, vaak Brusselse, netwerken dan bij Nederlandstalige. Dit wordt onder meer in het vorige hoofdstuk geïllustreerd door de keuzes die ze voor de vrijetijdsbesteding van hun kinderen maken.

4.3 TAALGEBRUIK MET BUREN

Een tweede informeel domein is het taalgebruik met burenen. De volgende tabellen geven een overzicht van het gebruik van het Nederlands, Frans en Engels met de burenen. Enkel diegenen die ook opgroeiden met een andere thuistaal dan het Nederlands, het Frans of het Engels spreken die andere taal al eens in de buurt, de andere thuistaalgroepen gebruiken slechts uitzonderlijk een andere taal dan de drie contacttalen. Vandaar dat dit taalgebruik niet in de tabellen wordt opgenomen. Ook inzake taalgebruik met de burenen werd de groep die opgroeide in een gezin waar het Nederlands met een andere taal werd gecombineerd, gezien het beperkte aantal respondenten, niet weerhouden.

Tabel 44 geeft een overzicht van het taalgebruik van de bewoners van de Vlaamse Rand uit een eentalig Nederlandstalig gezin. Ruim 60% van

hen spreekt bijna uitsluitend Nederlands met de buren, al daalt dit aantal significant in vergelijking met TBR₁. Wel wordt er door deze inwoners in de buurt significant meer Frans gebruikt in vergelijking met TBR₁, niet zozeer als enige contacttaal maar vooral in combinatie met het Nederlands. Op die manier blijft ruim 90% van hen het Nederlands gebruiken, en daalt het gebruik ervan niet. Wel stijgt het gebruik van het Frans significant, van een kwart naar een derde van de sprekers. Andere talen of taalcombinaties worden weinig gebruikt. Slechts in een beperkt aantal gevallen wordt Engels gesproken.

Taalgebruik met buren	TBR ₁	TBR ₂
Nederlands	70,6%	63,4%
Nederlands+Frans	19,3%	24,4%
Nederlands+Engels	1,0%	1,0%
Nederlands+Frans+Engels	1,9%	2,8%
Frans	4,3%	5,8%
Frans+Engels	0,6%	1,0%
Engels	0,4%	0,3%
Andere dan contacttalen	2,0%	1,3%

Tabel 44. Taalgebruik met buren door bewoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen

Wie van thuis uit naast Nederlands ook Frans sprak, gebruikt in de buurt geregeld Frans, al domineert toch het Nederlands. Net als bij de randbewoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen spreken zij op geregelde basis significant meer Frans nu dan 5 jaar geleden.

Taalgebruik met buren	TBR ₁	TBR ₂
Nederlands	42,8%	29,0%
Nederlands+Frans	32,2%	44,5%
Nederlands+Engels	1,1%	1,2%
Nederlands+Frans+Engels	1,5%	1,6%
Frans	18,6%	19,2%
Frans+Engels	0,8%	0,8%
Engels	0,4%	-
Andere dan contacttalen	2,7%	3,7%

Tabel 45. Taalgebruik met buren door bewoners uit traditioneel tweetalige gezinnen

Bewoners uit de Vlaamse Rand die thuis zowel Nederlands als Frans spraken, gebruiken beide talen het meest in hun contacten met de buren. Opvallend is wel dat, waar ze in TBR₁ nog in eerste instantie Nederlands spraken met

de buren, dit aandeel nu significant is gedaald, al is het aantal dat uitsluitend Frans spreekt wel constant gebleven. Andere taalcombinaties komen weinig voor. Ook door deze thuistaalgroep wordt het meest Nederlands gesproken en blijft het aantal inwoners dat deze taal gebruikt constant rond de 77%, maar stijgt het gebruik van het Frans significant van 53,1% naar 66,1%.

Tabel 46 peilt naar het taalgebruik in de buurt bij inwoners uit de Vlaamse Rand die in een Franstalig gezin opgroeiden.

Taalgebruik met buren	TBR1	TBR2
Nederlands	15,1%	11,0%
Nederlands+Frans	19,4%	21,4%
Nederlands+Engels	0,2%	0,6%
Nederlands+Frans+Engels	1,4%	2,4%
Frans	56,5%	57,6%
Frans+Engels	3,7%	3,1%
Engels	-	0,4%
Andere dan contacttalen	3,7%	3,5%

Tabel 46. Taalgebruik met buren door bewoners uit Franstalige gezinnen

Inwoners uit eentalig Franstalige gezinnen spreken in meer dan de helft van de gevallen uitsluitend Frans met de buren, en dat is tussen TBR1 en TBR2 constant gebleven. Wel wint ook hier de combinatie Nederlands-Frans terrein ten voordele van communicatie in het Nederlands. Het gebruik van het Frans neemt toe maar niet significant en wordt ongeveer door 85% van deze respondenten gesproken, het Nederlands blijft status-quo en blijft op zo'n 35%.

Taalgebruik met buren	TBR1	TBR2
Nederlands	12,0%	13,4%
Nederlands+Frans	20,3%	18,3%
Nederlands+Engels	-	0,6%
Nederlands+Frans+Engels	-	2,4%
Frans	56,3%	57,3%
Frans+Engels	3,2%	3,0%
Engels	2,5%	1,2%
Andere dan contacttalen	5,7%	3,7%

Tabel 47. Taalgebruik met buren door bewoners uit nieuwe tweetalige gezinnen

Het taalgebruik van de nieuwe tweetaligen sluit sterk aan bij dit van de inwoners uit een Franstalig gezin. Ook hier verloopt bijna 60% van de contacten

uitsluitend in het Frans. Het taalgebruik vertoont geen significante verschillen met de vaststellingen in TBR1.

Taalgebruik met burens	TBR1	TBR2
Nederlands	12,0%	14,2%
Nederlands+Frans	12,0%	10,0%
Nederlands+Engels	2,3%	2,2%
Nederlands+Frans+Engels	1,7%	2,0%
Frans	43,8%	51,1%
Frans+Engels	8,3%	4,2%
Engels	8,9%	8,8%
Andere dan contacttalen	10,9%	7,6%

Tabel 48. Taalgebruik met burens door bewoners uit anderstalige gezinnen

Mensen uit een anderstalig gezin spreken in eerste instantie uitsluitend Frans, in TBR2 zelfs significant meer dan in TBR1. Ook het unieke gebruik van het Nederlands neemt iets toe. Algemeen blijft het gebruik van het Frans als het Nederlands met de burens gelijk voor beide surveys.

Tabel 49 geeft een totaalbeeld van de evolutie van het taalgebruik. De meeste gesprekken met de burens verlopen uitsluitend in het Nederlands, maar in TBR2 toch significant minder dan in TBR1. Bijna 2/3 van de burens gebruikt het Nederlands in hun onderlinge contacten. Het gebruik van het Frans stijgt significant, zowel als enige contacttaal als in combinatie met het Nederlands. Ruim de helft van de inwoners spreekt onder meer Frans met de burens.

Taalgebruik met burens	TBR1	TBR2
Nederlands	44,7%	37,6%
Nederlands+Frans	19,7%	22,9%
Nederlands+Engels	1,0%	1,1%
Nederlands+Frans+Engels	1,6%	2,4%
Frans	24,9%	28,9%
Frans+Engels	2,4%	2,1%
Engels	1,6%	1,8%
Andere dan contacttalen	4,0%	3,2%

Tabel 49. Taalgebruik met burens

In de tabellen 50 tot en met 54 wordt de evolutie binnen de verschillende gemeentecusters geïllustreerd. Het taalgebruik met de buurt geeft een goed beeld van het publieke taalgebruik in de onderscheiden gemeenten.

Faciliteit	TBR1	TBR2
Nederlands	8,4%	7,6%
Nederlands+Frans	19,4%	17,9%
Nederlands+Engels	0,5%	-
Nederlands+Frans+Engels	2,3%	2,9%
Frans	56,3%	60,0%
Frans+Engels	8,2%	7,1%
Engels	1,6%	2,5%
Andere dan contacttalen	3,3%	2,0%

Tabel 50. Taalgebruik met burens in faciliteitengemeenten

Op de straat in de faciliteitengemeenten wordt vooral Frans gesproken. De inwoners spreken meer uitsluitend Frans met de burens dan in TBR1, en dit gaat in eerste instantie ten koste van de combinatie Nederlands-Frans en het gebruik van het Nederlands als enige taal met de burens. De combinatie Frans-Engels is even belangrijk als het gebruik van het Nederlands. In totaal daalde het gebruik van het Nederlands in de buurt van 30,5% in TBR1 naar 28,5% in TBR2, terwijl het Frans in dezelfde mate toenam van 86,2% naar 88,0%. Inwoners van de faciliteitengemeenten met het Nederlands als enige thuistaal combineren in toenemende mate het Nederlands en het Frans, van een derde in TBR1 tot bijna 45% in TBR2, terwijl een goeie 20% kiest voor het Frans en eenzelfde aantal voor het Nederlands al gaat dit laatste in dalende trend. Franstaligen spreken er steeds meer hun thuistaal, beperkt gecombineerd met het Nederlands of het Engels. Het taalgebruik verschilt niet significant, maar er tekent zich een zwakke tendens af om meer Frans te gebruiken.

Tewerkstelling	TBR1	TBR2
Nederlands	43,5%	34,0%
Nederlands+Frans	21,0%	23,6%
Nederlands+Engels	1,3%	0,8%
Nederlands+Frans+Engels	2,8%	2,1%
Frans	23,3%	32,7%
Frans+Engels	1,3%	0,8%
Engels	1,1%	2,1%
Andere dan contacttalen	5,7%	4,0%

Tabel 51. Taalgebruik met burens in tewerkstellingsgemeenten

In de tewerkstellingsgemeenten is het gebruik van het Nederlands als enige taal met de burens geslonken tot een derde, terwijl het unieke gebruik van

het Frans tot eenzelfde niveau stijgt. In gesprekken in de buurt wordt er dus evenveel Frans als Nederlands gesproken, een duidelijke shift sinds TBR₁. In zijn totaliteit daalde het gebruik van het Nederlands van 68,6% tot 60,5%, en steeg het gebruik van het Frans van 48,4% naar 59,1%. Inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen spreken nog altijd vooral Nederlands en in tweede instantie Nederlands in combinatie met het Frans. Iets meer dan de helft van de inwoners uit eentalig Franstalige gezinnen spreekt uitsluitend Frans met de burens, ze gebruiken significant minder alleen Nederlands maar combineren de taal vooral met het Frans. Anderstaligen zijn steeds meer geneigd vooral Frans te spreken en in tweede instantie alleen Nederlands.

Residentieel	TBR ₁	TBR ₂
Nederlands	45,7%	33,4%
Nederlands+Frans	17,0%	24,5%
Nederlands+Engels	3,8%	5,2%
Nederlands+Frans+Engels	3,5%	7,7%
Frans	15,5%	17,2%
Frans+Engels	5,0%	4,3%
Engels	5,9%	5,2%
Andere dan contacttalen	3,5%	2,5%

Tabel 52. Taalgebruik met burens in residentiële gemeenten

Waar de taaldiversiteit van de inwoners van de tewerkstellingsgemeenten zich in gesprekken met de burens kanaliseert naar ofwel het Frans ofwel het Nederlands, speelt in de residentiële gemeenten ook het Engels een groeiende rol. Inwoners met een anderstalige achtergrond gebruiken in ruim een kwart van alle contacten in de buurt uitsluitend het Engels, daarna spreken ze in gelijke mate ofwel Nederlands ofwel Frans, al zijn ze niet geneigd beide talen te combineren. Ze prefereren een combinatie met het Engels als basis. Ongeacht de thuistaal gebruikt ook bijna een kwart van de inwoners deze taal wel eens met de burens. Gesprekken met burens die uitsluitend in het Nederlands verlopen, blijven het belangrijkste, maar slechts een derde van de inwoners spreekt uitsluitend Nederlands waar dit 5 jaar geleden nog ruim 45% was. De verschuiving zit hem in een toename van het gebruik van het Nederlands in combinatie met het Frans, het Engels en beide.

Semiruraal	TBR1	TBR2
Nederlands	67,3%	61,6%
Nederlands+Frans	16,4%	18,5%
Nederlands+Engels	0,3%	0,8%
Nederlands+Frans+Engels	0,3%	1,0%
Frans	11,9%	13,6%
Frans+Engels	0,2%	0,3%
Engels	-	0,2%
Andere dan contacttalen	3,6%	3,9%

Tabel 53. Taalgebruik met burens in semirurale gemeenten

In de semirurale gemeenten wordt door de inwoners het meest Nederlands gesproken met de burens, 82% van hen gebruikt deze taal meestal als enige contacttaal. Het is ook het enige cluster waar minder dan de helft, namelijk een derde, van de inwoners Frans spreekt in de buurt. Toch wordt ook hier iets meer Frans en iets minder Nederlands gesproken. Ook inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen gaan hier meer Frans spreken, deze uit eentalig Franstalige gezinnen in 30% van de gevallen Frans en in gelijke mate Frans gecombineerd met het Nederlands. Anderstaligen kiezen dan weer meer voor het Frans dan het Nederlands, maar sinds TBR1 evolueren beide meer naar elkaar toe.

Suburbaan	TBR1	TBR2
Nederlands	48,1%	39,9%
Nederlands+Frans	23,3%	29,9%
Nederlands+Engels	0,2%	0,2%
Nederlands+Frans+Engels	0,2%	0,9%
Frans	23,1%	25,4%
Frans+Engels	-	0,2%
Engels	1,4%	0,5%
Andere dan contacttalen	3,7%	3,0%

Tabel 54. Taalgebruik met burens in suburbane gemeenten

In de suburbane gebieden daalt het gebruik van het Nederlands als enige taal met de burens ten voordele van een tweetalige communicatie, en in mindere mate het gebruik van het Frans.

Tabel 55 ten slotte vergelijkt voor de verschillende clusters het gebruik van het Nederlands en het Frans, ongeacht het feit of de taal alleen wordt gesproken dan wel in combinatie met een andere taal.

Taalgebruik in de buurt	Nederlands		Frans	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Faciliteit	30,5%	28,5%	86,2%	88,0%
Tewerkstelling	68,6%	60,5%	48,4%	59,1%
Residentieel	70,2%	70,9%	41,1%	53,5%
Semiruraal	84,4%	82,0%	28,9%	33,6%
Suburbaan	71,6%	70,7%	46,7%	56,3%

Tabel 55. Taalgebruik Nederlands en Frans met buren naar gemeentecuster

Bovenstaande tabel toont aan dat het gebruik van het Nederlands als omgangstaal met de buren beperkt daalt. Enkel in de tewerkstellingsgemeenten is de daling uitgesproken, voor de andere clusters zijn er geen significante verschillen. Toch is de algemene tendens eerder dalend. Het Frans maakt een omgekeerde evolutie, in alle clusters wordt in TBR2 meer Frans gesproken met de buren dan in TBR1. Enkel in de semirurale gemeenten gebruikt meer dan de helft van de inwoners nooit Frans wanneer ze met de buren spreken. Het gebruik van het Nederlands en het Frans is geen zero-sum game, wat het Frans ‘wint’, ‘verliest’ het Nederlands niet, het combineren van talen wordt net als in Brussel ook in de Vlaamse Rand belangrijker als omgangsvorm. Waar in TBR1 nog geen kwart meerdere talen sprak in de buurt, stijgt dit nu tot bijna 30%.

4.4 TAALGEBRUIK IN DE LOKALE KLEINHANDEL

Op basis van de taalachtergrond van de inwoners van de Vlaamse Rand, krijgen we al een eerste indruk van hoe de gemeente op taalgebied functioneert. Het taalgebruik bij de lokale handelaars vult dit beeld verder aan. In dit deel is uitsluitend het taalgebruik opgenomen met kleinhandelaars in de eigen woongemeente. De analyse gebeurt op een identieke manier zoals dit ook voor het taalgebruik in de buurt gebeurde.

Tabel 56 geeft een overzicht van het taalgebruik van de inwoners met het Nederlands als enige thuistaal. Bijna al deze Nederlandstaligen gebruiken uitsluitend Nederlands bij het winkelen, al is er een stijging van diegenen die naast het Nederlands ook Frans spreken.

Taalgebruik met winkelier	TBR1	TBR2
Nederlands	88,3%	84,2%
Nederlands+Frans	9,5%	13,1%
Nederlands+Engels	0,1%	0,1%
Nederlands+Frans+Engels	0,1%	0,3%
Frans	1,7%	1,6%
Frans+Engels	0,1%	-
Engels	-	-
Andere dan contacttalen	0,2%	0,7%

Tabel 56. Taalgebruik met winkelier door bewoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen

Bij de randbewoners uit traditioneel tweetalige families wordt dan wel weer meer Frans gesproken dan bij deze uit eentalig Nederlandstalige gezinnen, maar wel significant minder dan in TBR1. Ook hier zien we een stijging van een combinatie van het Nederlands met het Frans, maar deze groep gaat ook meer Nederlands spreken.

Taalgebruik met winkelier	TBR1	TBR2
Nederlands	62,1%	65,0%
Nederlands+Frans	22,7%	25,9%
Nederlands+Engels	0,4%	-
Nederlands+Frans+Engels	-	0,4%
Frans	12,1%	7,4%
Frans+Engels	0,4%	-
Engels	-	-
Andere dan contacttalen	2,3%	1,2%

Tabel 57. Taalgebruik met winkelier door bewoners uit traditioneel tweetalige gezinnen

Bijna de helft van de ondervraagden uit een eentalig Franstalige familie doet zijn inkopen in de Vlaamse Rand in het Frans, een cijfer dat ongewijzigd bleef. Ze gebruiken minder uitsluitend Nederlands maar gaan dit meer met het Frans combineren. Ongeveer een kwart blijft uitsluitend het Nederlands gebruiken.

Taalgebruik met winkelier	TBR1	TBR2
Nederlands	28,0%	25,5%
Nederlands+Frans	18,6%	24,2%
Nederlands+Engels	-	-
Nederlands+Frans+Engels	0,2%	0,2%
Frans	48,9%	48,3%
Frans+Engels	0,6%	-
Engels	-	-
Andere dan contacttalen	3,7%	1,6%

Tabel 58. Taalgebruik met winkelier door bewoners uit Franstalige gezinnen

De inwoners uit nieuwe tweetalige gezinnen vertonen eenzelfde taalgedrag als deze uit Franstalige gezinnen, al gaan ze beperkt ook de drie contacttalen gebruiken.

Taalgebruik met winkelier	TBR1	TBR2
Nederlands	25,5%	25,8%
Nederlands+Frans	22,9%	23,3%
Nederlands+Engels	-	0,6%
Nederlands+Frans+Engels	-	3,7%
Frans	45,2%	42,9%
Frans+Engels	0,6%	1,8%
Engels	0,6%	-
Andere dan contacttalen	5,1%	1,8%

Tabel 59. Taalgebruik met winkelier door bewoners uit nieuwe tweetalige gezinnen

Inwoners uit een anderstalig gezin opteren vooral voor het Frans als winkeltaal, gevolgd door het Nederlands. Ook hier wordt deze taal in TBR2 iets minder gesproken en verschuift de communicatie in het Nederlands naar een tweetalige communicatie. Deze groep gebruikt bij het winkelen ook wel eens het Engels, apart of in combinatie met het Nederlands of het Frans.

Taalgebruik met winkelier	TBR1	TBR2
Nederlands	26,4%	23,4%
Nederlands+Frans	10,1%	14,9%
Nederlands+Engels	1,4%	2,0%
Nederlands+Frans+Engels	0,6%	1,0%
Frans	44,8%	44,6%
Frans+Engels	4,9%	4,1%
Engels	6,3%	6,6%
Andere dan contacttalen	5,5%	3,4%

Tabel 60. Taalgebruik met winkelier door bewoners uit anderstalige gezinnen

Tabel 61 geeft het algemene plaatje van het taalgebruik in de winkels in de Vlaamse Rand. Ruim de helft van de gesprekken in de winkel gebeurt in het Nederlands, doch tegenover TBR1 betekent dit een significante daling. Zo'n 20% gebruikt alleen het Frans, een status-quo tegenover de eerste survey. Wat wel toeneemt is het gebruik van zowel het Nederlands als het Frans. Dit betekent dat zowel voor TRB1 als voor TRB2 75% van de inwoners van de Vlaamse Rand Nederlands gebruikt in de winkel, het aantal mensen die Frans gebruikt, stijgt significant van 35,3% tot 40,7%.

Taalgebruik met winkelier	TBR1	TBR2
Nederlands	61,2%	56,2%
Nederlands+Frans	13,5%	17,6%
Nederlands+Engels	0,3%	0,4%
Nederlands+Frans+Engels	0,2%	0,6%
Frans	20,7%	21,7%
Frans+Engels	0,9%	0,8%
Engels	1,0%	1,0%
Andere dan contacttalen	2,3%	1,5%

Tabel 61. Taalgebruik met winkelier

In de volgende tabellen wordt het taalgebruik per gemeentecluster nader bekeken. Het taalgebruik bij de plaatselijke middenstand was altijd al een aandachtspunt van het taalbeleid in de Vlaamse Rand. Enerzijds is het een bron van ongenoegen bij sommigen wanneer de lokale handelaars niet altijd Nederlands spreken. Anderzijds biedt het taalgebruik in de winkel ook opportuniteiten, zo werd bijvoorbeeld door vzw 'de Rand' een campagne gelanceerd waarbij mensen die Nederlands leren via een sticker op de winkeldeur aangemoedigd werden in de betrokken winkel Nederlands te spreken en werd hen op die manier gegarandeerd dat ze in een relatief veilige

omgeving hun bestelling in het Nederlands konden doen zonder op hun taalgebruik aangekeken te worden. In ieder geval geeft het taalgebruik bij de lokale handelaars een goed beeld van het taalgebruik in de publieke ruimte van die specifieke gemeenten. Waar het taalgebruik met burens eerder tot de privésfeer behoort, is de communicatie in de winkels een duidelijke indicatie van de talen die in de publieke ruimte worden gesproken.

Faciliteit	TBR1	TBR2
Nederlands	17,8%	16,3%
Nederlands+Frans	21,1%	25,1%
Nederlands+Engels	-	0,5%
Nederlands+Frans+Engels	0,2%	0,7%
Frans	55,4%	53,9%
Frans+Engels	2,1%	1,0%
Engels	1,2%	1,5%
Andere dan contacttalen	2,1%	1,0%

Tabel 62. Taalgebruik met winkelier in faciliteitengemeenten

In de faciliteitengemeenten wordt door ruim de helft van de inwoners uitsluitend Frans gesproken, dit was al zo in TBR1 en dit is nog in dezelfde mate het geval. Ook het unieke gebruik van het Nederlands blijft op hetzelfde niveau. Vermits uit vorige tabellen reeds blijkt dat voor elke thuistaalgroep geldt dat men frequenter beide talen spreekt, is dit ook in de faciliteitengemeenten het geval.

Tewerkstelling	TBR1	TBR2
Nederlands	63,3%	53,1%
Nederlands+Frans	14,0%	18,7%
Nederlands+Engels	0,4%	0,4%
Nederlands+Frans+Engels	0,2%	0,4%
Frans	16,0%	22,4%
Frans+Engels	1,0%	1,2%
Engels	0,4%	1,0%
Andere dan contacttalen	4,8%	2,8%

Tabel 63. Taalgebruik met winkelier in tewerkstellingsgemeenten

In de tewerkstellingsgemeenten wordt dan weer door ruim de helft van de inwoners enkel Nederlands gesproken, maar dit aantal is wel significant gedaald in vergelijking met 5 jaar geleden. Deze daling gaat gepaard met een stijgend gebruik van het Frans en van de combinatie van het Nederlands

en het Frans. Uiteindelijk wordt er significant minder Nederlands gebruikt bij de lokale handelaars in de tewerkstellingsgemeenten en significant meer Frans.

Residentieel	TBR1	TBR2
Nederlands	73,7%	69,4%
Nederlands+Frans	9,4%	13,0%
Nederlands+Engels	0,6%	1,9%
Nederlands+Frans+Engels	0,3%	1,5%
Frans	8,3%	8,3%
Frans+Engels	2,1%	3,1%
Engels	3,5%	2,5%
Andere dan contacttalen	2,1%	0,3%

Tabel 64. Taalgebruik met winkelier in residentiële gemeenten

In de residentiële gemeenten wordt het minst uitsluitend Frans gesproken, en sinds TBR1 tot nu is het gebruik ervan op hetzelfde peil gebleven. Het gebruik van het Nederlands daalt ook hier, maar de combinatie van het Nederlands met andere talen maakt dat er uiteindelijk meer Nederlands gesproken wordt. Voor deze gemeenten is ook het Engels belangrijk, de taal wordt door 9% van de inwoners in de winkels gesproken, wat iets meer is dan in TBR1 het geval was.

Semiruraal	TBR1	TBR2
Nederlands	79,9%	75,4%
Nederlands+Frans	8,6%	11,4%
Nederlands+Engels	0,5%	-
Nederlands+Frans+Engels	0,2%	0,8%
Frans	10,4%	9,7%
Frans+Engels	-	-
Engels	-	0,8%
Andere dan contacttalen	0,3%	1,8%

Tabel 65. Taalgebruik met winkelier in semirurale gemeenten

De semirurale gemeenten zijn het enige cluster waar het gebruik van het Frans als enige winkeltaal de neiging heeft af te nemen, maar dit is ook voor het Nederlands het geval. Opnieuw is ook hier de combinatie tussen beide talen in populariteit toegenomen.

Suburbaan	TBR1	TBR2
Nederlands	63,7%	59,6%
Nederlands+Frans	15,0%	20,5%
Nederlands+Engels	0,2%	-
Nederlands+Frans+Engels	-	-
Frans	17,9%	18,4%
Frans+Engels	0,2%	-
Engels	0,8%	0,2%
Andere dan contacttalen	2,2%	1,2%

Tabel 66. Taalgebruik met winkelier in suburbane gemeenten

De suburbane gemeenten gaan mee in de trend van de meeste clusters, het gebruik van het Frans blijft ongeveer gelijk, men gaat minder exclusief Nederlands gebruiken en de combinatie van beide talen wordt populairder. Tabel 67 geeft een overzicht van het algemene gebruik van het Nederlands en het Frans in de verschillende gemeentecusters.

Taalgebruik met winkelier	Nederlands		Frans	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Faciliteit	39,2%	41,7%	79,0%	81,1%
Tewerkstelling	77,9%	72,6%	31,2%	42,8%
Residentieel	84,0%	85,5%	20,1%	25,8%
Semiruraal	89,1%	87,6%	19,3%	22,0%
Suburbaan	78,8%	80,1%	33,1%	38,9%

Tabel 67. Taalgebruik Nederlands en Frans met winkelier naar gemeentecuster

De semirurale gemeenten waren de meest Nederlandstalige in de publieke ruimte en blijven dit ook, ondanks een lichte daling van het gebruik ervan. Dit hoogste cijfer voor het Nederlands gaat gepaard met het laagste voor het gebruik van het Frans, al stijgt het gebruik wel. Qua gebruik van het Nederlands komen dan de residentiële gemeenten en de suburbane gemeenten, waarbij in beide 80% of meer van de inwoners met de lokale handelaars Nederlands spreekt. Alhoewel in beide clusters meer Nederlands wordt gesproken bij de plaatselijke middenstand, neemt het gebruik van het Frans in belangrijkere mate toe. De sterkste verschuiving zien we in de tewerkstellingsgemeenten, waar het Nederlands significant minder gesproken wordt en het Frans significant meer. De faciliteitengemeenten blijven het meest Frans-talig, maar zowel het gebruik van het Nederlands als het Frans stijgt er licht.

4.5 TAALGEBRUIK IN HET VERENIGINGSLEVEN

Een van de manieren om lokaal een netwerk uit te bouwen is lid worden van een vereniging. Dergelijk lidmaatschap wordt vaak aangehaald als een indicator van integratie. Nu is het verenigingsleven veel ruimer dan het traditionele Vlaamse verenigingsleven in de randgemeenten. Zo zijn sommigen lid van internationale verenigingen waarvan leden onderling via het web met elkaar in contact staan, en afhankelijk van de nationaliteit van de betrokkenen zijn er in en rond Brussel eveneens mogelijkheden genoeg om aan te sluiten bij een vereniging waarin men uitsluitend mensen met dezelfde achtergrond ontmoet. Dit onderzoek is enkel geïnteresseerd in hoeverre de inwoners van de Vlaamse Rand lokaal in het sociale weefsel ingebed zijn. Daarom wordt hier uitsluitend gepeild naar lidmaatschap van een vereniging in de gemeente waar de ondervraagde zelf woont. Dat dit niet evident is, blijkt uit de cijfers van de participatiegraad aan jeugdverenigingen, die voornamelijk nog uit kinderen van Nederlandstalige Belgen bestaan. Ook het verenigingsleven is vooral een zaak van Belgen. Uit TRB1 bleek dat 93,6% van de leden Belgen zijn, en ook in TRB2 bleef dit nagenoeg onveranderd op 92,9%. Inwoners met de nationaliteit van een land uit de Europese Unie vertegenwoordigen iets meer dan 5% en mensen uit andere landen vind je er amper terug. Tabel 68 vertaalt de samenstelling naar de taalachtergrond van de leden.

Lid vereniging	TBR1	TBR2
Nederlands	39,8%	38,6%
Nederlands+Frans	24,2%	29,8%
Nederlands+andere	15,4%	16,7%
Frans	11,2%	14,5%
Frans+andere	5,1%	7,3%
Andere dan contacttalen	12,3%	11,0%
Totaal	26,3%	25,8%

Tabel 68. Aandeel leden van lokale verenigingen naar thuistaal

Wat de participatiegraad aan het verenigingsleven betreft, zijn de verschillen tussen beide meetmomenten beperkt. Bijna 40% van de Nederlandstaligen is lid van een vereniging. De inwoners uit de traditioneel tweetalige families participeren significant meer dan in TBR1 en bijna 30% engageert zich lokaal in een vereniging. Deze uit Franstalige gezinnen zijn minder lid van een vereniging maar participeren toch iets meer over een periode van 5 jaar. Anderstaligen zijn dan weer iets minder geneigd om deel te nemen. Het aantal leden uit de thuistaalgroepen die een andere taal met het Nederlands of

het Frans combineren is te beperkt om uitspraken te doen op basis van hun taalachtergrond.

Alhoewel de aard van de vereniging in deze context minder belangrijk is, vallen toch een aantal verschillen op die mogelijk taalgerelateerd zijn. Zo zijn inwoners die niet in een eentalig Nederlandstalige familie opgroeiden vooral lid van een sportvereniging, en in mindere mate van een socio-culturele vereniging of een culturele vereniging. Inwoners met een andere taalachtergrond zijn dan weer vooral lid van een sportvereniging en significant minder van beide andere types verenigingen die populair blijven bij de respondenten met een eentalig Nederlandstalige achtergrond. Sport beoefenen stelt nu eenmaal minder taaleisen dan deelnemen aan een culturele activiteit.

In volgende tabel wordt nader ingezoomd op de participatiegraad per gemeentecoluster naar thuistaal.

Thuistaal	Faciliteiten	Tewerkstelling	Residentieel	Semiruraal	Sub urbaan
TBR1					
Ned	40,0%	38,1%	47,10%	39,7%	37,3%
Ned+Frans	23,7%	19,2%	29,3%	22,7%	26,5%
Frans	17,6%	7,8%	12,9%	1,7%	7,6%
Frans+And	10,0%	-	7,7%	2,6%	4,9%
Andere	19,1%	10,4%	11,1%	9,1%	8,0%
Totaal	23,1%	23,7%	31,9%	28,4%	25,3%
TBR2					
Ned	36,8%	33,3%	47,5%	39,6%	36,9%
Ned+Frans	28,9%	26,2%	37,5%	38,2%	25,0%
Frans	16,2%	15,1%	20,3%	6,2%	11,8%
Frans+And	10,3%	6,7%	6,7%	6,5%	4,7%
Andere	10,0%	10,2%	19,0%	7,6%	8,2%
Totaal	20,3%	21,0%	33,3%	29,6%	25,4%

Tabel 69. Participatie verenigingsleven naar thuistaal

Inwoners uit eentalig Nederlandstalige families hebben de hoogste participatiegraad aan het lokale verenigingsleven, zowel in TBR1 als in TBR2. De participatiegraad van deze groep daalde licht, en met uitzondering van de inwoners uit de suburbane gemeenten, zijn het de inwoners uit de traditioneel tweetalige gezinnen die verhoudingsgewijze meer deelnemen aan het lokale verenigingsleven. Ook het aandeel van de inwoners uit eentalig Frans-talige families neemt toe. Het zijn deze uit de nieuwe tweetalige gezinnen die het moeilijkst deelnemen aan de lokale activiteiten. Vooral de inwoners met een traditionele migratieachtergrond, die thuis bijvoorbeeld het Frans met het Arabisch combineren, zijn amper terug te vinden in het traditionele verenigingsleven. In het kader van het integratiebeleid is dit niet onbelangrijk.

De totale participatiegraad blijft ongeveer gelijk maar deze in de faciliteitengemeenten en tewerkstellingsgemeenten daalt. In vergelijking met TBR1 zijn het vooral de inwoners uit de residentiële gemeenten die de weg naar het lokale verenigingsleven hebben gevonden, gevolgd door deze uit de semirurale gemeenten.

In eerste instantie kijken we naar het interne taalgebruik binnen de vereniging, de belangrijkste indicator van taalgebruik bij netwerkvorming onder de leden. In tegenstelling tot bijvoorbeeld het taalgebruik in de buurt, wordt hier enkel een onderscheid gemaakt tussen het Nederlands, Frans en een andere taal omdat het Engels hier, net als andere talen, maar beperkt gebruikt wordt.

Taal interne communicatie	TBR1	TBR2
Nederlands	69,7%	59,6%
Nederlands+Frans	17,1%	18,7%
Nederlands+andere	1,5%	2,6%
Nederlands+Frans+andere	3,3%	5,3%
Frans	5,9%	10,0%
Frans+andere	1,4%	2,4%
Andere dan contacttalen	1,1%	1,4%

Tabel 70. Taalgebruik tussen leden van vereniging

De meeste communicatie verloopt in het Nederlands, al daalt het aantal leden dat uitsluitend Nederlands spreekt. Het is vooral het Frans of een combinatie met het Frans die hiermee hun voordeel doen. Het algemene gebruik van het Nederlands onder de leden daalt van 91,6% naar 86,2%, het gebruik van het Frans stijgt van 27,7% naar 36,4%. Binnen informele netwerken op basis van het verenigingsleven wordt in de Vlaamse Rand dus meer Frans gesproken in vergelijking met TBR1. Er zijn uiteraard verschillen naargelang het type van vereniging. Zoals men kan verwachten wordt in een sportclub het minst uitsluitend Nederlands gesproken (van 59,8% in TBR1 naar 44,9% in TBR2) en door de helft van de leden ook wel Frans gebruikt, veelal in combinatie met het Nederlands. In sportclubs worden door 15% van de leden andere talen gesproken dan het Nederlands en het Frans, hetgeen naar type vereniging het hoogste cijfer is. In de socio-culturele sector wordt het meest Nederlands (94,1% in totaal) en het minst Frans (18,6%) gesproken, al dan niet in combinatie met andere talen. Culturele verenigingen zitten tussen beide in, net als jeugdverenigingen. In de laatste categorie wordt het minst gebruik gemaakt van andere talen dan het Nederlands of het Frans.

Tabel 71 geeft een overzicht van het taalgebruik naar thuistaal. Door de geringe participatiegraad van inwoners uit gezinnen waar een andere taal met het Nederlands of het Frans wordt gesproken, werden deze niet in de tabel weerhouden.

Taal interne communicatie	Nederlands	Ned+Fr	Frans	Andere
TBR1				
<i>Nederlands</i>	81,7%	53,1%	24,1%	27,3%
<i>Nederlands+Frans</i>	1,2%	1,6%	-	6,8%
<i>Nederlands+andere</i>	14,2%	31,3%	20,4%	18,2%
<i>Nederlands+Frans+andere</i>	2,1%	3,1%	7,4%	9,1%
<i>Frans</i>	0,8%	7,8%	42,6%	13,6%
<i>Frans+andere</i>	-	3,1%	3,7%	11,4%
<i>Andere dan contacttalen</i>	-	-	1,9%	13,6%
TBR2				
<i>Nederlands</i>	74,9%	44,6%	12,7%	27,3%
<i>Nederlands+Frans</i>	2,9%	1,4%	-	6,8%
<i>Nederlands+andere</i>	15,6%	35,1%	23,9%	15,9%
<i>Nederlands+Frans+andere</i>	4,5%	6,8%	7,0%	6,8%
<i>Frans</i>	1,4%	9,5%	47,9%	20,5%
<i>Frans+andere</i>	0,5%	1,4%	7,0%	11,4%
<i>Andere dan contacttalen</i>	0,2%	1,4%	1,4%	11,4%

Tabel 71. Taalgebruik tussen leden van vereniging naar thuistaal

Zowel leden uit eentalig Nederlandstalige, Franstalige of traditioneel tweetalige gezinnen in de Vlaamse Rand spreken significant minder Nederlands binnen de vereniging waarvan zij lid zijn in vergelijking met TBR1. Dit duidt op een verhoogde diversiteit binnen de verenigingen waarvan ze lid zijn. Bij de anderstaligen is de daling van het gebruik van het Nederlands er niet, maar wordt de combinatie van het Nederlands en het Frans dan weer minder gebruikt ten voordele van een eentalig Franstalige communicatie. Bij ondervraagden uit Franstalige en traditioneel tweetalige gezinnen stijgen zowel de combinatie van het Nederlands en het Frans, als het unieke gebruik van het Frans. Toch stijgt ook de taaldiversiteit onder de leden. Naast het Nederlands en het Frans werden in TBR1 nog 10 talen gesproken door de leden van de verschillende verenigingen (Engels, Turks, Spaans, Duits, Kirundi, Portugees, Tsjechisch, Pools, Japans en Togolees), in TBR2 zijn er dat 18 (Engels, Spaans, Iraans, Arabisch, Duits, Japans, Italiaans, Turks, Pools, Grieks, Corsicaans, Portugees, Roemeens, Lingala, Russisch, Georgisch, Swahili en Aramees).

Waar de interne communicatie vooral belangrijk is voor de netwerkvorming, geeft de externe communicatie dan weer een beeld van het taalgebruik binnen de gemeente weer. Het is via deze externe communicatie dat de lokale inwoners over de activiteiten van de vereniging geïnformeerd worden en die hen de stap doet zetten al dan niet deel te nemen.

Taal Externe communicatie	TBR1	TBR2
Nederlands	76,9%	69,0%
Nederlands+Frans	0,9%	2,3%
Nederlands+andere	10,0%	11,7%
Nederlands+Frans+andere	3,0%	4,5%
Frans	7,1%	9,8%
Frans+andere	0,9%	1,4%
Andere dan contacttalen	1,1%	1,3%

Tabel 72. Taalgebruik verenigingen naar buitenwereld

Naar de buitenwereld toe wordt wel meer uitsluitend in het Nederlands gecommuniceerd dan intern, maar op basis van alle taalcombinaties blijven de verschillen met de interne communicatie beperkt. Het algemene plaatje is ook hier iets minder Nederlands en meer Frans, al wordt er extern minder uitsluitend in het Frans gecommuniceerd dan extern. Wat de andere talen betreft, vinden we bij de respectievelijke verenigingen zowel in TBR1 als TBR2 8 andere talen terug. Voor TBR1 zijn dat Engels, Turks, Spaans, Duits, Italiaans, Arabisch, Togolees en Japans. In TBR2 vinden we Engels, Iraans, Duits, Arabisch, Spaans, Japans, Turks en Aramees.

Volgende tabel geeft een overzicht van het externe taalgebruik binnen de verschillende gemeentecusters.

Thuis taal	Faciliteiten	Tewerkstelling	Residentieel	Semiruraal	Suburbaan
TBR1					
Nederlands	42,4%	81,6%	71,8%	89,8%	84,5%
Ned+Frans	-	1,6%	2,7%	-	0,7%
Ned+andere	20,2%	5,6%	9,1%	7,9%	10,1%
Ned+Frans+andere	5,1%	4,8%	7,3%	-	0,7%
Frans	24,2%	5,6%	6,4%	1,7%	4,1%
Frans+andere	5,1%	-	0,9%	-	-
Andere	3,0%	0,8%	1,8%	0,6%	-
TBR2					
Nederlands	35,3%	72,5%	61,5%	81,3%	76,9%
Ned+Frans	-	1,8%	5,5%	2,8%	0,7%
Ned+andere	17,6%	11,0%	8,3%	8,5%	15,4%
Ned+Frans+andere	5,9%	1,8%	11,0%	4,0%	1,4%
Frans	32,9%	8,3%	9,2%	3,4%	5,6%
Frans+andere	7,1%	0,9%	1,8%	-	-
Andere	1,2%	3,7%	2,8%	-	-

Tabel 73. Taalgebruik verenigingen naar buitenwereld

De communicatie van de verenigingen naar de buitenwereld toe verloopt vooral in het Nederlands, al daalt overal het aandeel eentalige communicatie. Het gebruik van het Frans is eerder beperkt, maar stijgt wel. In de faciliteitengemeenten is het aandeel van beide ongeveer gelijk, wat opvallend is gegeven de samenstelling van de bevolking waardoor je meer communicatie in het Frans zou verwachten. We kunnen er van uit gaan dat Franstalige inwoners ook hun gading vinden in het Franstalige Brusselse verenigingsleven. Wat de interne communicatie betreft, wordt in de lokale verenigingen in de faciliteitengemeenten door ongeveer 60% van de leden Nederlands gesproken, terwijl een even groot aandeel Frans spreekt. De anderstalige communicatie schommelt rond de 15%. In de tewerkstellingsgemeenten blijft het gebruik van het Nederlands naar de buitenwereld toe dominant, maar daalt het, waar het gebruik van het Frans stijgt. In de residentiële gemeenten zien we een identieke evolutie, al worden daar zowel meer Frans als meer andere talen gesproken. Met ruim 20% van de leden die in het lokale verenigingsleven een andere taal spreekt dan het Nederlands of het Frans, scoort dit cluster het hoogst. In de semirurale en suburbane gemeenten spreekt bijna iedereen Nederlands in het verenigingsleven en daalt het gebruik ervan ook amper sinds TRB2. Wel zien we ook hier het gebruik van het Frans toemenen, vooral dan in combinatie met het Nederlands.

Externe taalprofilering	Ned		Frans		Meertalig	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	86,2%	83,5%	8,5%	11,9%	42,9%	40,8%
Nederlands+Frans	8,1%	10,4%	12,8%	13,6%	16,2%	15,4%
Nederlands+andere	0,6%	0,2%	-	-	1,0%	1,5%
Frans	3,1%	2,6%	53,2%	49,2%	12,4%	21,5%
Frans+andere	0,4%	0,5%	4,3%	8,5%	3,8%	3,8%
Andere	1,6%	2,8%	21,3%	16,9%	23,8%	16,9%
	77%	69,5%	7,1%	9,5%	15,9%	21%
	508	431	47	59	105	130

Tabel 74. Samenstelling verenigingen naar externe communicatie

De taaldiversiteit mag dan wel gestegen zijn, verenigingen die zich naar buiten toe als Nederlandstalig profileren, bestaan voor beide meetmomenten uit ongeveer 85% leden van eentalig Nederlandstalige families. Het aantal leden uit eentalig Franstalige gezinnen en uit eentalig anderstalige families schommelt voor beide surveys rond de 3%. Ze tellen amper leden uit nieuwe tweetalige gezinnen. Deze Nederlandstalige verenigingen maken het leeuwenaandeel uit van het verenigingsleven in de Vlaamse Rand, 77% in TBR1 en 69,5% in TBR2.

De kleinste maar niettemin stijgende groep zijn verenigingen die zich uitsluitend in het Frans profileren naar de buitenwereld. In TBR1 was dit voor 7,1% van de verenigingen het geval, nu voor 9,5%. Hun leden bestaan voor de helft uit inwoners met een eentalig Franstalige achtergrond, maar ook inwoners met een anderstalige achtergrond zijn hier verhoudingsgewijze vrij prominent aanwezig (16,9% in TBR2). Het aantal deelnemers uit eentalig Nederlandstalige gezinnen steeg bij deze verenigingen van 8,5% tot 11,9%. Zij spreken ook het meeste de inwoners aan die thuis het Frans met een andere taal dan het Nederlands spreken.

Ten slotte zijn er de verenigingen die zich naar buiten toe meertalig opstellen. Zeker in TBR2 tellen ze een diverse ledenpopulatie met de inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen als grootste groep, maar ze trekken tegelijk ook inwoners met een Franstalige, traditionele en anderstalige achtergrond aan.

4.6 TAAL EN MEDIA

Een laatste element van taalgebruik binnen de informele sfeer is de manier waarop en de taal waarin de inwoners van de Vlaamse Rand zich over de lokale actualiteit informeren. Tabel 75 geeft een overzicht van het bereik van de meest evidente media. De cijfers verwijzen naar het aandeel van inwoners dat zich via deze media wel eens informeert, los van de frequentie van het gebruik. Uiteraard is er ook binnen elk kanaal een grote diversiteit, het beeld dat hier geschetst wordt, blijft dus vrij algemeen en geeft enkel algemene tendensen weer.

Media	TBR1	TBR2	Media	TBR1	TBR2
Gemeentelijk infoblad	77,2%	74,4%	Engelstalige internetsites	40,3%	46,6%
Nederlandstalige radio	68,4%	66,9%	Ring-tv	51,4%	42,7%
Ned. internetsites	58,7%	64,6%	Franstalige krant	29,7%	40,0%
Sociale netwerksites	44,8%	61,4%	Randkrant	55,6%	38,3%
Nederlandstalige krant	65,3%	58,6%	Lokale publicaties in Frans	25,6%	28,2%
Lokale publicaties in Ned	63,8%	57,8%	Bruzz media	32,5%	14,8%
Franstalige internetsites	48,0%	55,5%	ROB-tv	6,7%	6,5%
Franstalige radio	50,5%	54,2%			

Tabel 75. Gebruik media voor lokale informatie

In bovenstaande tabel staan de informatiekkanalen gerangschikt naar belangrijkheid op basis van hun populariteit in TRB2. In vergelijking met TBR1 zijn er drie belangrijke verschuivingen: informatie via het internet wint aan belang, de Franstalige traditionele media worden meer geconsulteerd en de specifieke

lokale Vlaamse media doen het minder goed. Het gemeentelijk informatieblad blijft de belangrijkste bron voor de inwoners uit de Vlaamse Rand. De traditionele Nederlandstalige infokanalen blijven eveneens stand houden als belangrijke informatiebronnen, al daalt de impact van de radio, de kranten en andere lokale publicaties ten voordele van sociale netwerken en Nederlandstalige internetsites. Uiteraard wordt veel informatie parallel aangeboden via het web, zodat een verschuiving van het medium niet noodzakelijk een inhoudelijke verschuiving hoeft te betekenen. Wie aan Nederlandstalige kant wel aan populariteit verliezen, zijn de media die zich specifiek op de Nederlandstalige inwoners van de Vlaamse Rand richten: Ring-TV, Randkrant en in mindere mate ook de BRUZZ-media en ROB-tv, al geldt hier voor sommige het excuus dat ze sinds TBR1 werden gereorganiseerd waardoor een deel van de naamsbekendheid kan verloren gegaan zijn. Ook van de Franstalige media werden internetsites het populairste, maar dat neemt niet weg dat ook de radio, de kranten en lokale Franstalige publicaties meer geconsulteerd worden dan vijf jaar geleden. Engelstalige internetsites ten slotte, worden door bijna de helft van de inwoners ook al wel eens geconsulteerd.

Om bovenstaande verschuivingen te verklaren, gaan volgende tabellen iets dieper in op de taalachtergrond van het publiek van deze verschillende media. Hierbij wordt het taalprofiel van de regelmatige gebruikers vergeleken met zij die deze mediakanalen helemaal niet gebruiken. In onderstaande tabellen zijn de inwoners uit taalgemengde gezinnen die het Nederlands thuis met een andere taal combineerden niet opgenomen, gezien de beperkte omvang van de groep. Ze worden echter wel bij de analyse zelf betrokken.

Gemeentelijk infoblad	Maandelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	58,7%	55,4%	11,8%	23,5%
Nederland/Frans	56,3%	54,3%	22,4%	25,3%
Frans	45,3%	44,0%	32,3%	34,6%
Frans/andere	35,4%	32,3%	41,8%	47,0%
Andere	43,5%	38,9%	38,9%	38,6%
Totaal	57,0%	52,6%	22,8%	25,6%

Tabel 76. Lezers gemeentelijk infoblad naar taalachtergrond

Van de inwoners van de Vlaamse Rand las in TBR1 57% maandelijks het gemeentelijk informatieblad, momenteel is dit het geval voor 52,6% van de inwoners. Deze dalende trend manifesteert zich voor alle thuistaalgroepen, waarbij de tendensen die zich op basis van TBR1 aftekenden zich verder doorzetten. Van diegenen die van huis uit Nederlands spreken, ongeacht of dit als enige thuistaal was dan wel in combinatie met een andere taal, informeert ruim 50% zich maandelijks via dit kanaal. Wel neemt het aantal lezers af indien naast het Nederlands ook andere thuistalen werden gesproken.

Opmerkelijk is wel dat inwoners uit nieuwe tweetalige gezinnen minder het gemeentelijk infoblad inkijken dan anderstaligen en ze dus moeilijker via dit gemeentelijk kanaal te bereiken zijn. De inwoners uit eentalig Franstalige gezinnen situeren zich qua leesgedrag tussen deze uit Nederlandstalige en anderstalige gezinnen in.

Tabel 77 lijst, op basis van belangrijkheid, algemene Nederlandstalige informatiebronnen op. Bij de radio en de krant worden zij die dagelijks deze media gebruiken als frequente gebruikers beschouwd, voor internetsites en andere lokale publicaties buiten de specifieke media die in volgende tabel aan bod komen, wordt een wekelijkse frequentie weerhouden. Deze wordt vergeleken met het aandeel van randbewoners die deze media nooit raadplegen.

Nederlandstalige radio	Dagelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	72,4%	72,4%	12,4%	11,0%
Nederlands/Frans	43,9%	42,4%	31,8%	30,6%
Frans	18,4%	12,6%	53,8%	56,6%
Frans/andere	21,5%	18,3%	62,0%	53,0%
Andere	24,2%	18,8%	53,9%	56,7%
Totaal	48,7%	44,4%	31,6%	28,9%
Nederlandstalige internetsites	Wekelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	60,7%	68,2%	26,5%	18,5%
Nederlands/Frans	46,6%	56,1%	35,6%	27,6%
Frans	17,4%	16,7%	55,0%	52,9%
Frans/andere	16,5%	16,4%	64,6%	53,3%
Andere	13,8%	21,5%	68,9%	57,9%
Totaal	41,5%	45,0%	41,3%	35,4%
Nederlandstalige krant	Dagelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	56,7%	53,2%	14,9%	19,7%
Nederlands/Frans	33,1%	30,2%	33,1%	35,9%
Frans	6,6%	6,0%	56,0%	66,5%
Frans/andere	7,6%	6,1%	56,1%	60,6%
Andere	8,6%	8,2%	66,0%	64,6%
Totaal	34,5%	30,2%	34,6%	41,3%
Lokale publicaties in Nederlands	Maandelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	57,5%	47,4%	22,9%	26,8%
Nederlands/Frans	51,1%	42,0%	28,8%	36,7%
Frans	28,2%	21,6%	49,2%	56,0%
Frans/andere	22,2%	23,0%	53,8%	55,2%
Andere	23,3%	19,1%	62,0%	65,3%
Totaal	44,1%	35,0%	36,1%	42,3%

Tabel 77. Algemene Nederlandstalige infokanalen naar taalachtergrond

De populariteit van de Nederlandstalige radiozenders is beperkt gedaald, maar dit komt vooral door het verminderde gebruik door diegenen die van huis uit niet Nederlandstalig zijn, en die minder op deze radiozenders afstemmen. Dat informatieverwerving via het internet belangrijker is geworden is op zich niet zo verwonderlijk. Onafhankelijk van de taalachtergrond consulteert iedereen meer Nederlandstalige sites. Toch neemt dit kanaal alleen in belangrijke mate toe als men van huis uit Nederlands spreekt, wie opgroeide in een tweetalig of nieuw tweetalig gezin consulteert de sites slechts in beperkte mate. Inwoners met een anderstalige achtergrond maken er wel meer gebruik van. Dagelijks een Nederlandstalige krant lezen is vooral een zaak van diegenen die opgegroeid zijn in een eentalig Nederlandstalig gezin, al zakt ook hun aantal onder de helft. Ongeacht de taalachtergrond zijn er significant minder krantenlezers en daalt het aantal lezers in TBR2 zelfs onder het aantal inwoners dat nooit een krant leest. Andere Nederlandstalige publicaties volgen dezelfde trend als de krantenlezers. De enige uitzondering hier is dat deze publicaties wel nog in gelijke mate de randbewoners bereiken die opgroeiden in een nieuwe tweetalige familie.

RINGtv	Dagelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	15,4%	10,7%	27,8%	32,0%
Nederlands/Frans	8,3%	4,1%	42,4%	56,6%
Frans	3,5%	0,6%	74,7%	88,1%
Frans/andere	5,7%	5,5%	80,3%	77,0%
Andere	4,0%	4,2%	74,6%	79,7%
Totaal	10,0%	6,5%	48,5%	57,2%
Randkrant	Maandelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	46,6%	34,9%	28,6%	45,6%
Nederlands/Frans	34,2%	22,9%	43,3%	61,2%
Frans	19,5%	15,2%	60,9%	74,5%
Frans/andere	12,1%	6,7%	73,2%	84,8%
Andere	20,7%	13,1%	63,1%	79,0%
Totaal	34,1%	23,9%	44,3%	61,7%
BRUZZ	Wel		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	33,5%	18,6%	66,5%	81,4%
Nederlands/Frans	29,9%	12,2%	70,1%	87,8%
Frans	27,6%	9,1%	72,4%	90,9%
Frans/andere	32,3%	14,0%	67,7%	86,0%
Andere	36,9%	13,6%	63,1%	86,4%
Totaal	32,5%	14,8%	67,5%	85,2%

ROB-tv	Dagelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	1,5%	1,1%	91,6%	90,1%
Nederlands + Frans	0,4%	0,4%	93,6%	95,1%
Frans	0,6%	0,2%	95,2%	97,3%
Frans +andere	-	-	96,2%	95,8%
Andere	0,6%	-	95,4%	95,8%
Totaal	1,0%	0,6%	93,3%	93,5%

Tabel 78. Specifieke Nederlandstalige infokanalen naar taalachtergrond

Het aantal dagelijkse kijkers van RINGtv daalt, behalve bij de inwoners uit nieuwe tweetalige en anderstalige gezinnen. Bijna 60% van de inwoners kijkt nooit, enkel bij de nieuwe tweetaligen daalt het aantal dat nooit kijkt. Het aantal mensen die de Randkrant lezen, daalt significant. Een mogelijke verklaring ligt bij een veranderende distributiebeleid waarbij de lezers het tijdschrift niet langer elke maand in de bus krijgen maar afwisselend een papieren en een virtueel exemplaar kunnen raadplegen. Ruim een derde van de inwoners uit Nederlandstalige gezinnen leest maandelijks de Randkrant, bijna een kwart van deze uit traditioneel tweetalige gezinnen eveneens, maar beide groepen scoren significant lager dan uit TBR1 blijkt. Ook de BRUZZ-media, in eerste instantie gericht op een Nederlandstalig Brussels publiek, ondergingen een belangrijke wijziging sinds TBR1. Het televisiekanaal TVBrussel, de radio FMBrussel, het weekblad Brussel Deze Week en de website brusselnieuws.be werden onder één noemer gebracht en in bovenstaande tabel werd een onderscheid gemaakt tussen wie al eens een van de betreffende kanalen raadpleegt en diegenen die dit nooit doen. Alhoewel hier alle informatiekkanalen gebundeld worden die in TBR1 nog apart werden bevraagd, en een verschuiving van een papieren krant naar een virtuele nieuwsbron hierop geen invloed heeft, dalen de cijfers significant. Waar in TBR1 de participatiecijfers voor alle groepen rond de 30% schommelden, is dit ongeveer gehalveerd. ROB-tv ten slotte richt zich maar op een paar gemeenten in de Vlaamse Rand. Vandaar dat men hier lage cijfers mag verwachten. Toch zijn hier de verschillen naar taalachtergrond beperkt.

Tabel 79 lijst het gebruik van de Franstalige media als informatielokaal voor lokale nieuwsconsumptie op.

Franstalige internetsites	Wekelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	10,8%	11,3%	70,7%	65,9%
Nederlands/Frans	39,4%	43,9%	42,4%	32,5%
Frans	63,7%	65,4%	23,9%	18,5%
Frans/andere	62,4%	61,6%	22,9%	17,7%
Andere	36,9%	45,0%	47,3%	34,9%
Totaal	31,0%	34,6%	52,2%	44,4%
Franstalige radio	Dagelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	8,2%	6,1%	70,1%	67,1%
Nederlands/Frans	38,1%	36,7%	33,2%	31,4%
Frans	59,5%	57,5%	18,5%	19,0%
Frans/andere	47,5%	43,3%	31,0%	21,3%
Andere	35,4%	32,4%	41,5%	37,6%
Totaal	27,6%	26,5%	49,6%	45,7%
Franstalige krant	Dagelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	2,2%	2,7%	81,7%	81,5%
Nederlands/Frans	18,2%	12,2%	52,3%	55,5%
Frans	30,1%	23,0%	31,5%	33,7%
Frans/andere	22,2%	22,4%	27,2%	34,5%
Andere	14,9%	15,3%	46,6%	46,0%
Totaal	12,3%	11,3%	60,4%	59,9%
Lokale Franstalige publicaties	Wekelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	5,2%	4,4%	86,0%	85,3%
Nederlands/Frans	14,8%	14,3%	73,9%	69,8%
Frans	24,6%	21,8%	58,0%	56,0%
Frans/andere	17,8%	22,4%	59,2%	53,9%
Andere	17,0%	19,3%	64,3%	64,1%
Totaal	12,4%	12,6%	74,6%	72,0%

Tabel 79. Algemene Franstalige infokanalen naar taalachtergrond

Wat Franstalige internetsites betreft, de belangrijkste Franstalige informatiebron, stijgt het gebruik bij bijna alle groepen. Bij de inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen blijft dit ongeveer gelijk, maar deze met een traditioneel tweetalige achtergrond maken er meer gebruik van. De Franstalige mediaconsumptie daalt enkel licht bij de inwoners uit nieuwe tweetalige gezinnen. De Franstalige radio wordt iets minder beluisterd, maar deze

verschuiving heeft betrekking op alle taalachtergronden ~~in dezelfde mate~~. Maar waar de frequente gebruikers beperkt dalen, daalt eveneens het aandeel van diegenen die geen Franstalige media raadplegen. Franstalige kranten hebben minder lezers met een eentalige en traditioneel tweetalige achtergrond. Diegenen die van huis uit ook een andere taal dan Frans of Nederlands spreken, blijven deze kranten lezen, net als de weinige lezers met een eentalig Nederlandstalige achtergrond. Hetzelfde geldt voor andere lokale Franstalige publicaties.

Engelstalige internetsites	Wekelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	16,4%	21,7%	65,2%	56,1%
Nederlands/Frans	23,5%	30,6%	59,1%	47,8%
Frans	28,2%	27,0%	51,7%	52,2%
Frans/andere	27,2%	26,2%	51,3%	46,3%
Andere	28,4%	27,2%	57,5%	54,5%
Totaal	21,9%	25,1%	59,9%	53,3%

Tabel 80. Algemene Engelstalige infokanalen naar taalachtergrond

Informatiezoekers via Engelstalige media zijn gezien de bevolkingssamenstelling een buitenbeentje. Toch raadpleegt een kwart van de inwoners van de Vlaamse Rand wel eens een Engelstalige website om zich over de lokale actualiteit of activiteiten te informeren. De toename van TBR1 naar TBR2 kan vooral verklaard worden door de stijging van het gebruik van diegenen met als thuistaal Nederlands, al dan niet in combinatie met het Frans.

Een laatste informatiebron zijn de sociale media. Hierbij wordt geen taal gespecificeerd. Het gebruik is afhankelijk van het netwerk van de betrokkene en hoeft zich niet tot een taal te beperken.

Sociale media	Dagelijks		Nooit	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	23,0%	39,1%	59,9%	42,2%
Nederlands/Frans	29,5%	46,1%	51,9%	35,1%
Frans	34,0%	43,0%	49,1%	36,2%
Frans/andere	28,5%	42,8%	48,7%	31,3%
Andere	26,2%	36,9%	54,8%	36,9%
Totaal	26,9%	40,5%	55,2%	38,5%

Tabel 81. Gebruik sociale media als lokale informatiebron naar taalachtergrond

Het gebruik van sociale media als informatiebron is significant gestegen sinds de eerste survey. In de rangorde van belangrijkste informatiebronnen stijgt het gebruik van een tiende plaats in TBR₁ naar een vierde plaats in TBR₂. Voor 40% van de inwoners is het zelfs een dagelijkse bron van informatie. Iedereen, ongeacht zijn taalachtergrond, maakt er in belangrijke mate gebruik van. Als er verschillen zijn, zijn het vooral leeftijdsverschillen. Oudere inwoners houden zich meer aan de traditionele media.

5

FORMEEL TAALGEBRUIK

5.1 TAALGEBRUIK IN DE FORMELE SFEER

In het vorige hoofdstuk werd het taalgebruik belicht in de domeinen waar de spreker een grote mate van autonomie heeft over de eigen taalkeuze. Met vrienden, burens, in de winkel ... is het taalgebruik in grote mate afhankelijk van de persoon zelf. In dit hoofdstuk bekijken we die domeinen waarin de spreker wel afhankelijk is en die vaak zelfs aan regels gebonden zijn. Een eerste taalomgeving is de arbeidssituatie. Bedrijven kunnen zelf een taalbeleid voeren en op die manier het hier geregistreerde taalgebruik mee bepalen, net als taalkennis een voorwaarde kan zijn om toegang te krijgen tot een bepaalde job. Een volgend domein is de gezondheidszorg, een sector die al meer aan wettelijke reglementering zelf onderworpen is. De keuze van de huisarts en het taalgebruik met hem of haar is uiteraard vrij, maar in het ziekenhuis is men wel afhankelijk van de omstandigheden. Het is een groot verschil als men in Vlaanderen in een ziekenhuis terecht komt of in Brussel waar de taalreglementeringen verre van eenduidig zijn en afhankelijk is van het statuut van het betreffende ziekenhuis. Zeker in een dergelijke context is het belangrijk om in je eigen taal met het personeel te kunnen communiceren. In de administratie ten slotte geldt een strikte taalwetgeving. Zeker in de Rand wordt de gemeentelijke administratie niet alleen gebruikt als publieke dienstverlening, maar eveneens als een instrument om een bepaald taalbeleid te concretiseren. In dit hoofdstuk wordt een algemeen overzicht gegeven van het taalgebruik binnen deze domeinen.

5.2 TAALGEBRUIK OP HET WERK

Ruim de helft van de ondervraagden in de Vlaamse Rand werkt. Het taalgebruik is niet enkel afhankelijk van de persoonlijke talenkennis of de positie op de arbeidsmarkt, maar eveneens van de plaats van tewerkstelling. Alvoorens te kijken naar het taalgebruik op het werk is het uiteraard van belang te weten waar de inwoners van de Vlaamse Rand werken. Tabel 82 maakt

hierbij een onderscheid tussen tewerkstelling in de Vlaamse Rand zelf, Brussel, de rest van Vlaanderen, Wallonië en het buitenland.

Plaats tewerkstelling	Totaal	Faciliteit	Tewerkstelling	Residentieel	Semi-ruraal	Sub-urban
TBR1						
Rand	36,3%	28,9%	41,2%	36,8%	40,9%	33,1%
<i>Brussel</i>	47,5%	60,1%	47,1%	38,4%	41,7%	53,7%
<i>Rest Vlaanderen</i>	11,2%	4,8%	11,0%	13,5%	14,2%	10,7%
<i>Wallonië</i>	3,5%	4,8%	0,6%	8,6%	3,2%	2,5%
<i>Buitenland</i>	1,5%	1,3%	-	2,7%	-	-
TBR2						
Rand	32,5%	21,6%	36,5%	31,2%	37,2%	32,2%
<i>Brussel</i>	47,1%	61,0%	45,6%	41,4%	37,5%	53,4%
<i>Rest Vlaanderen</i>	15,6%	9,7%	16,3%	17,7%	21,5%	10,3%
<i>Wallonië</i>	4,0%	4,7%	1,3%	9,1%	3,5%	3,7%
<i>Buitenland</i>	0,8%	3,0%	0,3%	0,5%	0,3%	0,3%

Tabel 82. Plaats tewerkstelling inwoners Vlaamse Rand

Van de inwoners van de Vlaamse Rand met een job werkt bijna de helft in Brussel, een derde in de Rand zelf en een groeiend aantal in Vlaanderen. Alhoewel er verschillen zijn afhankelijk van de woongemeentes daalt het aantal dat tewerkgesteld is in de Rand zelf voor alle clusters, en neemt de tewerkstelling in Vlaanderen toe, met uitzondering van de suburbane gemeenten waar het aandeel constant blijft.

Zoals men kan verwachten is er een link tussen taalachtergrond en de plaats van tewerkstelling. Bewoners met een Franstalige achtergrond werken in TBR2 voor ruim 70% in Brussel en slechts 6% elders in Vlaanderen, van deze met een eentalig Nederlandstalige achtergrond is ongeveer 45% tewerkgesteld in de Rand zelf, 30% in Brussel en bijna een kwart elders in Vlaanderen. Deze uit traditioneel tweetalige families zitten er tussenin. Ruim de helft van de resterende taalgroepen werkt voornamelijk in Brussel, al stijgt de tewerkstelling in Vlaanderen tegenover de situatie zoals die in TBR1 werd geschetst.

Het eerste deel over het taalgebruik in een meer formele situatie gaat dieper in op het taalgebruik op de werkvloer. Dit hangt af van verschillende factoren: de tewerkstellingsplaats, de jobinhoud, het diplomaniveau ... In tabel 83 wordt een onderscheid gemaakt tussen diegenen die in de Rand zelf werken, in Brussel en in Vlaanderen, het overgrote deel in Vlaams-Brabant. Het aantal ondervraagden dat in Wallonië of het buitenland werkt, is beperkt en wordt daarom niet weerhouden. Het gaat hier uiteraard enkel over het taalgebruik van de randbewoners. Ter vergelijking werden ook de cijfers over

het taalgebruik op de Brusselse arbeidsmarkt van de Brusselaars zelf opgenomen, met name de cijfers voor TBB₃ (2013) en TBB₄ (2018) vergelijkbaar met de afname van de TBR's. De tabel beperkt zich tot de drie contacttalen.

Taalgebruik	Algemeen	Rand	Brussel	Brussel TB ₃	Vlaanderen
TBR₁					
<i>Nederl</i>	16,8%	27,1%	4,9%	1,7%	40,9%
<i>Ned+Fr</i>	30,6%	33,3%	32,2%	16,6%	24,0%
<i>Ned+Eng</i>	2,7%	2,7%	1,8%	-	5,8%
<i>Ned+Fr+Eng</i>	21,1%	22,5%	19,8%	30,6%	20,1%
<i>Frans</i>	17,6%	8,0%	27,0%	32,1%	3,9%
<i>Fr+Eng</i>	8,3%	4,3%	11,2%	17,0%	3,9%
<i>Engels</i>	1,9%	1,6%	1,8%	1,7%	1,3%
<i>Anderen talen</i>	0,8%	0,4%	1,3%	0,3%	-
TBR₂					
<i>Nederl</i>	16,7%	24,9%	5,5%	-	38,4%
<i>Ned+Fr</i>	24,6%	32,1%	22,6%	18,1%	20,4%
<i>Ned+Eng</i>	3,5%	3,5%	1,8%	-	9,7%
<i>Ned+Fr+Eng</i>	22,6%	23,2%	22,7%	28,1%	22,2%
<i>Frans</i>	20,6%	10,8%	30,6%	33,3%	4,2%
<i>Fr+Eng</i>	8,3%	2,0%	13,8%	20,1%	0,9%
<i>Engels</i>	2,7%	2,8%	2,4%	0,2%	2,8%
<i>Anderen talen</i>	0,9%	0,7%	0,6%	0,3%	1,4%

Tabel 83. Taalgebruik op het werk naar plaats van tewerkstelling

Bijna een kwart van de tewerkgestelde inwoners van de Vlaamse Rand spreekt op het werk vooral Nederlands en Frans, iets minder combineert beide talen met het Engels en zo'n 20% spreekt uitsluitend Frans. Ten slotte gebruikt 16% uitsluitend Nederlands. In vergelijking met TBR₁ wordt significant minder het Nederlands met het Frans gecombineerd, al blijft het wel bovenaan de ranglijst, en wordt wel meer uitsluitend Frans gesproken. Het mag niet verbazen dat er duidelijke verschillen zijn naargelang de plaats van tewerkstelling. In de Vlaamse Rand spreekt een derde van de mensen op de werkvloer Nederlands en Frans, ruim 20% ook nog in combinatie met het Engels. In vergelijking met TBR₁ daalt het gebruik van het Nederlands als enige taal op het werk tot een kwart van de arbeidssituaties, en stijgt het unieke gebruik van het Frans van 8% naar 10%. Interessant is de vergelijking van de inwoners uit de Vlaamse Rand en de Brusselaars die beide in Brussel werken. Het is duidelijk dat de inwoners uit de Rand de jobs invullen waar Nederlands belangrijk is (ruim 5% in TBR₂ spreekt uitsluitend Nederlands in Brussel), maar toch spreekt ook hier de grootste groep uitsluitend Frans, Frans

in combinatie met het Nederlands en beide in combinatie met het Engels. Hierbij daalt het aantal dat beide traditionele talen op het werk spreekt, ten voordele van het gebruik van de drie contacttalen, het Frans en de combinatie van het Frans met het Engels. In Vlaanderen spreekt bijna 40% uitsluitend Nederlands, en ruim 20% is drietalig of combineert het Nederlands en het Frans. Vergelijken we TBR₁ met TBR₂ dan is het gebruik van de drie contacttalen voor diegenen die in de Rand werken status-quo gebleven, en daalt in Brussel het gebruik van het Nederlands en in mindere mate het Frans ten voordele van het Engels. In Vlaanderen verloopt 90% van de contacten in het Nederlands en daalt het gebruik van het Frans (van 51,9% tot 47,7%) maar stijgt wel het belang van het Engels (van 30,5% naar 35,3%).

Qua taalgebruik zijn er dus wel degelijk verschillen tussen de Vlaamse en Brusselse arbeidsmarkt, waarbij de Rand een tussenpositie inneemt met minder Nederlands en meer Frans op de werkvloer. Maar ook de pendel tussen de Rand en Brussel wordt deels door de taalkennis van de inwoners bepaald. Hierop gaat deze paragraaf dieper in. Tabel 84 geeft een overzicht van het taalgebruik en de evolutie ervan op basis van de onderscheiden thuistaalgroepen.

Taalgebruik	Nederlands	Ned/Frans	Frans	Frans/andere	Anderstalige
TBR₁					
<i>Nederl</i>	28,4%	13,9%	2,1%	4,3%	7,5%
<i>Ned+Fr</i>	36,0%	36,0%	26,5%	30,9%	13,6%
<i>Ned+Eng</i>	4,1%	-	0,7%	1,1%	2,3%
<i>Ned+Fr+Eng</i>	24,5%	28,5%	23,3%	14,9%	8,0%
<i>Frans</i>	3,8%	13,9%	33,9%	33,0%	33,8%
<i>Fr+Eng</i>	2,9%	3,6%	12,4%	14,9%	20,2%
<i>Engels</i>	0,2%	0,7%	0,4%	1,1%	10,8%
<i>Andere talen</i>	0,2%	-	0,7%	-	3,8%
TBR₂					
<i>Nederl</i>	28,5%	14,5%	3,1%	5,7%	9,8%
<i>Ned+Fr</i>	32,1%	34,4%	18,1%	19,8%	12,5%
<i>Ned+Eng</i>	5,4%	-	2,4%	-	3,0%
<i>Ned+Fr+Eng</i>	26,9%	34,4%	24,2%	23,6%	4,9%
<i>Frans</i>	3,6%	13,0%	36,5%	36,9%	39,6%
<i>Fr+Eng</i>	2,1%	3,8%	14,7%	12,3%	16,2%
<i>Engels</i>	1,0%	-	0,7%	1,9%	10,6%
<i>Andere talen</i>	0,3%	-	0,3%	-	3,4%

Tabel 84. Taalgebruik op het werk naar oorspronkelijke thuistaal

Werkenden met een eentalig Nederlandstalige achtergrond gebruiken in een derde van de arbeidssituaties Nederlands en Frans, een daling sinds TBR1. Zo'n 28% spreekt uitsluitend Nederlands en een iets kleiner maar groeiend percentage gebruikt de drie contacttalen. Alle jobs in acht genomen, spreken de werknemers uit de Rand minder Frans en meer Engels, en blijft het gebruik van het Nederlands ongewijzigd. Franstaligen spreken vooral uitsluitend Frans (een stijging tot 36,5%), de drie contacttalen maar significant minder Frans en Nederlands. Zij spreken alles in acht genomen minder Frans, minder Nederlands maar meer Engels. Diegenen uit traditioneel tweetalige families blijven in gelijke mate Nederlands en Frans spreken, maar ook zij gebruiken meer Engels. Dit komt vooral omdat het accent van de combinatie Nederlands Frans steeds meer verschuift naar een combinatie van de drie contacttalen. De werkenden uit nieuwe tweetalige gezinnen spreken vooral Frans (van 33,0% in TBR1 naar 36,9% in TBR2), maar opmerkelijk bij deze thuistaalgroep is de significante stijging van het gebruik van de drie contacttalen die staat tegenover een significante daling van de combinatie van de twee traditionele talen. Dit resulteert uiteindelijk in meer Engels en minder Nederlands op de werkvloer. Anderstaligen spreken ook vooral Frans, maar ruim 20% gebruikt in zijn werkomgeving ook andere talen dan de contacttalen.

5.3 TAALGEBRUIK IN DE GEZONDHEIDSZORG

De gezondheidszorg is een van die taaldomeinen waar het belangrijk is dat men zich in de eigen taal tot de zorgverstrekker kan richten. Gezien het feit dat de keuze van een huisdokter of een ziekenhuis minder aan een gemeentecoluster gebonden is en zelfs niet tot de Rand, beperkt de analyse zich tot de taalachtergrond van de potentiële patiënten.

In tabel 85 wordt het taalgebruik met de huisarts nader bekeken.

Taalgebruik arts	Nederlands	Ned/Frans	Frans	Frans/ andere	Anderstalige
TBR1					
<i>Nederl</i>	95,5%	57,5%	10,3%	9,6%	16,0%
<i>Ned+Fr</i>	1,6%	8,6%	5,7%	5,7%	2,9%
<i>Ned+Eng</i>	0,1%	-	-	-	1,1%
<i>Ned+Fr+Eng</i>	0,1%	-	-	-	
<i>Frans</i>	2,0%	31,6%	82,6%	77,1%	53,1%
<i>Fr+Eng</i>	-	-	0,6%	1,9%	2,9%
<i>Engels</i>	-	0,4%	-	0,6%	12,6%
<i>Anderere talen</i>	0,7%	1,9%	1,7%	5,1%	11,4%

TBR2					
Nederl	96,5%	63,1%	11,0%	14,6%	18,8%
<i>Ned+Fr</i>	1,5%	9,8%	3,1%	3,0%	3,4%
<i>Ned+Eng</i>	-	-	-	0,6%	1,2%
<i>Ned+Fr+Eng</i>	0,2%	-	-	2,4%	0,2%
<i>Frans</i>	1,6%	25,8%	84,1%	75,6%	54,5%
<i>Fr+Eng</i>	-	0,4%	0,2%	1,2%	1,2%
<i>Engels</i>	-	-	0,2%	0,6%	12,7%
<i>Andere talen</i>	0,3%	0,8%	1,4%	1,8%	7,8%

Tabel 85. Taalgebruik met arts naar oorspronkelijke thuistaal

De inwoners uit eentalig Nederlandstalige families spreken met hun huisarts quasi uitsluitend Nederlands. Ruim 80% van de deze uit Franstalige families spreken Frans, maar 10% kiest voor een Nederlandstalige arts. Inwoners met een traditioneel tweetalige achtergrond consulteren in de Rand in bijna 2/3 van de gevallen een Nederlandstalige huisarts, een significante stijging tegenover TBR1, met als gevolg dat het aantal die met de huisarts Frans spreken, tot een kwart daalde. Diegenen met een nieuwe tweetalige achtergrond leunen sterk aan bij de mensen met het Frans als thuistaal, alhoewel ze in TBR2 toch meer voor een Nederlandstalige arts opteren. Van de inwoners met een anderstalige achtergrond kiest iets meer dan de helft voor een Franstalige arts, gevolgd door het Nederlands en het Engels, al spreekt een belangrijk aandeel toch ook een andere taal dan de contacttalen. Algemeen zijn de verschuivingen tussen TBR1 en TBR2 erg beperkt.

Moelijker ligt het taalgebruik in het ziekenhuis, waar de vrije keuze van zorgverstreker niet altijd opgaat. Tabel 86 illustreert het taalgebruik in het ziekenhuis.

Taalgebruik ziekenhuis	Nederlands	Ned/Frans	Frans	Frans/andere	Anderstalige
TBR1					
Nederl	88,9%	46,6%	9,1%	9,1%	14,3%
<i>Ned+Fr</i>	7,6%	19,3%	8,2%	8,2%	4,6%
<i>Ned+Eng</i>	0,1%	-	-	-	1,4%
<i>Ned+Fr+Eng</i>	0,1%	-	-	-	-
<i>Frans</i>	2,1%	30,7%	80,4%	71,5%	24,2%
<i>Fr+Eng</i>	-	0,4%	0,6%	0,6%	4,6%
<i>Engels</i>	0,1%	-	-	0,6%	9,7%
<i>Andere talen</i>	1,1%	3,0%	3,3%	7,0%	9,2%

TBR2					
<i>Nederl</i>	86,6%	51,8%	8,8%	12,3%	17,8%
<i>Ned+Fr</i>	9,6%	20,4%	8,0%	10,4%	4,9%
<i>Ned+Eng</i>	0,1%	0,4%	-	-	1,0%
<i>Ned+Fr+Eng</i>	0,2%	0,4%	2,9%	2,5%	0,2%
<i>Frans</i>	2,8%	25,7%	79,4%	73,6%	56,2%
<i>Fr+Eng</i>	0,1%	0,4%	0,8%	1,2%	4,4%
<i>Engels</i>	-	-	0,2%	-	8,8%
<i>Anderen talen</i>	0,6%	0,8%	2,9%	-	6,6%

Tabel 86. Taalgebruik in ziekenhuis naar oorspronkelijke thuistaal

De inwoners uit de Vlaamse Rand met het Nederlands als thuistaal spreken significant minder Nederlands in het ziekenhuis dan bij de huisarts, en schakelen er meer over naar een combinatie van het Nederlands en het Frans, een tendens die zich sterker doorzet in TBR2 in vergelijking met TBR1. Ook diegenen met het Frans als thuistaal spreken iets minder Frans, en in ruim 8% van de gevallen Nederlands. Eenzelfde aantal van hen combineert het Nederlands en het Frans. De inwoners met een traditioneel tweetalige achtergrond spreken, net als bij de huisarts, in een kwart van de consultaties uitsluitend Frans (minder dan in TBR1), maar gaan significant minder Nederlands spreken als enige contacttaal ten voordele van het gebruik van beide landstalen. In het ziekenhuis gebruiken ze in hun communicatie wel significant meer Frans dan met de huisdokter. Voor de inwoners met een nieuwe tweetalige achtergrond geldt dat ze in het ziekenhuis meer Nederlands spreken dan bij de dokter, die met een anderstalige achtergrond gebruiken dan weer meer Frans in het ziekenhuis dan met de huisdokter.

Uit de resultaten blijkt dat de inwoners met het Nederlands als thuistaal bijna altijd hun thuistaal kunnen spreken in de gezondheidszorg, ook in het ziekenhuis, al spreekt daar ongeveer 10% ook wel eens andere talen. Of men in een faciliteitengemeente woont of niet speelt hierbij geen enkele rol. Heeft men het Frans als thuistaal, dan is er wel een verschil en spreekt men buiten de faciliteitengemeenten wel minder Frans.

5.4 TAALGEBRUIK MET DE ADMINISTRATIE

Het administratief taalgebruik is niet alleen in Brussel een politiek pijnpunt maar ook in de Vlaamse Rand zorgt het geregeld voor een communautaire opstoot in de faciliteitengemeenten. In de faciliteitengemeenten staat het de inwoners vrij zowel het Nederlands als het Frans te gebruiken, in de andere gemeenten is de enig mogelijke taal die men in de administratie wettelijk kan

en mag gebruiken het Nederlands. Tabel 87 geeft een overzicht van zowel het mondelinge als het schriftelijke taalgebruik.

Taalgebruik administratie	Mondeling		Schriftelijk	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	78,7%	79,0%	76,6%	77,7%
Ned+Fr	3,4%	2,7%	2,4%	2,4%
Ned+Eng	0,1%	0,3%	-	0,3%
Ned+Fr+Eng	0,1%	0,2%	0,1%	0,2%
Frans	11,1%	11,7%	11,8%	11,3%
Fr+Eng	0,2%	0,3%	0,2%	0,2%
Engels	1,0%	1,3%	1,0%	0,9%
Andere talen	5,3%	4,4%	8,0%	6,9%

Tabel 87. Taalgebruik in de gemeentelijke administratie

Waar we zouden kunnen veronderstellen dat de variabiliteit inzake taalgebruik vooral in mondelinge contacten zou liggen, is het opmerkelijk dat er geen significante verschillen zijn tussen beide vormen van administratieve contacten. Er zijn ook amper verschillen tussen beide meetmomenten. Ook blijken Nederlands en Frans niet de enige opties, al blijft het gebruik van de andere talen beperkt.

In onderstaande tabellen wordt het administratieve taalgebruik opgesplitst naar gemeentecluster, zowel voor de mondelinge als schriftelijke contacten.

Taalgebruik administratie	Faciliteit	Tewerkstelling	Residentieel	Semi-ruraal	Sub-urbaan
TBR1					
<i>Nederlands</i>	44,5%	90,0%	86,3%	94,5%	87,8%
<i>Frans</i>	61,8%	5,3%	7,0%	4,2%	5,3%
<i>Engels</i>	3,7%	0,4%	4,4%	0,2%	0,2%
<i>Andere</i>	0,2%	-	0,3%	-	-
TBR2					
<i>Nederlands</i>	44,6%	86,1%	90,5%	92,9%	89,9%
<i>Frans</i>	60,5%	6,3%	4,6%	5,1%	6,2%
<i>Engels</i>	3,4%	1,9%	6,2%	1,0%	0,2%
<i>Andere</i>	0,5%	0,2%	0,6%	-	-

Tabel 88. Mondeling taalgebruik in de gemeentelijke administratie naar gemeentecluster

In de faciliteitengemeenten wordt er door de inwoners meer Frans dan Nederlands gesproken, maar toch blijven de verschillen beperkt. In de tewerkstellingsgemeenten, waar men theoretisch uitsluitend Nederlands kan gebruiken, wordt het meest naar een andere taal overgeschakeld, overwegend naar het Frans. Maar ook in de andere gemeenten schommelt het gebruik van het Frans rond de 5%.

Taalgebruik administratie	Faciliteit	Tewerkstelling	Residentieel	Semi-ruraal	Sub-urbaan
TBR1					
<i>Nederlands</i>	40,1%	87,0%	83,1%	93,0%	83,2%
<i>Frans</i>	61,3%	4,5%	6,7%	3,9%	4,8%
<i>Engels</i>	3,5%	0,4%	3,5%	0,2%	0,3%
<i>Andere</i>	0,2%	-	0,3%	-	-
TBR2					
<i>Nederlands</i>	42,9%	82,9%	91,1%	91,3%	89,0%
<i>Frans</i>	59,6%	5,7%	4,3%	4,7%	4,8%
<i>Engels</i>	2,5%	1,9%	3,1%	1,2%	0,4%
<i>Andere</i>	0,7%	0,6%	0,9%	0,3%	0,4%

Tabel 89. Schriftelijk taalgebruik in de gemeentelijke administratie naar gemeentecluster

Bovenstaande tabel bevestigt dat de verschillen tussen mondelinge en schriftelijke communicatie ook naar gemeentecluster verwaarloosbaar zijn en het taalgebruik vrij constant is over de tijd.

Bovenstaande cijfers bewijzen dat, buiten de faciliteitengemeenten, het Nederlands dan wel de enige officiële taal is, maar dat de ambtenaren naargelang de omstandigheden wel soepelheid aan de dag leggen.

6

TAAL EN SOCIALE INCLUSIE

6.1 SOCIALE INCLUSIE ALS UITDAGING

In het inleidende hoofdstuk werd reeds allusie gemaakt op het beleid als een factor in de zoektocht naar het maximaliseren van sociale inclusie in een maatschappelijke context gekenmerkt door een hoge mate van mobiliteit. In dit laatste hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de link tussen mobiliteit en sociale inclusie. Sociale inclusie verwijst naar het gevoel ergens bij te horen, misschien gemakkelijker te duiden als het tegengestelde van exclusie. Het gaat over een gevoel van verbondenheid en de mogelijkheid om aan alle aspecten van de samenleving deel te nemen: sociaal, cultureel, economisch en politiek. Pas wanneer dit gerealiseerd is, kan men spreken van een bepaald niveau van samenhang, en hoe hechter deze samenhang, hoe groter de sociale cohesie van de samenleving. Integratie is de weg die iemand die nieuw in de samenleving komt, aflegt, en waarbij de hindernissen worden opgeruimd die de participatie aan de verschillende aspecten van deze samenleving beletten. Het leren van de lokale taal of talen is een van die hindernissen waarop deze studie focust. Het BRIO-taalbarometeronderzoek gaat uit van een bottom-up benadering, hetgeen betekent dat de studie niet van een normatief kader inzake taalgebruik vertrekt maar van de dagelijkse taalpraktijk zelf. Het is op basis van deze praktijk dat sociale inclusie gekaderd wordt.

Dit hoofdstuk bekijkt een aantal aspecten die de mobiliteit en de sociale inclusie in de Vlaamse Rand vorm geven, en de rol die taal hierin speelt. Migratie en suburbanisatie zijn van oudsher al uitdagingen in de randgemeenten rond Brussel (zie o.a. Gunst, 2008), en dit is nog steeds het geval. In de eerste plaats wordt gekeken naar de impact van mobiliteit op de lokale bevolking. Hierna komen twee aspecten van het integratieproces aan bod: het zich goed voelen in de buurt en de eventuele taalproblemen, en integratie via het verenigingsleven. Een volgende paragraaf focust op identificatie, een zoektocht naar een gemeenschappelijk draagvlak waarin zowel de oorspronkelijke bevolking als nieuwkomers zichzelf kunnen herkennen. Een volgend element is het taalbeleid en de manier waarop verschillende maatregelen al dan niet een gemeenschappelijk draagvlak kunnen creëren dan wel verdelen.

Dit hoofdstuk sluit af met een inzicht op de politieke representatie op basis van taal.

6.2 MOBILITEIT EN IMPACT OP DE LOKALE GEMEENSCHAP

6.2.1 Mobiliteit in de Rand

De huidige globalisering wordt gekenmerkt door een toenemende mobiliteit, mensen die binnen of buiten de grenzen van een regio of land verhuizen om te werken, te studeren, nieuwe steden of streken te leren kennen, zich op pensioenleeftijd elders te vestigen ... waarbij deze transitie steeds minder een permanent karakter krijgt. De Vlaamse Rand was door zijn ligging altijd reeds een regio waarin de mobiliteit hoger lag dan in de rest van Vlaanderen. Tabel 90 schetst een algemeen beeld van de mobiliteit in de randgemeenten. De tabel verwijst naar de periode tussen het veldwerk voor TBR1 en TBR2. De bedoeling is niet alleen de groei van de gemeenten in kaart te brengen, maar vooral de dynamiek die hierachter schuil gaat.

Bevolkingsdynamiek	Rand	Fac	Tew	Resi	Semirur	Suburban
Algemene evolutie 13-18						
<i>Bevolking 2013</i>	415.003	70.859	87.556	56.537	101.991	98.060
<i>Bevolking 2018</i>	43.2263	72.697	93.261	58.606	105.855	101.844
<i>Toename #</i>	17.260	1.838	5.705	2.069	3.864	3.784
<i>Toename %</i>	4,16%	2,59%	6,52%	3,66%	3,79%	3,86%
Nieuwe inwoners						
<i>Inwijking 13-18</i>	129.790	24.732	29.290	16.458	31.527	29.720
<i>Immigratie 13-18</i>	25.074	6.332	5.820	4.733	4.519	3.670
<i>Nieuwe inwoners #</i>	154.864	31.064	35.110	21.191	36.046	33.390
<i>Nieuwe inwoners %</i>	37,32%	43,84%	40,10%	37,48%	35,34%	34,05%
Vertrekkers						
<i>Uitwijking 13-18</i>	120.417	23.143	26.441	13.651	29.969	27.213
<i>Emigratie 13-18</i>	23.258	6.517	5.002	5.760	3.175	2.804
<i>Vertrekkers #</i>	143.675	29.660	31.443	19.411	33.144	30.017
<i>Vertrekkers %</i>	34,62%	41,86%	35,91%	34,33%	32,50%	30,61%
Saldo mobiliteit						
<i>Saldo België</i>	9.373	1.589	2.849	2.807	1.558	2.507
<i>Saldo buitenland</i>	1.816	-185	818	-1.027	1.344	866
<i>Totaal saldo</i>	11.189	1.404	3.667	1.780	2.902	3.373

Tabel 90. Bevolkingsdynamiek naar gemeentecluster (Bron: databank 'Provincie in cijfers')

De steekproef op basis waarvan TBR1 werd gerealiseerd werd getrokken in 2013, deze voor TBR2 in 2017. Bovenstaande tabel heeft betrekking op het totaal van verhuisbewegingen in de tussenliggende periode. Tussen 1 januari 2013 en 1 januari 2018 nam de bevolking van de Rand met 4,16% toe, waarbij de tewerkstellingsgemeenten een derde van de totale toename voor hun rekening nemen. De cijfers in de rest van de tabel hebben enkel betrekking op de mobiliteit van de bevolking, geboorte- en sterftcijfers werden niet opgenomen omdat deze geen impact hebben op het taalgebruik binnen de gemeenten. Alhoewel het aantal inwoners van de Rand met 4,16% toenam, kwamen er op basis van het bevolkingsaantal van 2013 in de volgende 5 jaar 37,32% nieuwe inwoners bij, en verlieten 34,62% de randgemeenten. Dit resulteert in een netto aangroei op basis van mobiliteit van 11189 inwoners waarvan 83,77% door interne verhuisbewegingen binnen België. De faciliteitengemeenten zijn op dit vlak het meest dynamisch want kennen procentueel gezien het hoogste aantal nieuwe inwoners, maar ook verhoudingsgewijze het hoogste aantal vertrekkers. De tewerkstellingsgemeenten hebben een hoge instroom, maar in vergelijking hiermee een lage uitstroom waardoor zij het meeste groeien. Nog opvallend is het negatieve externe migratiesaldo in de residentiële gemeenten. Er vertrokken dus meer mensen van uit deze gemeenten richting buitenland dan er zich nieuwe inwoners van uit het buitenland kwamen vestigen.

Wat is de impact van deze mobiliteit op de lokale bevolking? Om een antwoord op deze vraag te kunnen formuleren moet eerst worden bepaald wat men onder 'lokaal' verstaat. Hiertoe wordt in dit onderzoek een onderscheid gemaakt tussen de huidige inwoners van de Rand die nog steeds wonen in de gemeente waar hij of zij geboren en getogen zijn, diegenen die elders in de Rand geboren zijn en in een andere randgemeente kwamen wonen, de inwijkelingen van elders uit Vlaanderen, de instroom uit Brussel, de inwijking uit Wallonië en deze uit het buitenland. Onderstaande tabel 91 geeft een overzicht van deze verschillende groepen naar geboorteplaats voor beide meetmomenten.

Geboorteplaats	TBR1	TBR2
Geboren in gemeente	24,8%	22,5%
Geboren in Rand	8,1%	7,0%
Geboren in rest Vlaanderen	18,6%	18,4%
Geboren in Brussel	25,6%	23,3%
Geboren in Wallonië	3,1%	2,9%
Geboren in buitenland	19,8%	26,0%

Tabel 91. Randbewoners naar geboorteplaats

Uit tabel 91 blijkt dat de verschillen beperkt zijn. Bijna 30% van de inwoners is in de Rand zelf geboren, de meesten hiervan in de gemeente waar ze nu nog steeds wonen. Zij vormen de grootste groep en worden als 'lokale bevolking' beschouwd. De geboren Brusselaars vormen de tweede groep, en zijn qua aantal vergelijkbaar met diegenen die in de gemeente zelf geboren zijn. Bijna 20% komt uit Vlaanderen. Ten slotte komt 3% van de inwoners uit Wallonië. Naar geboorteplaats in België zijn de verschillen tussen beide TBR's niet significant, maar is er overal een dalende tendens. Het aantal mensen die geboren zijn in het buitenland is over deze periode van 5 jaar wel significant gestegen. Ze maken ruim een kwart van de huidige bevolking uit.

De Rand is echter divers en er zijn een aantal verschillen tussen de onderscheiden gemeentecusters. De faciliteitengemeenten telden in TBR1 slechts 14% inwoners die er geboren en getogen waren, maar het is het enige gemeentecuster waarvan dat aandeel voor TBR2 steeg, tot 20,3%. Gegeven de dynamiek die uit tabel 90 blijkt, kent de gemeente dus wel de hoogste instroom, maar verlaat een groot aantal van deze instromers de gemeente opnieuw binnen een relatief korte periode. De semirurale gemeenten tellen het grootste aantal oorspronkelijke inwoners, zo'n 27% voor beide surveys. De suburbane gemeenten scoorden in TBR1 even hoog wat de geboren en getogen inwoners betreft, maar dit aantal daalde recent tot zo'n 24%. De tewerkstellingsgemeenten kenden een nog sterkere daling, van 27,1% naar 21,6%. Momenteel tellen de residentiële gemeenten het kleinste aantal inwoners die er ook opgroeiden, namelijk 18%, komende van bijna 25% in TBR1. Alhoewel we geen zicht hebben op het profiel en de reden van deze sterke daling, zou dit een indicatie kunnen zijn van het feit dat het voor de oorspronkelijke bewoners financieel niet evident is hier een geschikte woning te vinden.

Indien inwoners uit de Rand verhuizen naar een andere randgemeenten, zijn ze verhoudingsgewijze het sterkst vertegenwoordigd in de semirurale gemeenten, waar ze in TBR1 9,4% van de populatie uitmaakten en momenteel zelfs 10,4%. De andere clusters zijn bij de geboren en getogen randbewoners minder populair in TBR2 dan in TBR1, met als uitschieter de tewerkstellingsgemeenten die in TBR1 nog 8,8% inwoners uit andere randgemeenten telden en nu nog slechts 4,1%. De semirurale gemeenten trekken verhoudingsgewijze ook meer inwoners uit de rest van Vlaanderen aan, al daalt dit tot iets minder dan een kwart van de bevolking in TBR2, wat net iets meer is dan de residentiële gemeenten die op een stijgende belangstelling kunnen rekenen. De suburbane gemeenten (ongeveer 18%) en tewerkstellingsgemeenten (zo'n 16%) kennen weinig verschuivingen op dit vlak. De faciliteitengemeenten zijn het minst populair, en die populariteit daalde nog van 11,7% tot 8,4% van het inwonersaantal.

Het aandeel Brusselaars daalt in TBR2 in alle gemeentecusters in vergelijking met TBR1, maar het sterkst in de faciliteitengemeenten die van een derde Brusselaars tot iets meer dan een kwart terug vielen. Hierdoor zijn

de suburbane gemeenten het populairst geworden bij deze groep, waar hun aandeel rond de 30% blijft schommelen. Ook de tewerkstellingsgemeenten dalen licht tot 22,4% Brusselaars, gevolgd door de semirurale gemeenten (nu 17,8%) en de residentiële gemeenten (nu 16,7%) die beide ongeveer 3% minder Brusselaars kennen. De instroom vanuit Wallonië is beperkt, men vindt ze amper in de semirurale gemeenten, maar vooral in de faciliteitengemeenten waar ze 6,4% van de bevolking uitmaken. Wel neemt hun aandeel overall af.

Met uitzondering van de faciliteitengemeenten stijgt het aantal inwoners geboren in het buitenland in alle andere gemeentecusters significant. Waar in 2013 de faciliteitengemeenten verhoudingsgewijze veruit het populairst waren bij wie buiten België is geboren (29,8%), komen ze nu met zo'n 31% op de tweede plaats, na de tewerkstellingsgemeenten waar hun aandeel steeg van 22% naar een derde van het aantal inwoners. Ook het aandeel in de residentiële gemeenten steeg van 22,6% tot 30,6%. In de semirurale en suburbane gemeenten schommelt hun aanwezigheid nu rond de 20% waar dit in TBR1 nog zo'n 15% was.

Geboren in buitenland	Belg	EU	Niet-EU	% inwoners
TBR1				
<i>Faciliteiten</i>	27,6%	56,7%	15,7%	25,7%
<i>Tewerkstelling</i>	45,6%	32,5%	21,9%	23,0%
<i>Residentieel</i>	26,0%	57,1%	16,9%	15,6%
<i>Semiruraal</i>	46,8%	25,5%	27,7%	19,0%
<i>Suburbaan</i>	33,7%	56,6%	9,6%	16,8%
TBR2				
<i>Faciliteiten</i>	41,7%	48,0%	10,2%	20,4%
<i>Tewerkstelling</i>	54,2%	25,0%	20,8%	27,0%
<i>Residentieel</i>	31,0%	53,0%	16,0%	16,1%
<i>Semiruraal</i>	44,6%	34,7%	20,7%	19,4%
<i>Suburbaan</i>	47,7%	41,1%	11,2%	17,2%

Tabel 92. Huidige nationaliteit van in buitenland geboren inwoners naar gemeentecuster

Tabel 92 gaat dieper in op de achtergrond van deze randbewoners die in het buitenland werden geboren. Hierin wordt het aandeel per gemeentecuster opgesplitst naar de huidige nationaliteit. Wanneer we het hebben over randbewoners die in het buitenland geboren zijn, gaat het steeds meer over genaturaliseerde Belgen. Hun aandeel steeg van 36,2% in TBR1 naar 45% in TBR2, maar in de tewerkstellingsgemeenten maken ze ruim de helft van de geboren buitenlanders uit, waarvan Belgen van Marokkaanse en Turkse origine de helft van de groep uitmaken. De residentiële gemeenten tellen

het minst genaturaliseerde Belgen. Daar zijn ruim de helft van de inwoners geboren in het buitenland EU-burgers. Niet-EU burgers zijn na de tewerkstellingsgemeenten het meeste te vinden in de semirurale gemeenten.

Een laatste aspect dat we hier nog kort willen toelichten, is het suburbanisatieproces zelf. In voorgaande alinea's werd dieper ingegaan op de geboorteplaats, maar diegenen die vanuit Brussel naar de Rand komen, zijn niet allemaal geboren in de hoofdstad. Tabel 93 geeft een overzicht van de geboorteplaats van diegenen die vanuit Brussel naar de Rand kwamen wonen.

Suburbanisatie	TBR1	TBR2
Gemeente-Brussel-Gemeente	2,6%	2,4%
Rand-Brussel-Rand	2,6%	1,7%
Brussel-Rand	58,8%	52,8%
Vlaanderen-Brussel-Rand	11,1%	8,7%
Wallonië- Brussel-Rand	3,4%	3,7%
Buitenland-Brussel-Rand	21,5%	30,7%

Tabel 93. Suburbanisatieproces naar geboorteplaats

Het aantal bewoners uit de Rand dat naar Brussel verhuist en later opnieuw in de Rand komt wonen, is beperkt. In totaal keert 2,4% terug naar de eigen gemeente, en is de groep die zich elders in de Rand vestigt dan waar ze geboren zijn nog kleiner. De meerderheid zijn geboren Brusselaars, al daalt hun aandeel tegenover TBR1. Zo'n 30% van hen kiest voor de suburbane gemeenten, een status-quo tegenover TBR1, en ruim 20% voor een faciliteitengemeente. De opmerkelijkste stijger zijn de tewerkstellingsgemeenten die van een aandeel van 18,6% stijgen naar 21%. De residentiële gemeenten zijn het minst populair bij deze Brusselaars. Ook het aandeel Vlamingen die via Brussel in de Rand terecht komen, daalt tot 8,7%. Waar in TBR1 zo'n 30% van de Vlamingen een semirurale gemeente prefereerde en bijna 25% een suburbane, kiest nu nog zo'n 27% voor een semirurale gemeente, maar komen met 22,6% de tewerkstellingsgemeenten op de tweede plaats. De groep die significant stijgt, zijn de randbewoners die in het buitenland geboren zijn, naar Brussel migreerden en nu in een van de randgemeenten wonen. Zij kozen in TBR1 in eerste instantie voor een faciliteitengemeente (27,5%) en een tewerkstellingsgemeente (22%), maar in TBR2 namen de tewerkstellingsgemeenten de eerste plaats over (26,4%) gevolgd door de suburbane gemeenten (24,1%).

6.2.2 Effect mobiliteit op de taalsituatie van de oorspronkelijke inwoners

Bovenstaande evolutie heeft uiteraard een effect op de taalsituatie in de Rand. In het eerste hoofdstuk werd reeds verwezen naar de impact van mobiliteit op de lokale bevolking. De lokale bevolking wordt in deze studie gezien als de inwoners die geboren en getogen zijn in de Rand en er steeds blijven wonen zijn. Tabel 94 geeft een overzicht van het taalprofiel van de oorspronkelijke bevolking. In deze tabel wordt eerst gekeken naar de thuistalen van de grootouders (TBR1Gr en TBR2Gr) van de respondent, dan naar de oorspronkelijke thuistaal (TBR1Oor en TBR2Ooor) en vervolgens naar de huidige thuistaal (TBR1Nu en TBR2Nu).

Lokale bevolking	TBR1Gr	TBR1Oor	TBR1Nu	TBR2Gr	TBR2Ooor	TBR2Nu
Nederlands	74,1%	78,5%	76,9%	67,4%	75,1%	73,4%
Nederlands/Frans	15,9%	10,2%	10,9%	18,1%	11,1%	11,4%
Nederlands/andere	1,7%	0,8%	1,4%	2,1%	0,5%	1,0%
Frans	5,0%	8,5%	9,0%	9,6%	11,7%	13,0%
Frans/andere	1,1%	1,4%	1,4%	1,6%	1,0%	1,1%
Andere	2,1%	0,6%	0,4%	1,3%	0,6%	0,2%

Tabel 94. Taalprofiel oorspronkelijke bevolking

Bovenstaande tabel geeft, zowel voor TBR1 als TBR2, de evolutie van het taalgebruik van de lokale bevolking weer over 3 generaties. Wat de geboren en getogen randbewoners betreft, kunnen drie belangrijke groepen onderscheiden worden: de bewoners uit eentalig Nederlandstalige families, deze uit eentalig Franstalige families en deze uit traditioneel tweetalige families. Bij de oorspronkelijke bewoners spelen andere talen slechts een marginale rol. Driekwart van de lokale bevolking komt uit een eentalig Nederlandstalige familie, ruim 3% minder dan in TBR1. Er is wel een lichte stijging van het aantal inwoners die in een traditioneel tweetalig gezin opgroeide, en een stijging van ruim 3% van diegenen uit eentalig Franstalige gezinnen. Alhoewel deze verschillen niet significant zijn, geven ze toch een duidelijke tendens aan. Het Nederlands als thuistaal bij de lokale bevolking daalde van 89,5% tot 86,7%, het Frans steeg van 20,1% naar 23,8% van de bewoners.

Voor het taalgebruik van de grootouders werd een combinatie gemaakt van de taal die de respondent met de grootouders sprak, zowel langs de kant van de vader als de kant van de moeder. Opmerkelijk is dat de generatie van de grootouders van de respondent minder eentalig Nederlandstalige gezinnen kent dan de generatie waarin de ondervraagden opgroeiden. Er werd met de grootouders meer Frans met Nederlands gecombineerd ten koste van een eentalige communicatie. Spreken de grootouders enkel Nederlands of

Frans thuis, dan is dit in het gezin van oorsprong van de respondent ook voor 98% van de Nederlandstaligen en 90% van de Franstaligen het geval. Hebben de ouders van de respondent een taalgemengde achtergrond, dan kiest zo'n 12% voor het Frans als enige thuistaal en is de rest vrij evenwichtig verdeeld over een eentalig Nederlandstalig gezin en een traditioneel tweetalig gezin. Alhoewel niet significant, is het resultaat toch een beperkte daling van het Nederlands en het Frans als thuistalen. Bij de nieuw gevormde gezinnen zien we een status quo wat tweetalige gezinnen betreft, en een niet significante daling van het Nederlands en een stijging van het Frans. De oorspronkelijke bevolking wordt dus iets meer Franstalig, zowel wat de opeenvolgende generaties als wat de evolutie over de laatste 5 jaar betreft.

Uiteraard zijn er verschillen naargelang de onderscheiden gemeentecusters. Tabel 95 geeft een overzicht van de belangrijkste thuistaalcombinaties.

Lokale bevolking	TBR1	TBR2
Faciliteiten		
<i>Nederlands</i>	58,9%	54,7%
<i>Nederlands+Frans</i>	6,8%	8,1%
<i>Frans</i>	30,1%	36,0%
Tewerkstelling		
<i>Nederlands</i>	79,0%	73,0%
<i>Nederlands+Frans</i>	12,6%	10,8%
<i>Frans</i>	4,2%	11,7%
Residentieel		
<i>Nederlands</i>	72,6%	64,8%
<i>Nederlands+Frans</i>	15,8%	18,3%
<i>Frans</i>	8,4%	12,7%
Semiruraal		
<i>Nederlands</i>	90,2%	90,4%
<i>Nederlands+Frans</i>	5,4%	4,8%
<i>Frans</i>	2,7%	3,2%
Suburbaan		
<i>Nederlands</i>	76,2%	75,2%
<i>Nederlands+Frans</i>	11,3%	15,9%
<i>Frans</i>	10,1%	9,0%

Tabel 95. Nederlands en Frans als thuistalen bij oorspronkelijke bevolking

Alhoewel de faciliteitengemeenten onder de geboren en getogen inwoners het grootst aantal eentalig Franstalige gezinnen telt, is het aantal eentalig Nederlandstalige gezinnen onder de oorspronkelijke bevolking groter, al gaat dit in dalende trend. De grootste stijging van eentalig Franstalige gezinnen noteren we in de tewerkstellingsgemeenten. Hier is de daling van het Nederlands als thuistaal het scherpst, van 92,8% naar 83,8% in 5 jaar tijd.

De residentiële gemeenten hebben onder hun oorspronkelijke inwoners het hoogste aantal traditioneel tweetalige gezinnen en kennen tegelijk een significante daling van het Nederlands als thuistaal en een significante stijging van het Frans. In de semirurale gemeenten stijgt het aantal gezinnen met het Nederlands als thuistaal met een paar procentpunten, en daalt het gebruik van het Frans als thuistaal. Alhoewel de verschillen niet significant zijn is dit, wat het Frans betreft, uniek in de Rand. Ook in de suburbane gemeenten gaat het gebruik van het Nederlands als thuistaal er op vooruit, maar ook het Frans wordt door bijna een kwart van de inwoners als thuistaal gesproken, wat 2% meer is dan in TBR1.

Thuis talen zeggen uiteraard niet alles over de taalkennis van deze oorspronkelijke bewoners. Tabel 96 geeft de kennis van de drie contacttalen weer, zowel voor de Rand als geheel als voor de verschillende gemeenteclusters.

Taalkennis	TBR1	TBR2
Nederlands	94,0%	91,3%
<i>Faciliteit</i>	75,7%	71,6%
<i>Tewerkstelling</i>	97,7%	92,8%
<i>Residentieel</i>	95,8%	95,8%
<i>Semiruraal</i>	97,5%	97,5%
<i>Suburbaan</i>	93,1%	92,1%
Frans	66,5%	69,4%
<i>Faciliteit</i>	81,1%	86,3%
<i>Tewerkstelling</i>	68,6%	64,9%
<i>Residentieel</i>	75,0%	74,6%
<i>Semiruraal</i>	54,5%	62,1%
<i>Suburbaan</i>	68,2%	69,5%
Engels	46,3%	49,5%
<i>Faciliteit</i>	41,7%	52,9%
<i>Tewerkstelling</i>	51,2%	47,3%
<i>Residentieel</i>	48,4%	64,8%
<i>Semiruraal</i>	44,0%	45,5%
<i>Suburbaan</i>	44,6%	46,9%

Tabel 96. Kennis contacttalen oorspronkelijke bewoners

De kennis van het Nederlands daalt bij de geboren en getogen randbewoners van 94% naar 91,3%. De taal blijft veruit de belangrijkste, al verliest ze verder terrein in de faciliteitengemeenten en in mindere mate in de tewerkstellingsgemeenten. In de andere clusters blijft de kennis van het Nederlands gelijk. De kennis van het Frans is dan weer iets toegenomen. Het Frans wint licht

aan belang bij de oorspronkelijke bewoners. Enkel in de tewerkstellingsgemeenten daalt zowel de kennis van het Nederlands als het Frans. Naast het Frans gaat ook de kennis van het Engels er in beperkte mate op vooruit. In de residentiële gemeenten spreekt bijna 2/3 van de oorspronkelijke bewoners Engels, in de faciliteitengemeenten iets meer dan de helft. Voor beide betekent dit een belangrijke stijging. Opnieuw zijn de tewerkstellingsgemeenten de enige gemeenten waar de kennis van deze taal afneemt.

6.2.3 Suburbanisatie-effect op de taalsituatie

Het suburbanisatie-effect verwijst naar de impact die diegenen die vanuit Brussel naar de Rand verhuizen, hebben op de lokale taalsituatie. Het gaat dus niet enkel om de impact van de geboren en getogen Brusselaars, maar van al diegenen die, ongeacht hun geboorteplaats, vanuit Brussel naar een van de randgemeenten verhuisden.

Suburbanisatie	TBR1	TBR2
Nederlands	26,1%	21,3%
Nederlands/Frans	14,6%	12,8%
Nederlands/andere	0,5%	0,3%
Frans	31,7%	32,4%
Frans/andere	10,3%	11,9%
Andere	16,8%	21,3%

Tabel 97. Effect suburbanisatie op thuistaal

Suburbanisatie staat al sinds de jaren zestig van vorige eeuw gelijk aan verfransing, en dit is nog steeds in belangrijke mate het geval. Voor alle randgemeenten samen geldt dat een derde van de verhuizers uit Brussel uit een eentalig Franstalig gezin komt. Dat het naast verfransing nu ook om internationalisering gaat, wordt bevestigd door het feit dat mensen met een anderstalige achtergrond de tweede grootste groep van inwijkelingen zijn, zo'n 21%, waarmee ze op gelijke hoogte komen met het aantal verhuizers uit eentalig Nederlandstalige gezinnen. In tegenstelling tot de anderstalige groep die significant steeg, daalde het aantal met het Nederlands als enige thuistaal eveneens significant.

De thuistaal is dan wel een indicatie van de emotionele band die men met een taal en de gemeenschap van haar sprekers ontwikkelt, maar dit betekent uiteraard niet dat men geen andere talen dan de thuistaal of thuistalen beheerst. Vandaar dat in tabel 98 en de volgende tabellen ook de taalkennis van deze inwijkelingen wordt opgelijst. Uiteraard is de interpretatie van deze cijfers niet eenduidig, in die zin dat het niet over de taalkennis gaat op het moment van de verhuizing en het bijgevolg niets zegt over waar en hoe men

die talen precies gebruikt. Op dat vlak zijn de verschuivingen aan meerdere factoren onderhevig afhankelijk van de huidige gezinssituatie, het persoonlijke netwerk, het opleidingsniveau ...

Suburbanisatie	TBR1	TBR2
Nederlands	53,5%	50,9%
Frans	92,4%	93,7%
Uitsluitend Frans	32,0%	33,1%
Engels	38,3%	43,3%

Tabel 98. Effect suburbanisatie op kennis contacttalen

Van de inwijkelingen beheerst de helft het Nederlands, maar bijna iedereen spreekt goed tot uitstekend Frans. Van diegenen met een eentalig Franstalige achtergrond spreekt in TBR1 de helft uitsluitend het Frans als contacttaal, een aandeel dat in TBR2 daalde tot 40%. Ook inwijkelingen met een andere taalachtergrond spreken Frans, zodat voor beide TBR's een derde van de inwijkelingen uit Brussel uitsluitend het Frans als contacttaal beheerst. De kennis van het Engels neemt significant toe en klimt stilaan naar het niveau van de kennis van het Nederlands. Verfransing en internationalisering zetten zich dus verder door, al hangt het van de lokale en persoonlijke context af welke talen men in welke omstandigheden gaat gebruiken.

Omdat het hier om een vrij omvangrijke groep gaat, kunnen we deze meer in detail bekijken. Tabellen 99 tot 103 geven een overzicht van het suburbanisatie-effect voor de verschillende gemeentecusters. Ze geven tegelijk het aandeel van inwijkelingen aan dat Nederlands spreekt en de andere contacttalen, samen met het aandeel dat uitsluitend Frans spreekt en geen andere contacttalen beheerst.

Taalprofiel	TBR1	TBR2
Thuis talen		
Nederlands	14,7%	7,1%
Nederlands/Frans	11,2%	12,6%
Nederlands/andere		
Frans	48,7%	55,1%
Frans/andere	7,3%	8,1%
Andere	18,1%	17,2%
Taalkennis		
Nederlands	41,2%	38,7%
Frans	95,3%	96,0%
Uitsluitend Frans	35,3%	37,2%
Engels	45,5%	47,7%

Tabel 99. Suburbanisatie-effect op faciliteitengemeenten

In de faciliteitengemeenten komt 55% van de inwijkelingen uit Brussel uit een eentalig Franstalig gezin. Dit is zelfs een significante stijging tegenover 5 jaar geleden. Dat het naast verfransing in deze gemeenten ook om internationalisering gaat, wordt bevestigd door het feit dat mensen met een anderstalige achtergrond de tweede grootste groep van inwijkelingen zijn, zo'n 17%. Het aantal verhuizers uit eentalig Nederlandstalige gezinnen zakte significant van 14,7% tot 7,1%. Op het vlak van taalkennis zijn de verschuivingen niet significant. Van de inwijkelingen beheerst ongeveer 40% het Nederlands, maar bijna iedereen spreekt goed tot uitstekend Frans. Van deze laatste groep spreekt bijna 40% uitsluitend het Frans als contacttaal. Ten slotte beheersen de inwijkelingen uit Brussel ook beter Engels dan Nederlands.

Taalprofiel	TBR1	TBR2
Thuis talen		
<i>Nederlands</i>	24,4%	16,5%
<i>Nederlands/Frans</i>	12,4%	11,0%
<i>Nederlands/andere</i>	0,5%	0,5%
<i>Frans</i>	25,4%	27,5%
<i>Frans/andere</i>	11,4%	14,7%
<i>Andere</i>	25,9%	29,8%
Taalkennis		
<i>Nederlands</i>	53,6%	43,1%
<i>Frans</i>	90,2%	93,6%
<i>Uitsluitend Frans</i>	35,1%	43,8%
<i>Engels</i>	38,9%	34,9%

Tabel 100. Suburbanisatie-effect op tewerkstellingsgemeenten

Met uitzondering van de faciliteitengemeenten tellen de tewerkstellingsgemeenten onder hun Brusselse inwijkelingen het minst aantal mensen met een eentalig Nederlandstalige achtergrond, en van gans de rand is het aandeel van anderstaligen hier het hoogst. Naast deze laatste groep komt de groep met het Frans als enige thuistaal op de tweede plaats. Ook het aandeel dat het Frans met een andere taal combineert, ligt hier het hoogst van alle clusters. De kennis van het Nederlands van deze groep daalt significant, waar deze van het Frans beperkt stijgt en van het Engels licht daalt. Het is ook het cluster met de meeste inwijkelingen die het Arabisch of het Turks beheersen. Qua talen is de diversiteit er vrij groot.

Taalprofiel	TBR1	TBR2
Thuis talen		
<i>Nederlands</i>	29,2%	23,7%
<i>Nederlands/Frans</i>	16,8%	12,3%
<i>Nederlands/andere</i>	0,0%	0,9%
<i>Frans</i>	31,0%	36,8%
<i>Frans/andere</i>	6,2%	8,8%
<i>Andere</i>	16,8%	17,5%
Taalkennis		
<i>Nederlands</i>	61,1%	61,4%
<i>Frans</i>	92,9%	91,2%
<i>Uitsluitend Frans</i>	15,9%	16,8%
<i>Engels</i>	61,1%	61,9%

Tabel 101. Suburbanisatie-effect op residentiële gemeenten

De residentiële gemeenten zijn ook populair bij eentalig Franstalige gezinnen uit Brussel, een groep die stijgt, gevolgd door inwijkelingen met een eentalig Nederlandstalige familieachtergrond, een groep die in TBR1 ongeveer even belangrijk was als de vorige maar nu wel relatief kleiner wordt. De anderstaligen komen op de derde plaats. Qua taalkennis kennen deze gemeenten het hoogst aantal inwijkelingen die het Engels beheersen, maar ook de kennis van het Nederlands ligt op hetzelfde niveau met meer dan 60% van de inwijkelingen die deze taal goed tot uitstekend spreekt. Het Frans wordt door ruim 90% gesproken, maar de groep die uitsluitend Frans spreekt is de kleinste van de onderscheiden clusters. Ruim 40% van deze inwijkelingen is vlot drietalig, een indicatie van de scholingsgraad.

Taalprofiel	TBR1	TBR2
Thuis talen		
<i>Nederlands</i>	28,5%	32,6%
<i>Nederlands/Frans</i>	19,8%	7,4%
<i>Nederlands/andere</i>	1,4%	0,6%
<i>Frans</i>	20,8%	22,9%
<i>Frans/andere</i>	12,6%	13,1%
<i>Andere</i>	16,9%	23,4%
Taalkennis		
<i>Nederlands</i>	59,4%	63,1%
<i>Frans</i>	92,2%	93,2%
<i>Uitsluitend Frans</i>	31,7%	25,8%
<i>Engels</i>	30,9%	43,2%

Tabel 102. Suburbanisatie-effect op semirurale gemeenten

De semirurale gemeenten, het ‘meest Nederlandstalige’ cluster, trekt ook verhoudingsgewijze significant meer Brusselaars met een eentalig Nederlandstalige achtergrond aan. De anderstaligen komen hier op de tweede plaats, gevolgd door de inwijkelingen met het Frans als enige gezinstaal. Dit weerspiegelt zich ook in de taalkennis, met de hoogste score wat de kennis van het Nederlands betreft. De kennis van het Frans blijft gelijk, al daalt de groep van mensen die uitsluitend het Frans als thuistaal beheerst. Het kennis van het Engels ten slotte, stijgt significant.

Taalprofiel	TBR1	TBR2
Thuistalen		
<i>Nederlands</i>	34,0%	27,5%
<i>Nederlands/Frans</i>	14,2%	17,8%
<i>Nederlands/andere</i>	0,4%	0,0%
<i>Frans</i>	30,2%	23,6%
<i>Frans/andere</i>	11,9%	13,2%
<i>Andere</i>	9,3%	17,8%
Taalkennis		
<i>Nederlands</i>	56,1%	54,1%
<i>Frans</i>	91,8%	93,0%
<i>Uitsluitend Frans</i>	33,8%	33,2%
<i>Engels</i>	27,5%	38,5%

Tabel 103. Suburbanisatie-effect op suburbane gemeenten

Over een periode van 5 jaar is ook het profiel van de Brusselse inwijkelingen in de suburbane gemeenten sterk gewijzigd. Zowel het aandeel van mensen met het Nederlands en het Frans als enige thuistaal daalde significant, al blijven beide de belangrijkste groep. De tweetalige gezinnen, traditioneel of nieuw, stijgen beperkt. Maar de grootste stijging komt op het conto van de anderstalige inwijkelingen. De kennis van het Nederlands en het Frans wijzigen niet significant, met 33% van de inwijkelingen die geen enkele andere contacttaal spreekt dan het Frans, maar het aantal dat het Engels beheerst, stijgt significant.

6.2.4 Internationalisering van de Rand

Het internationale karakter van Brussel laat zich ook in de Rand voelen. Ruim 15% van de inwoners van de Vlaamse Rand heeft een buitenlandse nationaliteit. Ongeveer de helft verhuisde rechtstreeks naar de Rand (Bui-R), de anderen vestigden zich eerst in Brussel (Bui-B-R). Tabel 104 maakt een onderscheid tussen beide en geeft ook de totale cijfers weer.

Buitenlanders	TBR1			TBR2		
	Bui-R	Bui-B-R	Tot	Bui-R	Bui-B-R	Tot
Nederlands	7,2%	2,8%	5,2%	11,2%	2,7%	7,1%
Nederlands/Frans	3,6%	2,3%	2,8%	3,1%	1,0%	2,0%
Nederlands/andere	4,8%	0,9%	3,0%	3,1%	0,7%	1,9%
Frans	8,4%	11,5%	9,7%	11,6%	12,0%	11,7%
Frans/andere	12,8%	17,1%	14,9%	11,9%	20,1%	16,2%
Andere	63,2%	65,4%	64,4%	59,2%	63,5%	61,1%

Tabel 104. Effect internationalisering

In eerste instantie is het opvallend dat diegenen met het Nederlands als thuistaal, eerder geneigd zijn om direct naar een randgemeente te verhuizen, waar diegenen met het Frans als thuistaal in belangrijkere mate eerst voor Brussel kiezen en pas daarna voor de Rand. De grootste groep, ruim 60%, heeft noch het Nederlands noch het Frans als thuistaal. Voor hen zijn er geen significante verschillen tussen een passage via Brussel of niet. Bovenstaande tabel is een duidelijke indicatie dat in en rond Brussel taalachtergrond een rol speelt in de keuze van de woonplaats. Dit wordt op basis van tabel 105, die focust op de kennis van de contacttalen, bevestigd.

Buitenlanders	TBR1			TBR2		
	Bui-R	Bui-B-R	Tot	Bui-R	Bui-B-R	Tot
Nederlands	27,0%	15,5%	21,6%	39,9%	17,7%	28,7%
Frans	66,3%	78,9%	72,2%	67,9%	87,0%	77,6%
Uitsluitend Frans	24,3%	44,4%	33,5%	26,4%	53,2%	39,9%
Engels	57,1%	39,3%	48,9%	53,9%	36,1%	44,6%

Tabel 105. Effect internationalisering op kennis contacttalen

Niet-Belgen die eerst in Brussel woonden, kennen significant meer Frans dan diegenen die direct voor de Rand kozen, omgekeerd spreekt deze laatste groep significant beter Nederlands. Zo'n kwart van de buitenlanders die rechtstreeks naar een randgemeente kwamen wonen, spreekt uitsluitend het Frans als contacttaal, van diegenen die via Brussel in de Rand terecht kwamen, is dit ongeveer de helft. Maar ook wat betreft het Engels zijn de verschillen significant. De ingeweken buitenlanders via Brussel spreken deze taal significant minder.

Bij deze laatste groep buitenlanders zijn de tewerkstellingsgemeenten het populairste. Ruim een kwart van de niet-Belgen komt in een tewerkstellingsgemeente terecht. In TBR1 waren de faciliteitengemeenten nog het populairste, ook met een kwart van deze groep, maar dit is inmiddels tot zo'n 20%

gezakt. Het aandeel van de andere gemeentecusters steeg beperkt, tussen 15% en 17% voor TBR₁ en 16% en 19% voor TBR₂. De tabellen 106 tot en met 110 geven een overzicht per gemeentecluster. Naast diegenen die uitsluitend Frans als contacttaal spreken, worden hier ook de buitenlanders die uitsluitend Engels spreken of geen enkele van de contacttalen in de tabellen weerhouden. Uiteraard moet men hierbij rekening houden met het beperkte aantal, zo'n honderdtal per cluster per survey, maar het geeft toch een duidelijke indicatie van het verschillende effect van de internationalisering voor de verschillende clusters.

Taalprofiel	TBR ₁	TBR ₂
Thuis talen		
<i>Nederlands</i>	0,8%	4,1%
<i>Nederlands/Frans</i>	0,8%	0,8%
<i>Nederlands/andere</i>	1,6%	0,8%
<i>Frans</i>	17,2%	22,1%
<i>Frans/andere</i>	12,3%	16,4%
<i>Andere</i>	67,2%	55,7%
Taalkennis		
<i>Nederlands</i>	9,8%	14,8%
<i>Frans</i>	77,9%	81,1%
<i>Uitsluitend Frans</i>	32,3%	42,6%
<i>Engels</i>	57,7%	46,7%
<i>Uitsluitend Engels</i>	13,7%	8,2%
<i>Geen kennis contacttalen</i>	7,3%	7,4%

Tabel 106. Effect internationalisering op faciliteitengemeenten

Het aantal buitenlandse inwijkelingen met het Nederlands als thuistaal is erg beperkt in de faciliteitengemeenten. De grootste groep zijn de anderstaligen, maar deze daalde significant tegenover TBR₁, waarbij verhoudingsgewijze de groep die uitsluitend Frans spreekt of deze taal combineert met een andere dan het Nederlands stijgt. De kennis van het Nederlands en het Frans stijgen bij diegenen die in het buitenland werden geboren, doch niet significant. Opvallend is wel de significante daling van het Engels. Momenteel spreekt ruim 40% van deze groep enkel het Frans als contacttaal, 8% uitsluitend Engels en 7% beheerst geen enkele contacttaal.

Taalprofiel	TBR1	TBR2
Thuis talen		
Nederlands	4,5%	2,6%
Nederlands/Frans	1,8%	0,7%
Nederlands/andere	3,6%	3,3%
Frans	5,5%	6,5%
Frans/andere	16,4%	14,4%
Andere	68,2%	72,5%
Taalkennis		
Nederlands	26,1%	27,5%
Frans	72,1%	76,6%
Uitsluitend Frans	35,7%	48,4%
Engels	39,3%	35,7%
Uitsluitend Engels	6,3%	5,2%
Geen kennis contacttalen	17,0%	7,2%

Tabel 107. Effect internationalisering op tewerkstellingsgemeenten

De buitenlanders met een anderstalige achtergrond vormen hier de grootste groep, gevolgd door diegenen die thuis een andere taal met het Frans combi-neerden. Alhoewel maar zo'n 6% van deze inwijkelingen het Nederlands als thuistaal mee kregen, beheerst ruim een kwart de taal goed tot uitstekend. Het Frans blijft evenwel de best gekende taal, gevolgd door het Engels. Bijna de helft beheerst enkel het Frans als contacttaal, zo'n 5% het Engels. Net als in de faciliteitengemeenten spreekt 7% geen van de contacttalen, maar tegen-over TBR1 is dit een duidelijke afname.

Taalprofiel	TBR1	TBR2
Thuis talen		
Nederlands	16,9%	13,5%
Nederlands/Frans	4,2%	3,1%
Nederlands/andere	4,2%	4,2%
Frans	7,0%	10,4%
Frans/andere	9,9%	12,5%
Andere	57,7%	56,3%
Taalkennis		
Nederlands	30,6%	40,0%
Frans	57,5%	68,4%
Uitsluitend Frans	13,7%	12,6%
Engels	76,7%	77,7%
Uitsluitend Engels	26,0%	16,8%
Geen kennis contacttalen	5,5%	5,3%

Tabel 108. Effect internationalisering op residentiële gemeenten

De residentiële gemeenten trekken duidelijk een ander type van buitenlanders aan. Ruim 20% van deze groep heeft het Nederlands als thuistaal, en alhoewel dit minder is dan in TBR₁, beheerst een groeiende groep van buitenlanders Nederlands, dus niet enkel diegenen met de Nederlandse nationaliteit die de grootste groep van deze thuistaalsprekers vertegenwoordigen. Ruim de helft van de buitenlanders groeide op in een anderstalig gezin. Bij deze buitenlanders is niet het Frans maar het Engels de meest gekende taal. Ook bij diegenen die slechts één contacttaal spreken, is de groep die uitsluitend het Engels beheerst groter dan diegene die enkel Frans spreekt. Zo'n 5% spreekt geen van deze talen.

Taalprofiel	TBR ₁	TBR ₂
Thuistalen		
<i>Nederlands</i>	4,8%	14,4%
<i>Nederlands/Frans</i>	1,2%	1,8%
<i>Nederlands/andere</i>	4,8%	0,9%
<i>Frans</i>	1,2%	9,0%
<i>Frans/andere</i>	21,7%	10,8%
<i>Andere</i>	66,3%	63,1%
Taalkennis		
<i>Nederlands</i>	28,9%	41,4%
<i>Frans</i>	75,9%	67,6%
<i>Uitsluitend Frans</i>	39,3%	31,3%
<i>Engels</i>	42,2%	41,4%
<i>Uitsluitend Engels</i>	3,6%	0,9%
<i>Geen kennis contacttalen</i>	7,1%	14,3%

Tabel 109. Effect internationalisering op semirurale gemeenten

De semi-rurale gemeenten kunnen eveneens rekenen op een belangrijke Nederlandstalige instroom, wat zich vertaalt in een significante stijging van de kennis van het Nederlands bij de buitenlanders waardoor de taal nu op hetzelfde niveau staat als het Engels. De kennis van het Frans daalt, maar blijft het belangrijkste. De groep die uitsluitend Frans of Engels spreekt daalt, maar hiertegenover staat een stijgende groep die geen van de contacttalen beheerst, 14,3%, het grootste aandeel van alle gemeentecusters.

Taalprofiel	TBR1	TBR2
Thuis talen		
<i>Nederlands</i>	2,6%	3,7%
<i>Nederlands/Frans</i>	7,7%	4,7%
<i>Nederlands/andere</i>	1,3%	0,0%
<i>Frans</i>	15,4%	12,1%
<i>Frans/andere</i>	14,1%	27,1%
<i>Andere</i>	59,0%	52,3%
Taalkennis		
<i>Nederlands</i>	17,7%	23,4%
<i>Frans</i>	73,4%	93,4%
<i>Uitsluitend Frans</i>	44,3%	57,5%
<i>Engels</i>	30,4%	28,3%
<i>Uitsluitend Engels</i>	6,3%	0,9%
<i>Geen kennis contacttalen</i>	15,2%	4,7%

Tabel 110. Effect internationalisering op suburbane gemeenten

De suburbane gemeenten hebben op basis van de thuistaal een gemiddelde instroom, het aantal met het Nederlands als thuistaal is beperkt maar bedraagt toch zo'n 8%, de Franstalige groep is iets groter, en ook hier is de grootste groep deze van de anderstaligen. Deze gemeenten hebben van alle clusters wel de grootste groep die het Frans met een andere taal combineerden als thuistaal. Dit resulteert in een buitenlandse populatie waarvan bijna iedereen het Frans beheerst, een significante stijging tegenover TBR1. Het Engels komt hier op de tweede plaats, en het Nederlands wordt door iets minder dan een kwart van hen gesproken. Gezien de stijging van de kennis van het Frans is het niet zo verwonderlijk dat bijna 60% uitsluitend deze contacttaal spreekt. De groep die geen van de contacttalen spreekt, loopt sterk terug. Bijna niemand spreekt uitsluitend Engels.

6.2.5 Inwijking vanuit Vlaanderen

Als men het over de impact van mobiliteit heeft op de Rand, heeft men het zelden over de instroom vanuit Vlaanderen. Zo'n 18% van de huidige inwoners van de Vlaamse Rand is elders in Vlaanderen geboren. Ongeveer 80% verhuisde rechtstreeks naar de Rand (VI-R), 20% gaat eerst in Brussel wonen (VI-B-R). Net zoals bij diegenen die geboren zijn in het buitenland lijsten we in tabel 111 beide groepen op naar taalachtergrond. In tegenstelling tot TBR1 daalde de instroom vanuit Brussel significant van ongeveer 25% naar 20%.

Geboren Vlamingen	TBR1			TBR2		
	VI-R	VI-B-R	Totaal	VI-R	VI-B-R	Totaal
Nederlands	90,1%	64,9%	83,8%	87,6%	67,9%	83,8%
Nederlands/Frans	5,5%	9,6%	6,6%	8,0%	13,1%	9,0%
Nederlands/andere	0,3%	0,0%	0,2%	0,6%	1,2%	0,7%
Frans	3,8%	16,7%	7,0%	2,9%	16,7%	5,6%
Frans/andere	0,3%	3,5%	1,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Andere	0,0%	5,3%	1,3%	0,9%	1,2%	0,9%

Tabel 111. Effect instroom Vlaanderen op taalachtergrond

Op zich zijn er geen significante verschillen tussen TBR1 en TBR2, maar wel tussen de geboren Vlamingen die via Brussel naar de Rand kwamen en deze die rechtsreeks uit een andere gemeente in Vlaanderen voor een randgemeente kozen. Deze laatste komen significant meer uit een eentalig Nederlandstalig gezin, de andere thuistaalgroepen komen significant meer via Brussel.

Geboren Vlamingen	TBR1			TBR2		
	VI-R	VI-B-R	Totaal	VI-R	VI-B-R	Totaal
Nederlands	99,4%	89,3%	96,9%	99,7%	90,5%	97,9%
Uitsluitend Nederlands	32,8%	7,1%	26,5%	20,7%	6,0%	17,9%
Frans	58,1%	92,0%	66,4%	65,8%	94,0%	71,2%
Uitsluitend Frans	0,6%	9,8%	2,9%	0,3%	7,2%	1,6%
Engels	45,3%	43,8%	45,0%	63,2%	51,2%	60,9%

Tabel 112. Effect instroom Vlaanderen op kennis contacttalen

Deze verschillen komen ook tot uiting in de taalkennis van deze groep. De kennis van het Nederlands ligt significant hoger bij diegenen die rechtstreeks vanuit Vlaanderen naar de Rand komen. Zo'n 20% van hen spreekt uitsluitend Nederlands, wat significant minder is dan in TBR1 waar dit nog een derde van de Vlamingen was. Bij diegenen die via Brussel naar de Rand verhuisden, ligt de kennis van het Frans iets hoger dan deze van het Nederlands, bij de andere groep ligt de kennis van het Frans wel hoger nu dan in TBR1. Een beperkte groep van diegenen die uit Brussel komen, spreekt uitsluitend Frans en kent geen andere contacttalen. Dit is niet zo verwonderlijk daar uit het Brusselse taalbarometeronderzoek eveneens blijkt dat van de inwijkelingen vanuit Vlaanderen een minderheid uit een eentalig Nederlandstalig gezin komt.

6.2.6 Inwijking vanuit Wallonië

Een beperkte groep van bewoners in de Rand komt uit Wallonië. Zo'n derde van hen kiest voor een faciliteitengemeente, de semirurale gemeenten zijn het minst populair. Dit bevestigt opnieuw de relatie tussen taalachtergrond en de keuze van de woonplaats.

Geboren Walen	TBR1	TBR2
Nederlands	1,3%	-
Nederlands/Frans	9,0%	8,7%
Nederlands/andere	-	-
Frans	74,4%	84,1%
Frans/andere	9,0%	4,3%
Andere	6,4%	2,9%

Tabel 113. Effect instroom Wallonië op taalachtergrond

De meeste van deze verhuizers spreken van huis uit Frans, waarbij de groep die opgroeide in een eentalig Franstalige omgeving zelfs toenam. Uit tabel 114 kan men afleiden dat dit niet betekent dat de kennis van het Nederlands hierdoor vermindert. En alhoewel uit TBR2 blijkt dat ze allemaal het Frans beheersen, wat niet betekent dat ze geen andere talen kennen, het aantal dat uitsluitend Frans spreekt daalt zelfs. Hun kennis van het Engels ligt dan weer op hetzelfde niveau als het Nederlands.

Geboren Walen	TBR1	TBR2
Nederlands	37,2%	47,1%
Frans	98,7%	100%
Uitsluitend Frans	48,1%	31,9%
Engels	38,0%	47,8%

Tabel 114. Effect instroom Wallonië op kennis contacttalen

6.3 LOKALE INTEGRATIE

6.3.1 Integratie in de buurt

Integratie verwijst naar het zich 'thuis voelen' in de gemeenschap waarin men leeft, en vormt de basis om zich met deze gemeenschap te kunnen identificeren (Guibernau, 2013). Een belangrijke voorwaarde om zich in de lokale gemeenschap te integreren, is het zich goed voelen in de eigen buurt. Dit

onderzoek focust daarom eveneens op de mogelijke verschillen in welbevinden in de buurt op basis van de taalachtergrond en de taalkennis van de inwoners. Tevens wordt gepeild naar de tevredenheid van de oorspronkelijke bewoners en de inwijkelingen. Hiertoe gebruiken we een vragenbatterij die peilt naar het feit of de ondervraagde geregeld eens met de burens praat, of hij of zij spontaan bij sommige burens kan langslopen, en of die persoon ook burens heeft die hij of zij als vrienden beschouwt. Op basis hiervan wordt een schaal geconstrueerd waarbij iemand een score 0 krijgt als op geen van deze mogelijkheden positief wordt geantwoord, en score 3 als op alle vragen bevestigend wordt gereageerd. De evaluatie gebeurt op basis van een ANOVA-analyse⁶.

Tabel 115 geeft de gemiddelde scores op basis van de huidige gezinstaal.

Huidige gezinstaal	TBR1	TBR2
Nederlands	1,9796	1,9643
Nederlands/Frans	1,9221	1,9783
Nederlands/andere	1,5829	1,7453
Frans	1,9268	1,9188
Frans/andere	1,9308	1,9725
Andere	1,5183	1,7035

Tabel 115. Welbevinden in de buurt op basis van huidige gezinstaal (gemiddelde score welbevinden)

De gemiddelde scores op de variabele welbevinden in de buurt variëren meer in TBR1 dan in TBR2. In TBR1 lieten de eentalig Nederlandstalige families het hoogste gemiddelde optekenen. Anderstaligen of diegenen die het Nederlands met een andere taal combineren, schenen zich het minst geïntegreerd te voelen in de buurt. Op basis van de gemiddelde scores kon men besluiten dat de verschillen enkel significant zijn voor anderstaligen. De tevredenheid in TBR2 ligt hoger dan bij de eerste meting. Hier behalen de traditionele en de nieuwe tweetaligen de hoogste score. Voor TBR2 zijn de verschillen tussen de thuistaal categorieën niet significant, al neigen de resultaten van de Nederlandstalige en de traditioneel tweetalige gezinnen tegenover anderstaligen wel in die richting. Hieruit kan men besluiten dat de meeste inwoners van de Vlaamse Rand zich in TBR2 beter thuis voelen in de buurt dan 5 jaar eerder. Enkel voor de inwoners uit eentalig Franstalige gezinnen is dit niet het geval.

In tweede instantie wordt gepeild naar het effect van de taalkennis op het welbevinden. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen diegenen die

⁶ Een ANOVA of variantieanalyse is een methode die nagaat in hoeverre het gemiddelde van verschillende groepen op een bepaalde eigenschap al dan niet significant verschillen.

het Nederlands of het Frans goed tot uitstekend beheersen, en die beide of geen van beide spreken.

Taalkennis	TBR ₁	TBR ₂
Nederlands	1,9298	1,8150
Nederlands/Frans	1,9489	1,9703
Frans	1,9191	1,9705
Andere	1,4430	1,6123

Tabel 116. Welbevinden in de buurt op basis van huidige taalkennis (gemiddelde score welbevinden)

De tweetaligen halen de hoogste score inzake welbevinden, al worden ze in TBR₂ bijgebeeld door de inwoners die wel Frans maar geen Nederlands spreken. Wie enkel Nederlands spreekt, voelt zich iets minder goed, maar wie geen van beide talen beheerst bengelt onderaan. In TBR₁ zijn de verschillen tussen zij die Nederlands, Frans of beide spreken niet significant, enkel het welbevinden van wie geen van deze talen spreekt, ligt significant lager. De cijfers voor TBR₂ bevestigen dit, met die uitzondering dat de score voor wie enkel Nederlands spreekt daalt. Diegenen die Nederlands en Frans spreken, en diegenen die uitsluitend Frans spreken, voelen zich beter in de buurt. Anderstaligen hebben het minste contact met de burens en wie enkel Nederlands spreekt, zit tussen beide in.

Het suburbanisatieproces heeft geen negatieve invloed op het welbevinden in de buurt. Er zijn geen significante verschillen op basis van geboorteplaats of migratietraject. Over het algemeen zijn het de geboren en getogen randbewoners en diegenen die in Vlaanderen geboren zijn die de meeste contacten hebben met de burens. De taaldiversiteit in de buurt zorgt er wel voor dat men met een aantal burens moeilijker contact legt. Onderstaande tabel geeft op basis van de huidige thuistaal wie omwille van taalproblemen met sommige burens geen contact heeft. Hoe hoger de score, hoe meer problemen men ervaart.

Huidige gezinstaal	TBR ₁	TBR ₂
Nederlands	0,2018	0,1679
Nederlands/Frans	0,1064	0,1039
Nederlands/andere	0,1836	0,1579
Frans	0,1261	0,1294
Frans/andere	0,2142	0,1920
Andere	0,3261	0,2729

Tabel 117. Taalproblemen met burens op basis van thuistaal (gemiddelde score welbevinden)

Wie thuis een andere taal spreekt dan het Nederlands of het Frans, geeft aan de meeste problemen te ervaren omwille van taalverschillen. Maar thuistaal is uiteraard niet hetzelfde als taalkennis. Dit laatste effect wordt geïllustreerd in tabel 118.

Taalkennis	TBR1	TBR2
Nederlands	0,2630	0,2076
Nederlands/Frans	0,1343	0,1202
Frans	0,1781	0,1712
Andere	0,3920	0,3711

Tabel 118. Taalproblemen met burens op basis van taalkennis (gemiddelde score welbevinden)

Het is niet zo verwonderlijk dat taalkennis hier meer doorweegt dan de thuistaal. Alhoewel voor iedereen de score voor TBR2 lager ligt dan voor TBR1, lopen de resultaten mooi parallel: wie noch Nederlands noch Frans spreekt, ervaart het meeste problemen, wie uitsluitend Nederlands spreekt, komt op de derde plaats, wie geen Nederlands spreekt maar wel Frans heeft nog iets minder problemen, en de tweetaligen scoren hier het beste. Op basis van taal zijn de verschillen tussen de vier categorieën wel significant met uitzondering van de tweetaligen en Franstaligen in TBR1 en Franstaligen en Nederlandstaligen in TBR2.

Bovenstaande gegevens hebben betrekking op de Rand in zijn geheel, maar zeker in relatie tot de buurt vallen ook een aantal verschillen te noteren op basis van de onderscheiden gemeentecusters. Gezien de beperkte omvang van sommige thuistaalgroepen zijn de verschillen eerder indicatief dan representatief. Algemeen geldt wel dat de verschillen tussen de thuistaalgroepen in TBR2 beperkter zijn dan in TBR1, en meestal scoort ook het welbevinden algemeen hoger. Voor de facilititeitengemeenten geldt dat in TBR1 de verschillen tussen diegenen die thuis het Nederlands als thuistaal spraken (al dan niet in combinatie) en de rest, nog vrij uitgesproken waren. Maar waar deze tussen diegenen die uitsluitend Nederlands of Frans spraken in TBR1 significant waren, zijn de tegenstellingen er in TBR2 minder uitgesproken doordat het welbevinden bij de Nederlandstaligen meer is toegenomen dan bij de Franstaligen. Diegenen die thuis zowel Nederlands als Frans spreken, komen in TBR2 bijna op gelijke hoogte met de inwoners uit gezinnen die uitsluitend Frans spreken. In de tewerkstellingsgemeenten stijgt het welbevinden van diegenen die thuis ook een andere talen spreken. Waar dit in TBR1 nog de groep was die zich significant minder integreerde in de buurt, is dit nu niet langer het geval. Opvallend in deze gemeenten is dat de gezinnen die thuis meer dan één taal spreken de meest intense contacten hebben met de burens. Waar in de vorige clusters het algemeen welbevinden in de buurt steeg, daalt dit in de residentiële gemeenten. Alhoewel de verschillen

tussen de thuistaalgroepen niet significant zijn, daalt de score van diegenen die thuis uitsluitend Nederlands of Nederlands en Frans spreken ten voordele van diegenen die Nederlands en Frans in combinatie met een andere taal spreken. In TBR₁ behaalden de inwoners van de semirurale gemeenten algemeen het hoogste gemiddelde, waarbij de hoogste score was weggelegd voor ondervraagden uit gezinnen waar uitsluitend Nederlands werd gesproken, en die significant hoger lagen dan de scores van de Franstaligen, de anderstaligen en diegenen die een andere taal met het Nederlands combineerden. Tussen de andere thuistaalgroepen waren de verschillen beperkt. In TBR₂ zijn de verschillen nergens significant, al blijven de hoogste scores weggelegd voor wie thuis Nederlands spreekt, alleen of in combinatie. De suburbane gemeenten ten slotte hebben in TBR₂ de koppositie inzake welbevinden van de semirurale gemeenten overgenomen. De significante verschillen tussen de anderstaligen die in TBR₁ het laagst scoorden van alle thuistaalgroepen uit elk cluster, met de hoogste score van de inwoners die uitsluitend Frans spreken, zijn in TBR₂ verdwenen. Uit de recente bevraging blijkt dat de inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen zich er momenteel het best voelen in de buurt.

Op basis van taalkennis valt op dat diegenen die uitsluitend Nederlands spreken zich het best voelen in de semirurale gemeenten, iets minder goed in de suburbane en residentiële gemeenten en hun welbevinden in de buurt het laagst ligt in de tewerkstellingsgemeenten en faciliteitengemeenten. In beide laatste clusters voelen diegenen die uitsluitend Frans spreken zich het meest geïntegreerd in hun onmiddellijke leefomgeving, samen met diegenen uit traditioneel tweetalige families. Toch zijn de verschillen tussen diegenen die uitsluitend Nederlands en uitsluitend Frans spreken enkel in de tewerkstellingsgemeenten momenteel significant. In de residentiële gemeenten was de kloof het grootst tussen de inwoners met het Frans als enige thuistaal of het Frans in combinatie met het Nederlands enerzijds en die geen van beide spreken anderzijds. Omdat deze laatste groep zich nu beter heeft geïntegreerd in de buurt, en bij de andere categorieën het welbevinden daalde, zijn deze verschillen niet langer significant. In de semirurale gemeenten lijken de inwoners die thuis ook Frans spreken zich beter te voelen dan in TBR₁, zodat de kloof met de inwoners met het Nederlands als thuistaal kleiner wordt. Enkel de inwoners die geen van beide talen spreken, zijn significant minder in de buurt geïntegreerd. In de suburbane gemeenten ligt het welbevinden zowel in TBR₁ als TBR₂ het hoogste bij de tweetaligen en de Franstaligen en het laagste bij diegenen die geen van beide talen spreken, al zijn ook hier de verschillen niet uitgesproken.

Welbevinden buurt	Faciliteiten	Tewerkstelling	Residentieel	Semiruraal	Suburbaan
TBR1					
<i>Nederlands</i>	1,6000	1,6333	1,9873	2,1733	1,8111
<i>Nederlands/Frans</i>	1,7222	1,8284	2,0341	2,0669	2,0037
<i>Frans</i>	1,9834	1,9145	2,0674	1,7111	1,9308
<i>Andere</i>	1,6875	1,4000	1,3947	1,7143	1,0667
Totaal	1,8383	1,7920	1,9840	2,0299	1,8111
TBR2					
<i>Nederlands</i>	1,4800	1,5529	1,7273	2,0081	1,8875
<i>Nederlands/Frans</i>	1,9185	1,8532	1,9492	2,0213	2,0406
<i>Frans</i>	2,0274	1,9809	2,0319	1,8267	1,9470
<i>Andere</i>	1,4286	1,7143	1,6563	1,3571	2,4000
Totaal	1,9243	1,8358	1,9116	1,9696	1,9939

Tabel 119. Welbevinden in de buurt op basis van taalkennis naar gemeentecluster (gemiddelde score welbevinden)

Ten slotte geeft tabel 120 een indicatie van de mate waarin burens omwille van taalproblemen niet met elkaar kunnen praten. Hoe hoger de score, hoe meer taalproblemen men ervaart.

Welbevinden buurt	TBR1	TBR2
Faciliteiten	0,1517	0,1470
Tewerkstelling	0,2280	0,2225
Residentieel	0,1563	0,1245
Semiruraal	0,1657	0,1619
Suburbaan	0,1892	0,1230
Totaal	0,1805	0,1580

Tabel 120. Taalproblemen met burens naar gemeenteclusters

Zowel in TBR1 als TBR2 worstelen de tewerkstellingsgemeenten het meeste met dergelijke communicatieproblemen. In TBR1 waren de verschillen tussen deze gemeenten met de faciliteitengemeenten, het meest Franstalige cluster, en de semirurale gemeente, het meest Nederlandstalige cluster, het meest uitgesproken. Alhoewel de taalproblemen algemeen zijn afgenomen, blijven in TBR2 bovenstaande verschillen bestaan en zijn de verschillen tussen de faciliteitengemeenten en de residentiële gemeenten zelfs groter geworden.

De relatie tussen taal en welbevinden in de buurt is complex. Dat taal een rol speelt, is duidelijk, maar toch zijn de meeste verschillen niet echt significant. Dat anderstaligen die noch Nederlands noch Frans spreken het

moelijkst aanknopng vinden met de buren lijkt evident. De rol van het Nederlands is verre van eenduidig, diegenen die zowel het Nederlands als het Frans beheersen, voelen zich beter in de buurt dan diegenen die uitsluitend Nederlands spreken. Diegenen die uitsluitend Frans spreken, hebben meer contact met de buren dan inwoners die uitsluitend Nederlands spreken. Ook het gemeentecluster speelt een rol. De diversiteit van de tewerkstellingsgemeenten vormt een essentiële uitdaging, en de meest Nederlandstalige semi-rurale gemeenten ervaren meer taalbarrières dan de faciliteitengemeenten. In het verlengde hiervan voelen de geboren en getogen inwoners van de faciliteitengemeenten zich er goed, en is het vooral in de qua bevolkingssamenstelling sterk veranderende tewerkstellingsgemeenten dat de oorspronkelijke inwoners taalproblemen ervaren met de buren.

6.3.2 Integratie in het verenigingsleven

Een tweede indicator is participatie aan het verenigingsleven. Tabel 121 vergelijkt de participatiegraad van de nieuwkomers met die van de oorspronkelijke bewoners. Hierbij worden een paar groepen nader bekeken, maar niet iedereen werd weerhouden.

Participatie verenigingsleven	TBR1	TBR2
Randbewoner	35,2%	36,3%
Inwijing Brussel	18,2%	17,1%
Inwijing uit Vlaanderen	38,4%	37,1%
Inwijing uit Vlaanderen via Brussel	26,5%	33,3%
Inwijing uit buitenland	17,2%	15,1%
Inwijing buitenland via Brussel	10,1%	11,5%
Algemene participatiegraad	26,3%	25,7%

Tabel 121. Participatie verenigingsleven naar migratieachtergrond

De randbewoners en inwijklingen uit Vlaanderen zijn beide significant meer lid van een lokale vereniging, een vaststelling die zowel voor TBR1 als TBR2 geldt. Alhoewel dit in TBR2 niet langer geldt voor de participatiegraad van de Brusselaars, is het bij de Vlamingen die via Brussel naar de Rand komen wel sterk toegenomen, al blijft deze onder die van de Vlamingen die zich rechtstreeks in de Rand vestigden. Opmerkelijk is wel dat de randbewoners die vanuit het buitenland in de rand kwamen wonen, eveneens meer aan het lokale verenigingsleven participeren dan diegenen die eerst naar Brussel verhuisden. Mogelijk zijn deze laatste nog geëngageerd in het Brusselse middenveld.

Op basis van huidige thuistaal steken de gezinnen die thuis uitsluitend Nederlands spreken er significant bovenuit, ook als we ze vergelijken met

de tweede meest actieve groep van de inwoners uit traditioneel tweetalige gezinnen.

Huidige gezinstaal	TBR1	TBR2
Nederlands	40,3%	38,5%
Nederlands/Frans	16,5%	21,6%
Nederlands/andere	11,1%	17,7%
Frans	12,8%	15,0%
Frans/andere	8,9%	9,2%
Andere	13,0%	11,4%

Tabel 122. Participatie verenigingsleven naar huidige thuistaal

Tabel 123 illustreert nogmaals het belang van het Nederlands om aan de activiteiten van het lokale middenveld deel te nemen, een element dat hier veel sterker doorweegt dan bij het zich goed voelen in de buurt. Wie Nederlands kent, participeert significant meer in het verenigingsleven.

Taalkennis	TBR1	TBR2
Nederlands	35,3%	32,3%
Nederlands/Frans	33,3%	33,3%
Frans	8,7%	10,0%
Andere	10,4%	7,1%

Tabel 123. Participatie verenigingsleven naar taalkennis

Als we het over integratie hebben, is ook de aard van de vereniging en de locatie belangrijk, maar gezien maar een kwart van de ondervraagden lid zijn, is de groep te beperkt om op deze aspecten dieper in te gaan.

6.4 INTEGRATIE EN IDENTIFICATIE

Als men het heeft over sociale inclusie dan is het belangrijk dat mensen zich kunnen identificeren met iets waardoor ze zich met anderen verbonden weten, iets dat hen een ‘sense of belonging’ geeft, een samenhorigheidsgevoel dat men tot eenzelfde gemeenschap behoort als de mensen rondom zich. Traditioneel is een dergelijk concept gebaseerd op een gedeelde geschiedenis en een gemeenschappelijke manier waarop bepaalde waarden en normen worden beleefd. Maar hoe groter de mobiliteit in de samenleving, hoe moeilijker men een dergelijk collectief concept kan vinden. In dit onderzoek

wordt aan de respondenten gevraagd in welke mate ze zich met bepaalde talige en geografische concepten kunnen identificeren.

In politieke en maatschappelijke discussies worden deze keuzes vaak verengd tot identiteit. Meestal gaat het om een 'toegeschreven' identiteit, iemand bepaalt vanuit een gegeven machtspositie tot welke categorie een persoon behoort. Zo zullen sommigen iemand die in de Vlaamse Rand woont automatisch als Vlaming categoriseren vermits hij of zij in Vlaanderen woont, anderen zullen dan weer mensen die thuis uitsluitend Nederlands spreken als Vlaming zien, terwijl zij de mensen die thuis uitsluitend Frans spreken en in de Rand wonen niet als Vlamingen zullen bestempelen. In dit onderzoek willen we deze valkuil vermijden door de 'beleefde' identiteit centraal te stellen. Hier wordt de identiteit niet bepaald op basis van een aantal voorgeschreven parameters, maar is het de persoon zelf die aangeeft in welke mate hij of zij zich met bepaalde concepten kan identificeren. Dit illustreert ook de essentie van het BRIO-taalbarometeronderzoek dat het bottom-up aspect centraal stelt, het is het gedrag en de mening van de randbewoners zelf die hier aan bod komen. Op basis van de identificatie met de aangeboden concepten wordt een stukje van die gelaagde identiteit die een persoon kenmerkt bevestigd. In dit onderzoek is het niet de bedoeling om gans deze gelaagdheid te ontrafelen, het beperkt zich tot die concepten die in een taalsociologische en taalpolitieke context een relevante rol kunnen spelen. Alhoewel iedereen een persoonlijke invulling geeft aan dergelijke concepten, kunnen ze toch het taalgedrag en de mening over het taalbeleid mee bepalen. Uiteraard zijn deze concepten veranderlijk over de tijd, en kan door het publieke debat ook de inhoud hiervan wijzigen.

Tabel 124 geeft een overzicht van de mogelijkheden die de ondervraagden werden aangeboden en de keuzes die de inwoners van de Vlaamse Rand maken. Er werd hen gevraagd om de twee identificatieconcepten te kiezen waarmee ze zich het best kunnen vereenzelvigen. Enkel de concepten waarmee meer dan 10% van de respondenten zich in eerste of tweede instantie konden identificeren werden hier weerhouden.

Identificatieconcepten	TBR1	TBR2
Belg	49,1%	48,7%
Gemeente	38,6%	37,2%
Vlaming	28,3%	27,1%
Europeaan	19,4%	21,2%
Nederlandstalige	23,1%	20,2%
Brusselaar	14,6%	15,4%
Franstalige	10,5%	11,5%

Tabel 124. Populariteit identificatieconcepten

Tabel 124 illustreert dat de keuzes in TBR2 in vergelijking met TBR1 vrij stabiel zijn. De meest geprefereerde concepten waarmee de ondervraagden zichzelf kunnen identificeren, zijn in de eerste plaats als Belg en in tweede instantie als een inwoner van hun eigen gemeente. Vervolgens zijn de meest gekozen concepten de identificatie als Vlaming, als Europeaan en als Nederlandstalige, waarbij deze twee laatste in TBR2 van plaats wisselden qua populariteit. De minst gekozen opties zijn een identificatie als Brusselaar en als Franstalige.

Oorspronkelijke gezinstaal	Belg	Gemeente	Vlaming	Europeaan	Nederlands-talige	Brusselaar	Franstalige
TBR1							
<i>Nederlands</i>	42,6%	44,3%	52,0%	10,2%	38,9%	6,0%	0,6%
<i>Nederlands/Frans</i>	72,7%	35,2%	14,4%	21,3%	13,6%	26,5%	6,1%
<i>Nederlands/andere</i>	32,0%	44,0%	12,0%	16,0%	32,0%	8,0%	4,0%
<i>Frans</i>	68,5%	30,4%	3,1%	21,1%	3,5%	30,2%	32,0%
<i>Frans/andere</i>	51,9%	32,3%	2,5%	35,4%	7,0%	19,0%	22,8%
<i>Andere</i>	27,0%	35,1%	3,5%	40,8%	8,6%	12,7%	13,5%
TBR2							
<i>Nederlands</i>	42,7%	42,4%	51,6%	13,4%	35,1%	5,2%	0,5%
<i>Nederlands/Frans</i>	63,7%	33,1%	19,2%	15,5%	17,6%	32,7%	8,2%
<i>Nederlands/andere</i>	36,8%	11,1%	22,2%	38,9%	36,8%	-	-
<i>Frans</i>	66,3%	33,7%	1,0%	22,8%	2,5%	31,7%	30,2%
<i>Frans/andere</i>	52,7%	34,5%	5,5%	23,0%	6,7%	22,4%	25,0%
<i>Andere</i>	33,4%	32,3%	5,9%	41,3%	8,2%	10,6%	15,8%

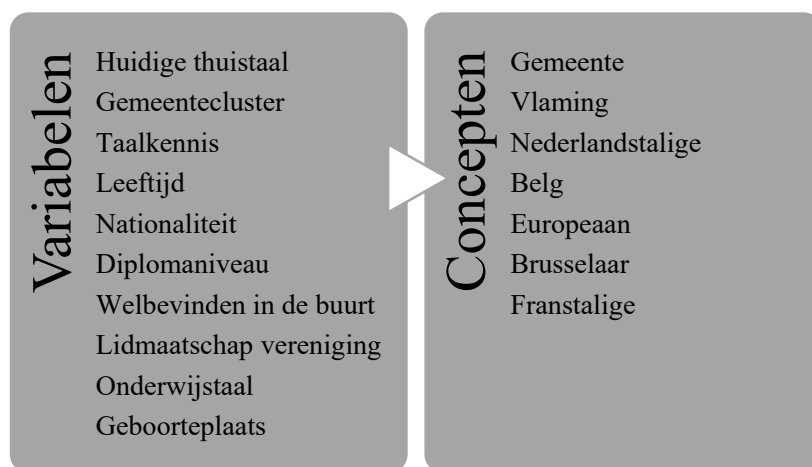
Tabel 125. Identificatie naar oorspronkelijke thuistaal

Bovenstaande tabel geeft aan dat ruim de helft van de randbewoners die opgroeiden in een eentalig Nederlandstalige familie, zich in de eerste plaats zien als Vlamingen, hierna in gelijke mate als Belg of als inwoner van hun eigen gemeente, en dat ruim een derde zich identificeert met een Nederlandstalige. Traditioneel tweetaligen zien zich dan weer vooral als Belgen en in minder mate als inwoners van hun gemeente, al zijn beide identificaties minder populair in TBR2 dan in TBR1. Ze zien zichzelf in TBR2 meer als Brusselaar maar ook als Nederlandstalige en Vlaming. Indien men geboren is in een gezin waar uitsluitend Frans werd gesproken, kiest men in 2/3 van de gevallen voor Belg als identificatieconcept, en een derde kan zich vinden in de gemeente, Brusselaar of Franstalige. Nieuwe tweetaligen zien zich in de helft van de gevallen als Belg, maar andere opties zijn evengoed belangrijk voor zo'n 30% van hen, met uitzondering van Vlaming of Nederlandstalige waarin weinigen zich herkennen. Zo'n 40% van de randbewoners met een andere oorspronkelijke thuistaal dan het Nederlands of het Frans identificeren

zich als Europeaan, een derde als Belg, een stijgend aandeel, en een even groot aandeel met de eigen gemeente, wat iets minder is dan in TBR1. Het is dus een erg complex plaatje. Belangrijk voor het integratiedebat is wel dat wie van huis uit geen Nederlands spreekt, zich zelden met een Nederlandstalige en nog minder met een Vlaming identificeert. De vraag is wel in welke mate dit nodig is om zich in de Vlaamse Rand thuis te voelen.

Bovenstaande tabel maakt niet duidelijk waarom men zich met een bepaald concept identificeert, en verklaart evenmin de verschuivingen tussen TBR1 en TBR2. Om hierin een beter inzicht te krijgen, analyseren we de impact van een aantal achtergrondvariabelen die hierbij een rol kunnen spelen: de huidige thuistaal van het gezin van de ondervraagde, het gemeenteclassificatie waarin hij of zij woont, de kennis van het Nederlands en het Frans, de leeftijd, de nationaliteit, het diplomaniveau, het welbevinden in de buurt, het lidmaatschap van een vereniging, de onderwijstaal en de geboorteplaats. Hierbij gaan we het effect van de afzonderlijke variabelen op de identificatie van de bewoners van de Vlaamse Rand na.

Het analysemodel en de geselecteerde concepten worden in figuur 10 samengevat.

Figuur 10. Identificatiemodel

Om het effect van het model op de identificatie met de onderscheiden concepten te meten, wordt een ANOVA-analyse aangevuld met een MCA⁷. Belangrijk voor de interpretatie van de tabellen 126 tot en met 132 zijn: hoe

⁷ Een ANOVA-analyse aangevuld met een MCA bekijkt niet alleen het effect van de verschillende variabelen in het model maar kijkt eveneens of de gemiddelden van de verschillende categorieën binnen dezelfde variabele significant van elkaar verschillen.

hoger de Beta-waarde⁸, hoe groter de rol van de variabele in het identificatieproces, en hoe hoger de verklaarde variantie⁹, hoe groter de impact van alle variabelen van het model samen om zich al dan niet met dat gegeven concept te identificeren. Daalt deze waarde wanneer we beide meetmomenten met elkaar vergelijken, dan spelen andere elementen die niet in het model werden opgenomen een grotere rol. Ten slotte geeft een asterix (*¹⁰) aan of de verschillende categorieën binnen de variabele significant van elkaar verschillen. In de tabellen worden voor zowel TBR1 als TBR2 de verschillende variabelen van het model gerangschikt naar belangrijkheid. Omdat het begrip ‘identiteit’ een steeds belangrijker plaats inneemt in het politieke debat, worden alle variabelen van het model in de tabellen weergegeven. Zo wordt niet alleen gewezen op de variabelen die een bepalende rol spelen in het identificatieproces, maar eveneens op deze die geen rol van betekenis spelen. Uiteraard kunnen we niet telkens op alle variabelen ingaan, maar beperken we ons tot de meest belangrijke. De lezer kan verder zelf nagaan in welke mate de variabelen waarin hij of zij geïnteresseerd is, hierin een rol spelen.

De meeste inwoners van de Rand zien zichzelf in de eerste plaats als Belgen. Tabel 126 geeft aan in welke mate de variabelen in het model deze identificatie verklaren.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Nationaliteit*</i>	,333	<i>Nationaliteit*</i>	,224
<i>Huidige thuistaal*</i>	,212	<i>Huidige thuistaal*</i>	,175
<i>Leeftijd*</i>	,096	<i>Leeftijd*</i>	,145
<i>Geboorteplaats*</i>	,066	<i>Onderwijstaal</i>	,081
<i>Onderwijstaal</i>	,063	<i>Geboorteplaats *</i>	,077
<i>Diplomaniveau</i>	,034	<i>Gemeentecuster</i>	,045
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,035	<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,039
<i>Taalkennis</i>	,034	<i>Diplomaniveau</i>	,033
<i>Gemeentecuster</i>	,027	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,030
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,024	<i>Taalkennis</i>	,019
Verklaarde variantie	17,3%	Verklaarde variantie	14,0%

Tabel 126. Identificatie met België

Zowel in TRB1 als in TBR2 zijn er 3 belangrijke variabelen die de identificatie als Belg bepalen. Het mag niet verwonderen dat de Belgische nationaliteit

8 De Beta-waarde verwijst naar het netto-effect van iedere variabele binnen het model, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar Beta-waarden groter dan 0,1. Het effect van deze kleiner dan 0,1 is beperkt.

9 De verklaarde variantie geeft hoeveel percent van de variantie door het model wordt verklaard.

10 Een * geeft aan dat er significante verschillen zijn tussen de categorieën van een bepaalde variabele (significantienniveau .05).

hier veruit de belangrijkste bepalende factor is. Maar ook de thuistaal speelt een rol. Wie in een gezin in de Rand woont dat thuis uitsluitend Frans spreekt of het Nederlands met het Frans combineert, zal zich significant meer als Belg zien, wie enkel Nederlands spreekt thuis of een andere thuistaal heeft dan het Nederlands of het Frans kan zich minder in dit concept vinden. Ten slotte speelt ook de leeftijd een rol, het zijn de dertigers en veertigers die zich hier het beste in herkennen. Andere variabelen spelen dan weer een kleinere rol alhoewel de onderscheiden categorieën wel significant kunnen verschillen. Zo voelt de qua omvang beperkte groep van randbewoners uit Wallonië zich significant meer Belg dan diegenen die elders zijn geboren.

De gemeente is het op een na belangrijkste concept waarin de inwoners van de Vlaamse Rand zich kunnen vinden.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
Geboorteplaats*	,123	Leeftijd*	,122
Huidige thuistaal*	,110	Diplomaniveau*	,116
Diplomaniveau*	,104	Welbevinden in de buurt*	,105
Welbevinden in de buurt*	,104	Huidige thuistaal	,087
Leeftijd*	,090	Onderwijsstaal*	,084
Nationaliteit*	,078	Geboorteplaats*	,080
Gemeentecuster	,048	Taalkennis*	,064
Lidmaatschap van een vereniging*	,045	Nationaliteit	,061
Onderwijsstaal	,060	Gemeentecuster	,038
Taalkennis	,024	Lidmaatschap van een vereniging	,023
Verklaarde variantie	7,3%	Verklaarde variantie	7,7%

Tabel 127. Identificatie met gemeente

In TBR1 was geboorteplaats de belangrijkste variabele, het zijn de inwoners die in de gemeente geboren en getogen zijn die zich hier ook mee identificeren. Over een periode van 5 jaar boette de geboorteplaats aan belang in. Dit betekent dat men er niet noodzakelijk moet geboren zijn om er zich thuis te kunnen voelen. Niet enkel de oorspronkelijke bewoners identificeren zich minder met hun gemeente, ook wie in Vlaanderen of Brussel geboren is kan er zich minder in vinden in TBR2 dan in TBR1. Voor randbewoners die vanuit Wallonië of het buitenland komen biedt het wel een duidelijke basis om de verbondenheid die ze in hun leefomgeving ervaren positief te beschrijven. In TBR1 was de huidige thuistaal de op een na belangrijkste factor die deze identificatie verklaarde, het zijn de inwoners die momenteel uitsluitend Nederlands spreken die zich significant meer met de gemeente identificeren, alle andere categorieën zitten zelfs onder het gemiddelde. Het diplomaniveau is een derde belangrijke verklarende variabele, hoe lager dit

niveau hoe meer men zich met de gemeente identificeert. Het welbevinden in de buurt is de vierde bepalende factor:, hoe hoger het welbevinden, hoe meer men zich met de gemeente kan identificeren. Andere factoren die wel minder belangrijk zijn maar waarvan de categorieën toch significante verschillen induceren zijn leeftijd (hoe ouder, hoe hoger de identificatie met de gemeente), nationaliteit (niet-EU-burgers kunnen zich hier het beste in vinden) en lidmaatschap van een lokale vereniging (wie lid is, scoort hier beter). Momenteel, op basis van de resultaten van TBR2, wordt de huidige thuistaal minder belangrijk alhoewel dezelfde verschillen blijven bestaan maar dan minder uitgesproken. Dit loopt parallel aan de evolutie die zich ook in het welbevinden in de buurt aftekende en waarbij de verschillen op basis van taal eveneens minder uitgesproken waren. Het diplomaniveau, de leeftijd en het welbevinden in de buurt zijn belangrijker geworden, en de verschillen die binnen deze variabelen werden gevonden op basis van de analyse van TBR1 blijven ook nu nog van kracht. Verder spelen ook de onderwijstaal en de taalkennis een, zij het bescheiden, rol. Een taalgemengd curriculum en de kennis van het Nederlands en het Frans verhogen de identificatie met de gemeente. Deze identificatie staat ook los van de verschillende gemeenteclusters. Het is dus niet zo dat inwoners van een bepaalde gemeente zich hier meer met die gemeente gaan identificeren dan inwoners uit een andere gemeente.

De derde belangrijkste identificatiegrond is die van Vlaming.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Huidige thuistaal*</i>	,282	<i>Huidige thuistaal*</i>	,253
<i>Onderwijstaal*</i>	,179	<i>Onderwijstaal*</i>	,136
<i>Taalkennis*</i>	,075	<i>Geboorteplaats*</i>	,131
<i>Nationaliteit*</i>	,068	<i>Gemeentecluster</i>	,053
<i>Geboorteplaats*</i>	,065	<i>Leeftijd</i>	,044
<i>Leeftijd*</i>	,064	<i>Lidmaatschap van een vereniging*</i>	,041
<i>Gemeentecluster</i>	,061	<i>Taalkennis</i>	,040
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,036	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,026
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,031	<i>Nationaliteit</i>	,020
<i>Diplomaniveau</i>	,029	<i>Diplomaniveau</i>	,019
Verklaarde variantie	29,1%	Verklaarde variantie	28,8%

Tabel 128. Identificatie met Vlaming

De twee belangrijkste variabelen die bij het zich identificeren met Vlaming een rol spelen, zijn de huidige thuistaal en de onderwijstaal. Wie in een gezin leeft waar uitsluitend Nederlands wordt gesproken gaat zich meer Vlaming voelen. Wie uitsluitend Frans spreekt, staat aan de andere kant van het continuüm, met de andere thuistalen er tussenin, al staan deze andere categorieën

in TBR2 iets positiever tegenover dit identificatieconcept dan in TBR1. Een tweede belangrijke variabele is de onderwijstaal. In TBR1 waren het uitsluitend diegenen die Nederlandstalig onderwijs hebben gevolgd die zich eerder Vlaming gaan voelen, in TBR2 scoren ook de inwoners met een taalgemengd curriculum boven het gemiddelde. Ten slotte speelt in TBR2 ook de geboorteplaats een belangrijke rol, wie in Vlaanderen geboren is en in mindere mate wie in de Rand zelf geboren is, ziet zichzelf significant meer als Vlaming. Deze verschillen speelden uiteraard ook al in TBR1 maar het effect ervan op de identificatie was veel beperkter. De resultaten geven aan dat er tegenover TBR1 in TBR2 een ruimere groep zich met Vlaming kan identificeren, niet ruimer in absolute cijfers maar wel wat betreft achtergrondkenmerken. Het is niet louter de thuistaal op zich dat maakt dat men zich Vlaming voelt.

De vorige drie concepten waren in beide surveys veruit de belangrijkste. Een tweede groep waarin zo'n 20% van de bewoners van de Vlaamse Rand zich kunnen vinden, zijn Europeaan en Nederlandstalige. De vierde belangrijkste groep zijn diegenen die zich als Europeaan zien. In een internationale omgeving als de Rand is dat niet zo verwonderlijk.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
Nationaliteit*	,297	Nationaliteit*	,304
Huidige thuistaal*	,145	Diplomaniveau*	,143
Diplomaniveau*	,138	Taalkennis*	,119
Geboorteplaats	,076	Huidige thuistaal*	,116
Taalkennis*	,074	Onderwijstaal*	,104
Gemeentecuster	,045	Welbevinden in de buurt	,045
Onderwijstaal	,041	Gemeentecuster	,044
Leeftijd	,024	Leeftijd	,032
Welbevinden in de buurt	,018	Geboorteplaats	,029
Lidmaatschap van een vereniging	,012	Lidmaatschap van een vereniging	,011
Verklaarde variantie	20,5%	Verklaarde variantie	18,8%

Tabel 129. Identificatie met Europeaan

Op basis van het in dit onderzoek gehanteerde model kunnen 4 belangrijke variabelen onderscheiden worden die een essentiële rol spelen in de identificatie met Europeaan. Veruit de belangrijkste is de nationaliteit, het zijn diegenen met een andere EU-nationaliteit die zich Europeaan voelen, diegenen die uit een niet-EU land komen, vinden zich hier niet in terug terwijl de Belgen ergens tussen beide in zitten. In TBR1 kwam de huidige thuistaal op de tweede plaats. De hoogste scores waren hier voor diegenen die andere talen spreken thuis of een andere taal combineren met het Frans. Het waren vooral de inwoners die thuis uitsluitend Nederlands spreken die zich er het

minst in herkennen. In TBR₂ hebben deze variabelen eveneens invloed maar worden diplomaniveau en taalkennis belangrijker. Dit komt vooral omdat diegenen die thuis naast het Nederlands nog een andere taal spreken zich hier minder in kunnen herkennen dan in TBR₁. Het diplomaniveau blijft in beide TBR's ongeveer even belangrijk, hoe hoger dit niveau hoe meer men zich Europeaan voelt. Qua taalkennis zijn het vooral de personen die zowel het Nederlands als het Frans beheersen die zich met Europeaan identificeren. De onderwijstaal speelt een rol in TBR₂ in die zin dat wie noch het Nederlands noch het Frans als instructietaal had op school, meer geneigd is zich met Europeaan te identificeren. De enige identificatie die nog samengaat met Europeaan is Belg, verder gaat een dergelijke kijk op de wereld in tegen lokale concepten.

Het aantal mensen dat zich als Nederlandstalige ziet, is ongeveer gelijk aan het aantal dat zich Europeaan voelt.

Analyse TBR ₁	Beta	Analyse TBR ₂	Beta
Huidige thuistaal*	,244	Huidige thuistaal*	,227
Onderwijstaal*	,123	Taalkennis*	,112
Taalkennis*	,089	Onderwijstaal*	,099
Geboorteplaats*	,083	Leeftijd*	,080
Gemeentecuster*	,077	Welbevinden in de buurt*	,062
Lidmaatschap van een vereniging*	,052	Gemeentecuster*	,058
Leeftijd	,046	Diplomaniveau*	,052
Nationaliteit	,044	Geboorteplaats	,044
Diplomaniveau	,038	Lidmaatschap van een vereniging	,022
Welbevinden in de buurt	,019	Nationaliteit	,019
Verklaarde variantie	18,7%	Verklaarde variantie	16,3%

Tabel 130. Identificatie met Nederlandstalige

Het is niet verwonderlijk dat taal bij dit identificatieconcept een doorslaggevende rol speelt. De huidige thuistaal, de onderwijstaal en de taalkennis zijn hier de belangrijkste variabelen. In TRB₁ betekende dit dat wie thuis uitsluitend Nederlands sprak, naar het Nederlandstalig onderwijs ging en Nederlands sprak zich als Nederlandstalige zag. In TRB₂ merken we dat ook de inwoners die thuis het Nederlands met een andere taal spreken, en zij die naast het Nederlands ook het Frans beheersen, eveneens meer geneigd zijn zich als Nederlandstalig te zien. Naast deze drie belangrijke variabelen zijn er nog een aantal andere die niet veel bijdragen tot de verklaarde variantie maar waarbij er toch significante verschillen merkbaar zijn tussen de verschillende categorieën. Voor beide TBR's zijn dit het gemeentecuster (de inwoners van de tewerkstellingsgemeenten zien zich significant meer als Nederlandstalige),

en het lidmaatschap van een lokale vereniging. Inwoners die lid zijn van een lokale vereniging, zien zichzelf eerder als Vlaming. In TBR1 zagen ook diegenen die geboren waren in Vlaanderen zich meer als Nederlandstalige, dit effect van geboorteplaats is in TBR2 nagenoeg verdwenen. In TBR2 speelt wel het welbevinden in de buurt mee, Nederlandstaligen lijken zich minder te integreren in de buurt dan bijvoorbeeld wie zich als Vlaming ziet. Ten slotte is ook het diplomaniveau in TBR2 een indicatie: diegenen met een hogeschoolopleiding en in mindere mate met een lager diploma voelen zich eerder Nederlandstalige dan inwoners met een universitaire opleiding.

Er resten nog er twee identificatieconcepten die eerder een beperkt aantal inwoners uit de Vlaamse Rand typeren: de identificatie als Brusselaar en als Franstalige.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Geboorteplaats*</i>	,195	<i>Geboorteplaats*</i>	,195
<i>Huidige thuistaal*</i>	,171	<i>Huidige thuistaal*</i>	,173
<i>Onderwijstaal*</i>	,091	<i>Onderwijstaal*</i>	,108
<i>Leeftijd*</i>	,090	<i>Leeftijd*</i>	,077
<i>Taalkennis*</i>	,071	<i>Nationaliteit*</i>	,061
<i>Gemeentecuster</i>	,068	<i>Taalkennis*</i>	,058
<i>Nationaliteit</i>	,046	<i>Diplomaniveau*</i>	,045
<i>Diplomaniveau</i>	,040	<i>Gemeentecuster</i>	,029
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,034	<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,021
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,004	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,018
Verklaarde variantie	15,7%	Verklaarde variantie	15,3%

Tabel 131. Identificatie met Brusselaar

Wie in Brussel geboren is, ziet zichzelf het meeste als Brusselaar, al scoren in TBR2 diegenen die geboren en getogen zijn in de Vlaamse Rand ook hoger dan gemiddeld. De twee andere belangrijke variabelen om zich als Brusselaar te zien, zijn de huidige thuistaal en in mindere mate de onderwijstaal. Inwoners uit de Rand die thuis Nederlands spreken of Nederlands in combinatie met een andere taal identificeren zichzelf niet als dusdanig, het zijn in eerste instantie diegenen die thuis uitsluitend Frans spreken die zich als Brusselaar zien. Ook de andere thuistaalcategorieën zien zich eerder wel dan niet als Brusselaar. Wat de onderwijstaal betreft, waren het in TBR1 diegenen met een Franstalig of taalgemengd curriculum die zich als Brusselaar zien, in TBR2 zijn het enkel diegenen die in een Franstalige school onderwijs liepen. In mindere mate spelen ook de leeftijd en de taalkennis een rol. Het zijn vooral diegenen die jonger zijn dan 30 die zich Brusselaar voelen, en eveneens diegenen die tweetalig zijn en zowel het Nederlands als het Frans

beheersen. In TBR2 geven ook nationaliteit en diplomaniveau significante verschillen: het zijn voornamelijk Belgen en lager geschoolden die zich met Brussel identificeren.

Een laatste identificatieconcept dat we hier nader bekijken, is dat van Franstalige. Drie taalgerelateerde variabelen binnen het model zijn bepalend om zich als Franstalige te identificeren: taalkennis, de huidige thuistaal en de onderwijstaal.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
Onderwijstaal*	,188	Taalkennis*	,181
Huidige thuistaal*	,178	Huidige thuistaal*	,166
Taalkennis*	,126	Onderwijstaal*	,123
Geboorteplaats*	,077	Geboorteplaats	,042
Gemeentecuster*	,065	Diplomaniveau	,041
Diplomaniveau*	,058	Gemeentecuster	,028
Welbevinden in de buurt	,049	Leeftijd	,022
Leeftijd	,048	Nationaliteit	,022
Nationaliteit	,019	Lidmaatschap van een vereniging	,011
Lidmaatschap van een vereniging	,001	Welbevinden in de buurt	,011
Verklaarde variantie	18,4%	Verklaarde variantie	17,6%

Tabel 132. Identificatie met Franstalige

In TBR1 was onderwijstaal de belangrijkste determinerende variabele. In TBR2 wordt deze minder belangrijk, maar het effect is hetzelfde, wie zich als Franstalige ziet, ging voornamelijk naar het Franstalig onderwijs of had eventueel een gemengd curriculum. Het belang van de huidige thuistaal bleef dezelfde. Hier komen randbewoners die thuis uitsluitend Frans spreken op de eerste plaats, diegene die het Frans met een andere taal dan het Nederlands spreken, zien zichzelf soms ook wel als Franstalige. In TBR2 wordt taalkennis de belangrijkste factor. In het licht van het belang van de thuistaal mag het niet verwonderen dat het in eerste instantie de bewoners zijn die uitsluitend Frans kennen en in mindere mate zij die noch Nederlands noch Frans spreken die zich als Franstalige identificeren. Ook de geboorteplaats speelde in TBR1 een beperkte rol: wie geboren was in Brussel of Wallonië zag zichzelf significant meer als Franstalige. Dit effect verdween in TBR2.

Naast een identificatie werd de randbewoners ook gevraagd in welke concepten ze zich helemaal niet konden vinden. Naast 'buitenlander' kwamen 4 concepten in beide TBR's bij meer dan 5% van de respondenten naar voren, in grootteorde Waal dat bij ruim 10% van de respondenten voorkwam, gevolgd door Vlaming, Nederlandstalige en Franstalige. Omdat dit net concepten zijn die in het publieke debat vaak naar voren komen als

toegeschreven identiteiten is het interessant te kijken wie zich hier tegen afzet. In tabel 133 wordt op basis van de oorspronkelijke thuistaal opgelijst wie zich helemaal niet kan vinden in deze concepten.

Oorspronkelijke gezinstaal	Neder	Vlaming	Frans	Waal
TBR1				
<i>Nederlands</i>	3,5%	6,5%	6,0%	10,4%
<i>Nederlands/Frans</i>	3,4%	6,8%	3,8%	9,1%
<i>Nederlands/andere</i>	4,0%	8,0%	12,0%	12,0%
<i>Frans</i>	7,5%	8,3%	4,6%	7,3%
<i>Frans/andere</i>	12,7%	10,1%	4,4%	8,2%
<i>Andere</i>	8,3%	12,4%	6,1%	9,5%
Totaal	5,5%	8,0%	5,4%	9,4%
TBR2				
<i>Nederlands</i>	1,2%	3,1%	5,3%	10,7%
<i>Nederlands/Frans</i>	2,0%	6,5%	1,2%	12,2%
<i>Nederlands/andere</i>	5,3%	11,1%	5,6%	38,9%
<i>Frans</i>	8,6%	7,8%	1,2%	8,0%
<i>Frans/andere</i>	15,2%	13,3%	-	14,5%
<i>Andere</i>	15,8%	12,1%	6,2%	11,4%
Totaal	6,2%	6,7%	3,9%	10,9%

Tabel 133. Negatieve identificatie naar oorspronkelijke thuistaal

Van de vier concepten uit bovenstaande tabel is Waal het minst populair. Opmerkelijk is dat er tussen de verschillende thuistaalcategorieën geen significante verschillen bestaan. Waal wordt dus niet direct gelinkt aan een bepaalde thuistaal maar als iemand die uit Wallonië komt. Opmerkelijk hierbij is wel dat weinig mensen zich hiermee op een positieve manier identificeren, wat verklaarbaar is door hun beperkte aantal, maar dat men dit wel negatief percipieert. Op de tweede plaats komt Vlaming, een etiket dat in TBR2 iets minder wrevel blijkt op te roepen, maar wel door zo'n 12% van de randbewoners uit nieuwe tweetalige en anderstalige gezinnen wordt verworpen. Een vergelijkbaar aandeel van randbewoners kan zich niet vinden in het concept Nederlandstalige. Het zijn dezelfde thuistaalgroepen die zich niet met een Vlaming kunnen identificeren die zich zelfs nog minder als Nederlandstalige zien maar tegelijk ook het concept Franstalige verwerpen. Een laatste concept, dat in TRB2 wel onder de 5% duikt en dus zijn negatief imago wat lijkt af te schudden, is Franstalige. Hier zijn het vooral bewoners die opgroeiden in een Nederlandstalig of een anderstalig gezin die zich hier niet mee kunnen identificeren.

Tabellen 134 tot en met 137 gaan na, op basis van het model dat ook voor de positieve identificatie werd gebruikt, welke variabelen bepalend zijn voor deze negatieve kijk.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Taalkennis*</i>	,150	<i>Taalkennis*</i>	,194
<i>Gemeenteclassificatie*</i>	,095	<i>Huidige thuistaal*</i>	,096
<i>Nationaliteit*</i>	,093	<i>Nationaliteit*</i>	,088
<i>Huidige thuistaal</i>	,055	<i>Leeftijd</i>	,058
<i>Geboorteplaats</i>	,049	<i>Geboorteplaats</i>	,062
<i>Leeftijd</i>	,041	<i>Gemeenteclassificatie</i>	,045
<i>Onderwijsniveau</i>	,026	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,036
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,022	<i>Diplomaniveau</i>	,026
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,019	<i>Onderwijsniveau</i>	,023
<i>Diplomaniveau</i>	,014	<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,022
Verklaarde variantie	3,9%	Verklaarde variantie	10,8%

Tabel 134. Negatieve identificatie met Nederlandstalige

Het zijn diegenen die uitsluitend Frans spreken en in belangrijke mate ook diegenen die noch Nederlands noch Frans spreken die de grootste afstand ervaren tot een Nederlandstalige. Ook nationaliteit speelt een rol, maar waar het in TBR1 vooral niet-EU-burgers en in mindere mate EU-burgers waren die zich niet in dit concept konden vinden, zijn het in TBR2 enkel nog de EU-burgers. Dit kan deels verklaard worden door de stijgende kennis van het Nederlands bij de niet-EU-burgers. In TBR1 induceerde ook het gemeenteclassificatie significante verschillen, het waren de inwoners van de minst Nederlandstalige (de faciliteitengemeenten) en de meest Nederlandstalige (de semirurale gemeenten) die zich het minst met deze taal konden identificeren. Mogelijk leeft hier de polarisatie tussen de taalgroepen het felste. In deze laatste gemeenten gaat het eveneens om mensen die thuis uitsluitend Nederlands spraken maar een identificatie met Nederlandstalige als tegenstrijdig ervaren met een identificatie als Vlaming. In TBR2 verdwijnt deze groep naar de achtergrond en zijn het diegenen die thuis geen Nederlands spreken die afstand nemen van het concept.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Huidige thuistaal</i>	,090	<i>Taalkennis*</i>	,088
<i>Gemeenteclassificatie*</i>	,079	<i>Huidige thuistaal</i>	,086
<i>Taalkennis</i>	,065	<i>Nationaliteit</i>	,081
<i>Leeftijd</i>	,053	<i>Leeftijd</i>	,060
<i>Geboorteplaats</i>	,047	<i>Gemeenteclassificatie</i>	,056
<i>Onderwijsniveau</i>	,040	<i>Diplomaniveau</i>	,042
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,025	<i>Geboorteplaats</i>	,035
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,024	<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,030
<i>Nationaliteit</i>	,024	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,021
<i>Diplomaniveau</i>	,004	<i>Onderwijsniveau</i>	,020
Verklaarde variantie	2,4%	Verklaarde variantie	4,5%

Tabel 135. Negatieve identificatie met Vlaming

Het model verklaart amper variantie voor deze negatieve identificatie tegenover Vlaming, hetgeen aangeeft dat het niet zozeer de taalachtergrond is die hier meespeelt maar andere, waarschijnlijk politieke, factoren. De huidige thuistaal speelt telkens wel een beperkte rol in beide TBR's, en het zijn vooral de nieuwe tweetaligen die zich niet in het concept Vlaming kunnen vinden, al zijn de verschillen op zich niet significant. In TBR1 waren het de inwoners uit de faciliteitengemeenten die zich niet met Vlaming konden identificeren, wat het belang van de communautaire discussie onderstreept. In TBR2, waar de bepalende impact van de woongemeente verdwijnt, nemen enkel diegenen die thuis uitsluitend Frans spreken afstand van dit concept.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Gemeenteclassificatie*</i>	,069	<i>Taalkennis*</i>	,180
<i>Huidige thuistaal</i>	,066	<i>Onderwijsniveau*</i>	,108
<i>Leeftijd*</i>	,060	<i>Huidige thuistaal</i>	,087
<i>Taalkennis</i>	,057	<i>Gemeenteclassificatie*</i>	,086
<i>Nationaliteit</i>	,048	<i>Nationaliteit*</i>	,056
<i>Onderwijsniveau</i>	,038	<i>Leeftijd</i>	,048
<i>Geboorteplaats</i>	,034	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,046
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,034	<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,032
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,030	<i>Geboorteplaats</i>	,027
<i>Diplomaniveau</i>	,018	<i>Diplomaniveau</i>	,021
Verklaarde variantie	2,0%	Verklaarde variantie	6,4%

Tabel 136. Negatieve identificatie met Franstalige

In TRB1 werd door het model amper enige variantie verklaard en speelde enkel het gemeenteclassificatie een zwakke rol, meer specifiek de inwoners uit de suburbane gemeenten die niet als Franstaligen geïdentificeerd wilden worden. In TBR2 verschuift de impact van de variabelen en wordt er wel naar taalaspecten verwezen. Diegenen die zich niet in het concept kunnen vinden, zijn zij die uitsluitend Nederlands spreken, en die school liepen in een school waar noch het Nederlands noch het Frans als schooltaal werden gebruikt. De gemeente waar men woont blijft een rol spelen, het zijn de inwoners uit de tewerkstellingsgemeenten die zich het minste als Franstalige zien. In het verlengde hiervan speelt ook nationaliteit een beperkte rol, de niet-EU-burgers willen niet als Franstalige gezien worden.

Ten slotte wordt in tabel 137 dieper ingegaan op die variabelen die maken dat randbewoners zich niet in een Waal herkennen, het meest aangehaalde concept waar men zich niet kan in vinden.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Gemeenteclassificatie*</i>	,129	<i>Geboorteplaats*</i>	,118
<i>Taalkennis*</i>	,097	<i>Huidige thuistaal*</i>	,105
<i>Huidige thuistaal*</i>	,089	<i>Taalkennis</i>	,080
<i>Nationaliteit</i>	,068	<i>Onderwijstaal</i>	,072
<i>Leeftijd*</i>	,066	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,056
<i>Onderwijstaal</i>	,065	<i>Gemeenteclassificatie</i>	,053
<i>Geboorteplaats</i>	,057	<i>Leeftijd</i>	,037
<i>Diplomaniveau</i>	,037	<i>Diplomaniveau</i>	,022
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,035	<i>Nationaliteit</i>	,017
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,013	<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,017
Verklaarde variantie	3,5%	Verklaarde variantie	3,1%

Tabel 137. Negatieve identificatie met Waal

In TBR1 bleek de woonplaats de variabele die de meeste variantie verklaart. Het waren de inwoners uit de faciliteitengemeenten die zich allerm minst als Walen zagen, waarmee men waarschijnlijk de nadruk wou leggen op het verschil tussen een Franstalige en een Waal, een gegeven dat ook langs Nederlandstalige/Vlaamse kant leeft. Dit wordt bevestigd door het feit dat ook taalaspecten een rol speelden, het zijn net diegenen die uitsluitend Frans spraken of die in een nieuw tweetalig gezin woonden die het verschil tussen hun taalachtergrond en de identificatie met Waal verwierpen. Ook leeftijd speelde een kleine rol, het zijn de jongeren die zich niet met het concept kunnen identificeren. In TBR2 speelt geboorteplaats de belangrijkste rol. Naast de Franstaligen zijn het ook diegenen die geen enkele affiniteit hebben met het Frans die deze identificatie verwerpen: diegenen die in het buitenland geboren zijn en thuis ook een andere taal spreken dan het Nederlands of het Frans. Het is dus zeker niet zo

dat wie zich als Vlaming identificeert, zich het minst kan vinden in het concept Waal. Het zijn eerder mensen die buiten de traditionele communautaire discussie staan die niet als Waal willen gezien worden.

6.5 TAALBELEID EN SOCIALE INCLUSIE

Taalbeleid is een van de elementen die het evenwicht tussen mobiliteit en sociale inclusie mee kunnen bepalen. De respondenten krijgen in het taalbarometeronderzoek een aantal beleidsmaatregelen voorgeschoteld die ze op hun wenselijkheid moeten beoordelen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen maatregelen die het gebruik van het Nederlands in bepaalde omstandigheden opleggen, die er op gericht zijn om het spreken van het Nederlands te ondersteunen, en die gericht zijn op meertaligheid in die zin dat ze naast het Nederlands alternatieven voorzien. Het onderzoek peilt naar het draagvlak van deze maatregelen bij de inwoners van de Vlaamse Rand. De ondervraagde heeft telkens de mogelijkheid om wel (score +1 of +2) of niet akkoord (score -1 of -2) te gaan, of een neutrale houding (score 0) aan te nemen. De maatregelen belichten verschillende mogelijkheden van een taalbeleid, en niet noodzakelijk naar het effectieve beleid van de Vlaamse overheid. Er werd evenmin rekening gehouden met het feit dat sommige voorstellen in de huidige wettelijke context niet kunnen. De bedoeling is te peilen naar wat de ondervraagden zelf als een goede maatregel zien.

Een eerste reeks voorstellen legt het Nederlands in bepaalde omstandigheden op: zo moeten potentiële inwoners van de Rand de wil tonen om Nederlands te leren bij verhuur of aankoop van een sociale woning, moet het gebruik van het Nederlands bij schriftelijke communicatie in de winkel (opschriften, folders ...) verplicht worden, en kunnen kinderen uitsluitend ingeschreven worden voor de gemeentelijke speelpleinwerking indien ze Nederlands kennen. Tabel 138 geeft de gemiddelde score voor de onderscheiden thuistaalgroepen. Een positieve score betekent dat men de maatregel onderschrijft, een negatieve dat men er niet mee akkoord kan gaan.

Oorspronkelijke gezinstaal	Soc Woning		Opschrift		Speelplein	
	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2	TBR1	TBR2
Nederlands	1,6176	1,4884	,4923	,4080	-1,2445	-1,4318
Nederlands/Frans	1,1099	1,1091	-,6713	-,6028	-1,5487	-1,3677
Nederlands/andere	1,0285	1,1730	-1,1824	-,4514	-1,2002	-1,7814
Frans	,3899	,5691	-1,1991	-1,1364	-1,6403	-1,6840
Frans/andere	,6434	,6221	-1,0656	-,8736	-1,7451	-1,5779
Andere	,4835	,7023	-1,0183	-,7980	-1,5487	-1,3121
Algemeen	1,1020	1,0702	-,2821	-,3040	-1,4264	-1,4687

Tabel 138. Evaluatie maatregelen verplichting Nederlands naar oorspronkelijke thuistaal

Dat iemand zijn wil moet tonen om Nederlands te leren als hij een sociale woning koopt of huurt, wordt door zo'n 80% van de ondervraagden beaamt, zowel in TBR₁ als TBR₂. De gemiddelde scores op deze maatregelen verschillen significant tussen de inwoners die in een eentalig Nederlandstalig gezin opgroeiden en deze uit in een traditioneel tweetalig gezin, die op hun beurt dan weer meer akkoord gaan met inwoners uit eentalig Franstalige, nieuwe tweetalige en anderstalige gezinnen. Een winkel verplichten alle zichtbare geschreven communicatie uitsluitend in het Nederlands te voeren, wordt in beide TBR's door zo'n 40% van de randbewoners onderschreven. Deze maatregel wordt enkel positief geëvalueerd door de inwoners met het Nederlands als enige oorspronkelijke thuistaal die in TBR₁ significant hoger scoorden dan alle andere thuistaalgroepen. De verschillen met respectievelijk de traditioneel tweetalige, anderstalige en Franstalige thuistaalgroepen waren telkens significant. Ook in TBR₂ zijn de inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen significant meer pro dan de anderen, net als de inwoners met het Nederlands en het Frans als thuistaal die deze maatregel ook significant meer onderschrijven dan de anderstaligen, traditioneel tweetaligen en ten slotte de Franstaligen die ook hier de maatregel het sterkst afwijzen. De meest controversiële maatregel is de verplichting dat kinderen Nederlands moeten kennen als ze aan de gemeentelijke speelpleinwerking willen deelnemen. In TBR₁ kon 11% zich nog in deze maatregel vinden, in TBR₂ daalt dit significant tot 8,8%. Uit de gemiddelde scores blijkt dat de meerderheid binnen elke oorspronkelijke thuistaalgroep deze maatregel verwerpt. Toch zijn ook hier de verschillen tussen de onderscheiden groepen significant. In TBR₁ ondersteunden ondervraagden uit eentalig Nederlandstalige families dit verbod significant meer dan deze uit anderstalige, Franstalige en nieuw tweetalige gezinnen, in TBR₂ blijven de mensen met het Nederlands als enige oorspronkelijke thuistaal de maatregel significant meer steunen dan de Franstaligen. Een taal verplicht opleggen blijft controversieel. De wil tonen om Nederlands te leren wordt niet als negatief bekeken, tenzij door diegenen uit een eentalig Nederlandstalig gezin. Opmerkelijk is wel dat deze verplichting in 2016, in de periode tussen beide afnames, principieel werd goedgekeurd maar dat dit weinig tot geen effect heeft op de antwoorden.

Men zou bovenstaande bevindingen kunnen samenvatten als een meningsverschil tussen Nederlandstaligen en Franstaligen. In tabel 139 wordt, op basis van het analysemodel dat in het vorige deel over identificatie werd gehanteerd, nagegaan welke elementen bij deze verschillen nog een rol spelen. Hiertoe werd een samengestelde variabele gecreëerd die deze drie incorporeert en waarin de verschillende maatregelen even zwaar doorwegen.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Huidige thuistaal*</i>	,356	<i>Huidige thuistaal*</i>	,267
<i>Onderwijstaal*</i>	,128*	<i>Gemeentecluster*</i>	,165
<i>Gemeentecluster*</i>	,126	<i>Leeftijd*</i>	,142
<i>Diplomaniveau*</i>	,082	<i>Diplomaniveau*</i>	,107
<i>Leeftijd*</i>	,073	<i>Geboorteplaats*</i>	,086
<i>Taalkennis</i>	,064	<i>Onderwijstaal</i>	,068
<i>Nationaliteit*</i>	,056	<i>Taalkennis</i>	,058
<i>Geboorteplaats</i>	,043	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,020
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,024	<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,015
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,003	<i>Nationaliteit</i>	,014
Verklaarde variantie	35,2%	Verklaarde variantie	25,6%

Tabel 139. Evaluatie maatregelen verplichting Nederlands

Het hoge percentage verklaarde variantie komt in eerste instantie door de hoge score van de respondenten die momenteel enkel Nederlands spreken in het gezin, en die uitgesproken van mening verschillen met alle andere thuistaalcategorieën. Het is de enige thuistaalgroep die hier positief scoort. Ook de onderwijstaal speelt een rol, wie uitsluitend Nederlandstalig onderwijs volgde, scoort significant hoger ongeacht hun thuistaal of thuistalen. Ook het gemeentecluster is bepalend: het zijn vooral de ondervraagden uit de semirurale gemeenten die deze verplichting het sterkst onderschrijven. Qua diplomaniveau geldt dat hoe lager dit niveau, hoe meer men deze maatregelen onderschrijft. Ten slotte is er ook een leeftijdseffect, hoe ouder de respondent hoe meer hij of zij zich achter deze verplichting kan scharen. Voor TBR2 daalt de verklaarde variantie maar de tendensen blijven dezelfde, al speelt hier ook de geboorteplaats een rol. Het zijn in eerste instantie de mensen die geboren en getogen zijn in de Rand die dergelijk beleid ondersteunen.

Maar ook de identificatie speelt een rol bij de perceptie van deze maatregelen, vooral dan bij diegenen die zich met een Vlaming identificeren. Zij die zich zien als Nederlandstaligen scoren hier ook wel hoger maar veel minder uitgesproken dan de eerste groep. Ook mensen die zich met hun gemeente identificeren, staan hier iets minder afwijzend tegenover. Omgekeerd ziet iemand die zich als Franstalige ziet deze maatregelen significant minder zitten dan anderen. In de lijn met vorige bevindingen staan diegenen die de maatregelen ondersteunen verder af van het concept Waal dan van Franstalige.

Een tweede set van maatregelen refereert aan het aanbieden van oefenkansen Nederlands. Drie maatregelen focussen op de mogelijkheid Nederlands te oefenen: bij lokale winkeliers, binnen de sportvereniging en via een bedrijfstaalbeleidsplan. Ook een zakwoordenboekje voor communicatie met

de lokale ambtenaar en het gebruik van eenvoudig Nederlands in conversaties met anderstaligen vallen binnen deze categorie.

Oorspronkelijke gezinstaal	Winkel	Sportclub	Bedrijf	Zakwoordenboek	Eenvoudig NL
TBR1					
<i>Nederlands</i>	1,7127	1,3933	1,1092	,9931	1,2277
<i>Nederlands/Frans</i>	1,5496	1,0662	,7724	,8801	1,3084
<i>Nederlands/andere</i>	1,5641	,7405	,6345	,9043	1,2781
<i>Frans</i>	1,3723	,7295	,2227	,5929	1,0434
<i>Frans/andere</i>	1,2674	,9863	,5056	,7247	1,0971
<i>Andere</i>	1,4766	,8514	,3716	,8161	1,2133
Algemeen	1,5674	1,1231	,7572	,8615	1,1909
TBR2					
<i>Nederlands</i>	1,7178	1,4219	1,1432	,9476	1,2129
<i>Nederlands/Frans</i>	1,4493	1,0768	,6165	,6592	1,0417
<i>Nederlands/andere</i>	1,6650	,9819	1,0637	1,2136	1,2224
<i>Frans</i>	1,4047	,7334	,3956	,5474	,9861
<i>Frans/andere</i>	1,4303	,8902	,4248	,7217	1,1180
<i>Andere</i>	1,3258	,9390	,5524	,8299	1,1429
Algemeen	1,5412	1,1268	,7894	,8041	1,1314

Tabel 140. Evaluatie maatregelen oefenkans Nederlands naar oorspronkelijke thuistaal

In tegenstelling tot de vorige reeks van maatregelen worden deze door alle thuistaalcategorieën als positief beoordeeld. Ruim 93% vindt in zowel TBR1 als TBR2 het gebruik van het Nederlands in de lokale kleinhandel een ideale manier om Nederlands te leren. In TBR1 scoorden zij die van huis uit Nederlands spraken hier nog significant hoger, maar in TBR2 verdwenen de verschillen. Zo'n 83% ziet deze rol ook weggelegd voor een sportclub. Ook hier zien diegenen uit eentalig Nederlandstalige families voor beide TBR's het significant meer zitten dan de andere thuistaalgroepen. Het bedrijfsleven wordt als de moeilijkste omgeving gezien om het Nederlands te ondersteunen, al ziet ook een meerderheid (75%) dit wel zitten. Voor beide meetmomenten zijn de inwoners uit eentalig Nederlandse gezinnen significant positiever over de rol van een bedrijfstaalplan, en lopen deze uit eentalig Franstalige gezinnen hier het minst warm voor. Ook het gebruik van een zakwoordenboekje vindt niet algemeen ingang, ruim 76% vond dit in TBR1 hetgeen in TBR2 daalt tot 74%. In TBR1 waren er significante verschillen tussen Nederlandstaligen en Franstaligen, in TBR2 zien de anderstaligen het op hun beurt nog significant minder zitten dan de Franstaligen. Wat bij Franstaligen evenmin op grote bijval kan rekenen, is het gebruik van simpel Nederlands in

gesprekken waarbij niet-Nederlandstaligen betrokken zijn. Ruim een derde van de randbewoners ziet dat niet zitten. Dit is wel de enige maatregel die de inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen niet significant meer zien zitten. Het is misschien niet toevallig ook de enige waarbij ook van Nederlandstaligen een extra inspanning wordt gevraagd.

Bovenstaande beleidsmaatregelen werden eveneens in één variabele met alle kansen om Nederlands te spreken samengevoegd.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Huidige thuistaal*</i>	,249	<i>Huidige thuistaal*</i>	,243
<i>Gemeentecuster*</i>	,151	<i>Gemeentecuster*</i>	,140
<i>Onderwijstaal</i>	,065	<i>Leeftijd*</i>	,085
<i>Taalkennis</i>	,058	<i>Lidmaatschap van een vereniging*</i>	,067
<i>Diplomaniveau*</i>	,051	<i>Diplomaniveau*</i>	,058
<i>Nationaliteit</i>	,049	<i>Onderwijstaal</i>	,053
<i>Leeftijd</i>	,042	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,051
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,035	<i>Geboorteplaats</i>	,050
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,026	<i>Taalkennis</i>	,030
<i>Geboorteplaats</i>	,024	<i>Nationaliteit</i>	,024
Verklaarde variantie	13,7%	Verklaarde variantie	12,9%

Tabel 141. Oefenkansen Nederlands

Qua oefenkansen staan de huidige thuistaalsprekers Nederlands lijnrecht tegenover deze die uitsluitend Frans spreken, en de rest zit er tussenin. In TBR1 waren het voornamelijk de inwoners uit de semirurale gemeenten die deze maatregelen significant meer steunden dan deze uit andere gemeenten. In TBR2 zijn het de inwoners uit de faciliteitengemeenten die tegen deze oefenkansen gekant zijn. Ook het diplomaniveau speelt mee in beide surveys, hoe lager dat niveau hoe positiever men tegenover deze maatregelen staat. In TBR2 spelen ook de leeftijd en het lidmaatschap van een vereniging een bescheiden rol, zestigplussers en leden van een vereniging zijn significant positiever over dit beleid.

Dat deze maatregelen minder politiek geladen zijn, bewijst het feit dat vooral wie zich als Vlaming en in mindere mate als Nederlandstalige en inwoner van de gemeente profileert, wel significant meer deze maatregelen onderschrijven, maar dat wie zich in een ander identificatieconcept herkent niet per se negatiever staat tegenover deze oefenkansen. De beperkte groep die zich helemaal niet als Vlaming of Nederlandstalige kan vinden, scoort wel significant negatiever.

Ten slotte werden er nog een aantal politieke beslissingen in de vragenlijst opgenomen die niet de nadruk leggen op de kennis van het Nederlands, maar

eerder op een meertalige communicatie of geen taaleisen stelt. Het initiatief om anderstaligen bij het Nederlandstalig gemeenschapsleven te betrekken, wordt door zo'n 2/3 van de randbewoners gedragen, het gebruik van het Frans (60% positief) of het Engels (50% positief) in officiële contacten is al meer omstreden, en slechts een derde gaat akkoord met het feit dat men taallessen niet verplicht mag opleggen aan anderstaligen. Wel staan de randbewoners nu significant meer achter deze maatregelen dan 5 jaar geleden.

Tabel 142 geeft ook voor deze maatregelen de gemiddelde naar thuistaal in het gezin van oorsprong.

Oorspronkelijke gezinstaal	Gemeenschap	Frans	Engels	Geen verplichte les
TBR1				
Nederlands	,2412	-,3708	-,5732	-1,1955
Nederlands/Frans	,3411	,9558	-,2784	-,7559
Nederlands/andere	,8809	1,0356	,4866	-,8445
Frans	,5094	1,1659	-,1605	,0412
Frans/andere	,7003	1,2589	,1172	,0282
Andere	,6429	,9935	,1146	-,0857
Algemeen	,3948	,3724	-,3126	-,6754
TBR2				
Nederlands	,5057	-,3979	-,3216	-1,1740
Nederlands/Frans	,5894	,6900	-,0856	-,6133
Nederlands/andere	1,0522	,2548	,2416	-1,3218
Frans	,4978	1,1653	,0581	-,0531
Frans/andere	,7946	1,1914	,2167	-,0445
Andere	,8700	1,0878	,2652	-,2702
Algemeen	,5978	,3923	-,0811	-,6623

Tabel 142. Evaluatie meertalige aanpak naar oorspronkelijke thuistaal

Het initiatief om niet-Nederlandstaligen bij het Nederlandstalig verenigingsleven te betrekken wordt door de inwoners die opgroeiden in eentalig Nederlandstalige gezinnen het minst ondersteund, en significant beter onthaald door diegenen die van huis uit de taal niet spreken. Het zijn wel vooral deze Nederlandstaligen die lid zijn van deze verenigingen. In TBR2 is er al meer steun voor deze maatregel. De inwoners uit nieuwe tweetalige en anderstalige gezinnen, voor wie de maatregel in de eerste plaats bedoeld is, zien dit wel zitten, de inwoners uit eentalig Nederlandstalige en Franstalige gezinnen, die deze verenigingen bevolken, zijn er significant minder voor te vinden. Wat het toelaten van het Frans in officiële contacten betreft, staan de randbewoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen eveneens tegenover de andere thuistaalgroepen die dit wel zien zitten, en deze significante verschillen

blijven ook in TBR2 bestaan alhoewel de Nederlandstalige inwoners er nu iets minder afwijzend tegenover staan. Het toelaten van het Engels scoort minder hoog omdat ook de inwoners uit eentalig Franstalige gezinnen geneigd zijn dit af te wijzen, maar ook hier staan Nederlandstaligen significant afwijzender tegenover. Taallessen vrijblijvend laten kan maar op de steun van een derde van de randbewoners rekenen, en ook hier zijn het opnieuw de inwoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen die er zich significant meer tegen afzetten. Niettegenstaande deze verschillen zijn alle thuistaalgroepen toch wel eerder gekant tegen het feit dat taalcursussen niet verplicht worden. Ook wie het Nederlands niet beheerst, lijkt wel bereid een inspanning te doen om de taal te leren.

Tabel 143 geeft aan welke variabelen nog een rol spelen in de houding tegenover een taaldiverse aanpak in de Vlaamse Rand.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Huidige thuistaal*</i>	,285	<i>Huidige thuistaal*</i>	,244
<i>Leeftijd*</i>	,157	<i>Leeftijd*</i>	,174
<i>Taalkennis*</i>	,142	<i>Onderwijstaal*</i>	,143
<i>Onderwijstaal*</i>	,098	<i>Taalkennis*</i>	,093
<i>Gemeentecluster*</i>	,069	<i>Gemeentecluster</i>	,054
<i>Welbevinden in de buurt*</i>	,064	<i>Lidmaatschap van een vereniging*</i>	,047
<i>Geboorteplaats</i>	,062	<i>Geboorteplaats</i>	,044
<i>Diplomaniveau</i>	,038	<i>Nationaliteit</i>	,040
<i>Nationaliteit</i>	,032	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,030
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,020	<i>Diplomaniveau</i>	,029
Verklaarde variantie	27,6%	Verklaarde variantie	25,4%

Tabel 143. Taaldivers beleid

Zowel in TBR1 als in TBR2 spelen 4 variabelen een belangrijke rol. Diegenen die thuis uitsluitend Nederlands spreken, zijn significant meer tegen een meertalige aanpak gericht dan deze uit de andere thuistaalcategorieën. Ook de leeftijd speelt een belangrijke rol, hoe jonger hoe meer men deze aanpak ondersteunt. Op basis van taalkennis zien diegenen die reeds het Nederlands en Frans beheersen, en het dus niet nodig hebben, minder het nut van deze maatregelen in. Wie een andere schooltaal dan het Nederlands of het Frans had, ziet een meertalige aanpak dan weer wel meer zitten. In TBR1 speelde ook de gemeente een rol, het zijn vooral de inwoners van de tewerkstellingsgemeenten die een meertalige aanpak afwezen. Dit staat tegenover de positieve houding van deze uit de residentiële gemeenten. Wie zich goed voelt in de buurt, accepteerde eveneens meer een dergelijke meertalige aanpak.

In TBR₂ zijn het vooral de geboren en getogen Randbewoners die dit type van taalbeleid niet kunnen smaken.

Diegenen die zich met een Vlaming identificeren zijn ook hier het meest uitgesproken tegen bovenstaande maatregelen gekant, gevolgd door diegenen die voor Nederlandstalige en de gemeente als identificatieconcept kozen. Waar een identificatie als Belg voor de vorige maatregelen weinig uitmaakte, staan deze toch negatiever tegenover een meertalige aanpak. Wie negatief staat tegenover de concepten Vlaming en Nederlandstalige is dan weer wel meer geneigd dit beleid te steunen.

We staan hier even stil bij die cursussen Nederlands die in de vorige reeks maatregelen werden vernoemd. In het huidige politieke discours rond integratie ligt de verantwoordelijkheid om een taal te leren vooral bij de nieuwkomers zelf. Dat de EU-burgers niet verplicht zijn om een cursus te volgen, beperkt het aantal potentiële cursisten aanzienlijk. In deze studie gaan we echter uit van een breder potentieel publiek, iedereen die van huis uit het Nederlands niet spreekt, wordt beschouwd als een potentiële cursist. Tabel 144 geeft een overzicht van deze mogelijke cursisten.

Cursus Nederlands	TBR ₁	TBR ₂
Neen	60,9%	78,5%
Aanraden werkgever	1,9%	2,1%
Verplicht werkgever	1,4%	0,4%
Verplicht overheid	2,3%	1,6%
Vrije wil	33,4%	17,4%

Tabel 144. Motivatie volgen cursus Nederlands

Bovenstaande tabel geeft een overzicht van de randbewoners die het Nederlands niet van thuis uit spraken. In TBR₁ volgde 40% van hen een of andere cursus Nederlands, dit daalt nu tot iets meer dan 20%. Nu is het op zich niet evident om dit te meten, er zijn talloze mogelijkheden om een taal te leren gaande van een klassieke klassikale cursus tot allerlei initiatieven als conversatietafels, buddy's, online mogelijkheden ... zodat mensen mogelijk wel aan een initiatief hebben deelgenomen dat de kennis van het Nederlands ondersteunt zonder het als een 'cursus' te beschouwen. In TBR₂ hadden significant minder randbewoners uit deze groep een cursus gevolgd. Vooral het aandeel dat uit vrije wil een cursus volgde daalde, al zijn diegenen die van de werkgever of de overheid een dergelijke cursus moeten volgen sowieso beperkt. Ruim 80% volgt de cursus uit vrije wil.

Door het beperkt aantal cursisten is het moeilijk dieper op hun profiel in te gaan, maar de cijfers in tabel 145 zijn wel opmerkelijk.

Cursus Nederlands	TBR1	TBR2
Belg	27,3%	32,7%
EU-nationaliteit	22,4%	25,0%
Niet-EU nationaliteit	16,7%	33,3%
Totaal	24,9%	32,2%

Tabel 145. Taalkennis van zij die cursus Nederlands volgden naar nationaliteit

Minder mensen volgden een cursus Nederlands, maar zij die de cursus volgden, schatten hun kennis hoger in. Waar in TBR1 nog een kwart van de cursisten vond dat hij of zij de taal goed beheerste, is dit gestegen tot een derde. De hoge scores voor de niet-EU-burgers tegenover de EU-burgers komen niet door het integratiebeleid waaraan een deel van hen verplicht is onderworpen, maar vooral door hun kwetsbare positie op de arbeidsmarkt en bijgevolg de noodzaak om Nederlands te kennen. EU-burgers werken vaker in een internationale omgeving waardoor ze minder behoefte hebben om omwille van professionele redenen Nederlands te leren. Wie van buiten de EU komt, moet meestal een plaats op de Belgische arbeidsmarkt veroveren, waarbij de kennis van het Nederlands noodzakelijk is. De impact van de taal-cursussen is dus beperkt qua omvang, maar de kwaliteit is er wel.

6.6 TAAL EN POLITIEKE REPRESENTATIE

In paragraaf 6.5. werd gepeild naar een gemeenschappelijke identificatie als basis voor een integratiebeleid. In dit laatste deel van het hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de politieke representatie, en dan vooral op het type van partij waardoor de inwoners van de Vlaamse Rand zich willen vertegenwoordigd zien. Hierbij werd niet gevraagd naar een concrete politieke partij maar werd de keuze gelaten tussen een Nederlandstalige partij, een tweetalige partij, een Franstalige partij of een meertalige partij die de diversiteit van de inwoners weerspiegelt. Een laatste optie is dat taal voor de betrokkenen geen criterium is om hun politieke keuze op te baseren. Tabel 146 geeft een overzicht van deze keuzes op basis van de oorspronkelijke thuistaal van de randbewoners. Naast de keuze van de inwoners van de Rand in het algemeen, wordt in de andere kolommen deze per thuistaalgroep aangegeven.

Taal politieke lijst	Rand	Ned	Ned/Fr	Ned/ And	Frans	Frans/ and	Andere
TBR1							
<i>Nederlandstalig</i>	44,2%	75,7%	30,3%	36,0%	6,8%	9,6%	11,8%
<i>Tweetalig NI/Fr</i>	25,6%	8,7%	44,3%	20,0%	47,6%	43,9%	32,6%
<i>Franstalig</i>	4,3%	0,4%	1,1%	4,0%	13,7%	4,5%	7,5%
<i>Meertalig</i>	9,2%	4,8%	8,7%	12,0%	12,2%	18,5%	16,7%
<i>Taal geen criterium</i>	16,6%	10,4%	15,5%	28,0%	19,7%	23,6%	31,4%
TBR2							
<i>Nederlandstalig</i>	39,2%	67,6%	36,1%	44,4%	7,4%	10,2%	14,6%
<i>Tweetalig NI/Fr</i>	23,8%	8,6%	32,0%	16,7%	42,0%	36,1%	33,4%
<i>Franstalig</i>	5,1%	0,2%	2,9%	-	11,5%	10,2%	10,1%
<i>Meertalig</i>	11,1%	8,6%	8,2%	11,1%	13,6%	16,9%	14,6%
<i>Taal geen criterium</i>	20,7%	15,1%	20,9%	27,8%	25,5%	26,5%	27,2%

Tabel 146. Keuze taal politieke vertegenwoordiging naar oorspronkelijke thuistaal

Voor de Rand in zijn totaliteit zien we een lichte verschuiving van Nederlandstalige en tweetalige partijen naar meertalige partijen, of naar een vertegenwoordiging die los staat van taal. Waar in TBR1 75% van de randbewoners uit eentalig Nederlandstalige gezinnen zich via een Nederlandstalige lijst wil vertegenwoordigd zien, is dit nu voor 2/3 van hen het geval en verschuift de voorkeur naar meer diverse lijsten of staat hun preferentie los van taal. Wie van huis uit zowel Nederlands als Frans spreekt, ziet een diverse lijst minder zitten en opteert meer voor ofwel een lijst los van het taalcriterium, ofwel voor een Nederlandstalige lijst. Bewoners uit eentalig Franstalige families kunnen zich steeds minder in een Franstalige lijst vinden (in TBR2 zo'n 10%), maar zien dan weer wel meer heil in tweetalige lijsten of laten voor een kwart taal als criterium varen. En al blijft voor randbewoners uit een nieuw tweetalig gezin een traditionele tweetalige lijst de grootste voorkeur wegdragen, ook hier groeit het aantal dat stelt dat taal geen criterium is, al groeit bij hen ook de preferentie voor een Franstalige lijst. Bij deze uit anderstalige families blijft een tweetalige lijst ook de belangrijkste, maar verschuift de preferentie ook licht naar Nederlandstalige of Franstalige lijsten. Opmerkelijk is wel dat bij deze twee laatste thuistaalgroepen de preferentie voor een Franstalige lijst dezelfde is dan bij deze uit Franstalige gezinnen.

Net als bij de taalpolitiek is het ook hier interessant om te kijken welke elementen meespelen in dit beslissingsproces. Naast het analysemodel speelt ook hier identificatie een belangrijke rol.

Tabel 147 maakt deze oefening voor de preferentie voor een Nederlandstalige lijst.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
Huidige thuistaal*	,467	Huidige thuistaal*	,334
Onderwijstaal*	,116	Leeftijd*	,173
Leeftijd*	,103	Taalkennis*	,128
Lidmaatschap van een vereniging*	,071	Onderwijstaal*	,108
Diplomaniveau*	,056	Diplomaniveau*	,077
Nationaliteit*	,053	Geboorteplaats	,048
Geboorteplaats	,053	Nationaliteit	,040
Taalkennis	,046	Gemeentecuster	,036
Gemeentecuster	,027	Lidmaatschap van een vereniging	,016
Welbevinden in de buurt	,013	Welbevinden in de buurt	,013
Verklaarde variantie	47,9%	Verklaarde variantie	37,2%

Tabel 147. Preferentie voor een Nederlandstalige lijst

Bovenstaand model verklaart bijna de helft van de variantie voor TBR1, hetgeen bijna integraal op het conto van de inwoners kan geschreven worden die thuis uitsluitend Nederlands spreken. Dit betekent tegelijk dat andere inwoners deze preferentie niet delen. Ook de onderwijstaal speelt een rol, in dit geval een positievere houding van diegenen die naar het Nederlandstalig onderwijs zijn geweest. Ten slotte is leeftijd de derde belangrijke variabele, hoe ouder de persoon, hoe groter de kans dat hij een eentalig Nederlandstalige lijst prefereert. Minder belangrijk, maar toch ook meer geneigd om voor een Nederlandstalige lijst te kiezen, zijn leden van een lokale vereniging, en randbewoners met een Belgische of een niet-EU nationaliteit. Ten slotte neemt de kans dat iemand stemt op een dergelijke lijst af naarmate het diploma van de ondervraagde hoger is. De daling van de verklaarde variantie geeft al aan dat het belang van de thuistaal als verklaring voor politieke vertegenwoordiging daalt. Ook in TBR2 blijft de thuistaal dominant, en het effect van leeftijd en onderwijstaal blijven bestaan, maar het zijn niet enkel diegenen die het Nederlands beheersen die in een dergelijke vertegenwoordiging geïnteresseerd zijn: wie naast het Nederlands het Frans beheerst, kiest meer Nederlandstalig.

Tabel 148 geeft een idee van de impact van de identificatie zoals hier in dit onderzoek wordt gedefinieerd.

Taalpolitiek	Eentalig Nederlandstalig gezin	Andere thuistaal
TBR1		
<i>Algemeen</i>	75,7%	14,1%
<i>ID Nederlandstalige</i>	82,6%	44,1%
<i>ID Vlaming</i>	84,7%	48,6%
TBR2		
<i>Algemeen</i>	67,5%	15,7%
<i>ID Nederlandstalige</i>	71,4%	50,5%
<i>ID Vlaming</i>	79,0%	52,8%

Tabel 148. Keuze voor Nederlandstalige politieke lijst naar identificatieconcept

In TBR1 verkoos 75% van de randbewoners uit een eentalig Nederlandstalig gezin voor een Nederlandstalige lijst om hen op politiek niveau te vertegenwoordigen. Indien men zich als Nederlandstalige of Vlaming identificeert, ligt die preferentie significant hoger. In TBR2 daalt het aantal inwoners uit eentalig Nederlandstalige gemeenten die achter deze keuze staat, maar het effect van de identificatie blijft en is zelfs meer uitgesproken bij deze die zichzelf als Vlaming zien. Maar ook de ongeveer 8% van diegenen die niet opgroeiden in een eentalig Nederlandstalig gezin maar zich wel kunnen vinden in het concept Vlaming of Nederlandstalige scoren significant hoger, al is het verschil tussen beide beperkt. Opvallend is wel dat het effect van de identificatie bij deze groep stijgt tegenover TBR1, waar het bij deze uit eentalig Nederlandstalige gezinnen daalt. Identificatie speelt dus een cruciale rol, en alhoewel sommigen een identificatie als Vlaming en als Nederlandstalige als niet compatibel zien, is de keuze van de taal van de lijst voor beide een belangrijk element in die identificatie.

Tabel 149 gaat nader in op de keuze voor een tweetalige lijst.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Huidige thuistaal*</i>	,356	<i>Huidige thuistaal*</i>	,274
<i>Geboorteplaats</i>	,079	<i>Onderwijstaal</i>	,100
<i>Onderwijstaal*</i>	,078	<i>Diplomaniveau*</i>	,079
<i>Diplomaniveau*</i>	,064	<i>Nationaliteit*</i>	,073
<i>Lidmaatschap van een vereniging*</i>	,051	<i>Leeftijd*</i>	,068
<i>Gemeentecluster</i>	,045	<i>Gemeentecluster*</i>	,067
<i>Taalkennis</i>	,045	<i>Lidmaatschap van een vereniging*</i>	,060
<i>Leeftijd</i>	,035	<i>Taalkennis</i>	,055
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,027	<i>Geboorteplaats</i>	,040
<i>Nationaliteit</i>	,007	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,028
Verklaarde variantie	20,1%	Verklaarde variantie	14,9%

Tabel 149. Preferentie voor een tweetalige

Tweetalige lijsten worden significant meer gekozen door diegenen die thuis Frans spreken, ongeacht of het als enige thuistaal is of in combinatie met het Nederlands of een andere taal. Hierbij is een beperkte rol weggelegd voor de onderwijstaal, wie noch in het Nederlands noch in het Frans les volgde, voelt zich door dergelijke lijst niet aangesproken, net zomin als hoger geschoolden of mensen die lid zijn van een lokale vereniging. Uit de analyse van TBR2 blijkt dat de thuistaal op zich minder belangrijk is geworden, en dat een complex geheel van variabelen mee de keuze voor een traditioneel tweetalige lijst bepaalt: het diplomaniveau wordt iets belangrijker maar het zijn ook de lager geschoolden die hier meer voor opteren, niet-Belgen kiezen veel minder voor een dergelijke lijst, dertigers zien dit type lijst meer zitten dan ouderen, het populairst zijn ze in de faciliteitengemeenten en mensen uit het lokale verenigingsleven zien een stem op een tweetalige lijst eveneens minder zitten. De impact van de identificatieconcepten op deze tweetalige lijst is verwaarloosbaar, al hebben diegenen die zich als Belg, Brusselaar of Franstalige identificeren iets meer kans om op een tweetalige lijst te stemmen dan de anderen.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Huidige thuistaal*</i>	,174	<i>Huidige thuistaal*</i>	,142
<i>Taalkennis*</i>	,133	<i>Taalkennis*</i>	,132
<i>Diplomaniveau*</i>	,065	<i>Onderwijstaal*</i>	,086
<i>Onderwijstaal</i>	,040	<i>Nationaliteit*</i>	,073
<i>Gemeenteclassificatie</i>	,039	<i>Geboorteplaats</i>	,072
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,035	<i>Gemeenteclassificatie</i>	,071
<i>Leeftijd</i>	,031	<i>Diplomaniveau</i>	,038
<i>Geboorteplaats</i>	,028	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,034
<i>Nationaliteit</i>	,027	<i>Leeftijd</i>	,026
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,010	<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,012
Verklaarde variantie	10,1%	Verklaarde variantie	9,6%

Tabel 150. Preferentie voor een Franstalige lijst

Net als bij de andere politieke preferenties is de impact van het model op TBR1 eenduidiger dan op TBR2. In TBR1 zijn het significant meer inwoners die thuis uitsluitend Frans spreken, maar ook diegenen die thuis noch Nederlands noch Frans spreken, die een Franstalige lijst prefereren. Qua taalkennis zijn het ook diegenen die uitsluitend Frans kennen die deze keuze maken. Beide vaststellingen gelden ook voor TBR2, al zijn hier ook meer mensen die noch Nederlands noch Frans spreken die voor een Franstalige lijst opteren. Dit komt ook tot uiting bij de verhoogde interesse van niet-EU-burgers. Voor wie zichzelf als Franstalige ziet, ligt de interesse voor een dergelijke lijst uiteraard ook significant hoger.

Tabel 151 illustreert dat taalvariabelen geen significante impact hebben op de keuze voor een representatieve meertalige lijst.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Leeftijd*</i>	,092	<i>Leeftijd*</i>	,091
<i>Huidige thuistaal</i>	,087	<i>Huidige thuistaal</i>	,078
<i>Onderwijstaal</i>	,083	<i>Onderwijstaal</i>	,073
<i>Diplomaniveau*</i>	,076	<i>Nationaliteit</i>	,061
<i>Nationaliteit*</i>	,063	<i>Diplomaniveau</i>	,049
<i>Taalkennis</i>	,061	<i>Geboorteplaats</i>	,049
<i>Gemeentecuster</i>	,043	<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,046
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,040	<i>Gemeentecuster</i>	,040
<i>Geboorteplaats</i>	,028	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,025
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,011	<i>Taalkennis</i>	,020
Verklaarde variantie	5,5%	Verklaarde variantie	3,5%

Tabel 151. Preferentie voor een meertalige lijst

De belangrijkste variabele is leeftijd, hoe jonger de ondervraagde, hoe meer hij of zij geneigd is om voor een meertalige lijst te kiezen. In TBR1 kozen ook EU-burgers en hogergeschoolden significant meer voor een meertalige optie.

De enige keuze die in TBR2 echt aan belang wint, is een politieke keuze los van taal. Hier gaat tabel 152 wat dieper op in.

Analyse TBR1	Beta	Analyse TBR2	Beta
<i>Diplomaniveau*</i>	,127	<i>Diplomaniveau*</i>	,161
<i>Huidige thuistaal</i>	,094	<i>Leeftijd*</i>	,111
<i>Taalkennis*</i>	,091	<i>Taalkennis</i>	,073
<i>Geboorteplaats</i>	,083	<i>Geboorteplaats</i>	,058
<i>Leeftijd*</i>	,066	<i>Huidige thuistaal</i>	,058
<i>Onderwijstaal</i>	,045	<i>Nationaliteit</i>	,052
<i>Nationaliteit</i>	,032	<i>Gemeentecuster</i>	,037
<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,032	<i>Onderwijstaal</i>	,027
<i>Gemeentecuster</i>	,030	<i>Welbevinden in de buurt</i>	,021
<i>Welbevinden in de buurt</i>	,029	<i>Lidmaatschap van een vereniging</i>	,001
Verklaarde variantie	8,6%	Verklaarde variantie	6,5%

Tabel 152. Taal geen criterium in politieke preferentie

De belangrijkste variabele die de keuze voor een dergelijke keuze bepaalt is het diplomaniveau: hoe hoger dit niveau, hoe significant meer men kiest voor een lijst los van taal als criterium. Qua huidige thuistaal en taalkennis zijn het vooral anderstaligen die op deze manier denken. Ook de leeftijd speelt hier mee, het zijn de jongeren die taal significant minder een criterium vinden om hun politieke keuze op te baseren.

Van wie van thuis uit geen Nederlands spreekt, kiest zo'n 40% idealiter voor een lijst die los staat van de traditionele opties die binnen de Belgische politieke logica vallen. Dat vooral jongeren, hoger opgeleiden en anderstaligen deze optie kiezen, doet vermoeden dat dit in de toekomst nog meer het geval zal zijn. De diversiteit van de randbewoners oefent dus, net als in Brussel, druk uit op de politieke structuren die vanuit de pacificatie van de conflicten tussen beide historische taalgemeenschappen zijn gegroeid.

7

SLOTBEDENKINGEN

7.1 ALGEMENE TAALSITUATIE

In de Belgische context, gegeven de historische ontwikkelingen van de staatsstructuren en met een taalbeleid gebaseerd op het territorialiteitsprincipe, neigt taalcontact al snel naar taalconflict. Het politieke concept van ‘faciliteitengemeente’ is een voorbeeld van een manier om lokaal met taalcontactsituaties om te gaan. De Vlaamse Rand rond Brussel was altijd al een regio die gekenmerkt werd door taalcontact, en dat geldt vandaag nog steeds. De nabijheid van Brussel heeft rechtstreeks, via het suburbanisatieproces, en onrechtstreeks, als aantrekkelijke woonomgeving voor wie in Brussel werkt, een belangrijke impact op de samenstelling van de bevolking. Om de taaldiversiteit van de Rand in kaart te brengen, werd in 2014 een eerste nulmeting over de taalkennis en het taalgebruik uitgevoerd in het kader van het BRIO-taalbarometeronderzoek. Dit onderzoek focust op de manier waarop de bewoners met taal omgaan, en vertrekt niet van een omschreven beleidsvisie of normatief kader. Het is een bottom-up onderzoek dat gebaseerd is op de realiteit van het dagelijkse taalgebruik in een context waarbij, in de meeste gevallen, het taalgebruik vrij is. Ten slotte kan de overheid enkel het taalgebruik binnen de officiële context reglementeren (administratie, onderwijs ...) en een ondersteunende rol spelen door wetgeving en subsidiëring.

Dit onderzoek schetst de evolutie die zich de laatste 5 jaren in de Vlaamse Rand voltrok. Over deze periode zijn de kennis van het Nederlands en het Frans niet significant veranderd, alhoewel er zich toch wel een tendens aftekent dat de kennis van het Nederlands bij de inwoners iets daalt, en deze van het Frans toeneemt. Het Frans blijft de meest gekende taal, op korte afstand gevolgd door het Nederlands. Iets meer dan de helft van de inwoners spreekt, net als in TBR1, beide. De taal waarvan de kennis wel significant stijgt, is het Engels, dat ook significant hoger scoort bij de huidige twintigers die school liepen in het Franstalig onderwijs. Voor hen is het Engels in de Rand een alternatief voor het Nederlands, net als het voor Nederlandstalige jongeren in Brussel een alternatief is voor het Frans. Alhoewel het gebruik van het Nederlands dominant blijft, stijgt de tendens naar een meertalige communicatie: in de buurt, bij het winkelen, op de werkvloer ...

Het grote verschil tussen het Nederlands en het Frans blijft het gegeven dat het Nederlands vooral een taal is die men thuis aanleert, en waar men een emotionele band mee ontwikkelt, terwijl het Frans door minder dan de helft van de randbewoners thuis werd gesproken. Momenteel spreken 31% van de randbewoners voor wie het Nederlands geen thuistaal is de taal goed tot uitstekend, van wie thuis geen Frans sprak, spreekt 68% de taal. De groep die uitsluitend Frans spreekt (19,2%), is bijna dubbel zo groot als diegene die uitsluitend Nederlands spreekt (10,5%). Bij de niet-Belgen spreekt zelfs een derde uitsluitend het Frans als contacttaal en 20% enkel het Engels of zelfs geen van de contacttalen. Amper een kwart van de niet-Belgen spreekt Nederlands. Of men thuis het Arabisch, het Turks, het Pools of het Roemeens als thuistaal spreekt, Frans is voor de meeste van hen een logische tweede taal.

Alhoewel het moeilijker is om uitspraken te doen op gemeenteniveau, is de taalverschuiving binnen de tewerkstellingsgemeenten het meest opmerkelijk. Deze gemeenten kennen niet alleen de sterkste bevolkingsgroei, nergens anders is het suburbanisatie-effect zo ingrijpend: 30% van de inwijkelingen uit Brussel groeide op in een gezin waar noch Nederlands noch Frans werd gesproken, en 15% in een gezin dat een andere taal met het Frans combineerde. Het nettoresultaat is dat het aantal gezinnen dat uitsluitend Nederlands spreekt in deze gemeenten gedaald is van 50% naar 40%.

En hiermee komen we bij een laatste belangrijke vaststelling inzake het taalbeeld van de Rand, en dat is de diversiteit tussen de verschillende clusters. Alhoewel dit reeds in TBR1 duidelijk tot uiting kwam geeft bovenstaand voorbeeld van de situatie in de tewerkstellingsgemeenten niet alleen de verschillen tussen de gemeenten aan, maar illustreert het eveneens het feit dat elk cluster onderhevig is aan een eigen dynamiek en dat die dynamiek op korte termijn grondig kan wijzigen. De Vlaamse Rand dankt zijn 'statuut' als aandachtsgebied dan wel aan zijn ligging rond Brussel, een randbeleid zal gediversifieerd moeten gevoerd worden.

7.2 AANKNOPINGSPUNTEN VOOR HET BELEID

In dit laatste deel wordt ingegaan op mogelijke aangrijpingspunten voor het beleid. Zoals in de inleiding duidelijk wordt gesteld, vertrekt het BRIO-taalbarometeronderzoek niet van een gegeven ideologisch of normatief kader, maar van de concrete dagelijkse taalpraktijk van een representatief staal van de bevolking. De mogelijkheden tot een inclusief beleid zijn dan ook op deze taalpraktijk gebaseerd. Het is zeker niet de bedoeling hier het ideale randbeleid inzake taalverwerving en taalgebruik uit te tekenen.

Voor een efficiënt beleid is het noodzakelijk om te kunnen inspelen op die momenten waarop de inwoners taalkeuzes maken. De administratie speelt binnen dit beleid een beperkte rol, gezien het taalgebruik daar weinig impact

heeft op het taalgebruik in andere taaldomeinen. Alhoewel dit taalgebruik in de administratie geregeld een politiek twistpunt is in het communautaire debat, is het voor de burger, die deze taal of talen niet beheerst, vooral een zoektocht naar een bevredigende afhandeling van een formaliteit. Door bijvoorbeeld een zakwoordenboekje kan dit worden ondersteund, waardoor een leercontext wordt gecreëerd. Maar sommige complexe administratieve vragen zijn moeilijk in een zakwoordenboekje te gieten, en het enthousiasme voor een dergelijk initiatief ligt over het algemeen lager in vergelijking met andere taalondersteunende maatregelen. Vaak wordt dan ook voor een pragmatische aanpak gekozen. Buiten de faciliteitengemeenten spreekt 88% van de randbewoners uitsluitend Nederlands bij contacten met de administratie, anderen gebruiken Frans, Engels en andere talen of een combinatie ervan met het Nederlands.

Interessanter voor het taalverwervingsproces zijn de keuzes die men op langere termijn maakt. Een eerste indicatie hiervan is de taalkeuze binnen het gezin zelf. Uiteraard hangt dit in grote mate af van de taalachtergrond van de partners. Om het beslissingsproces, en de plaats van het Nederlands hierin, toch enigszins in kaart te kunnen brengen en de interferentie van primaire taalverwerving te minimaliseren, bekijken we de keuzes die koppels maken waarvan beide partners opgroeiden in een gezin waar noch Nederlands noch Frans werd gesproken. Wat hierbij opvalt, is dat het taalverlies van die andere taal in hun nieuwe woonomgeving in de Rand groter is dan in Brussel. Het aandeel dat voor die andere taal als enige thuistaal kiest, daalt significant van 48,2% in TBR1 naar 41,8% in TBR2, en waar iets minder dan 70% die andere taal aan de volgende generatie doorgeeft, is dit in Brussel ruim 80%. Men kiest dus meer voor een taal die nog niet als thuistaal werd gesproken, in casu het Nederlands of het Frans. Als men kinderen heeft, ondersteunt de onderwijstaal deze nieuwe thuistaal. Voor deze anderstaligen is de meest geprefereerde keuze de combinatie van de thuistaal van de partners met het Frans. Deze groep stuurt de helft van hun kinderen naar het Franstalig basisonderwijs in de Rand of in Brussel, de rest vindt een plaats in het Nederlandstalig onderwijs. De tweede keuze als gezinstalen is een combinatie van het Nederlands en het Frans, en in dat geval stuurt het merendeel van deze ouders hun kinderen naar het Nederlandstalig basisonderwijs. Kiest men voor de thuistaal waarin men opgroeide in combinatie met het Nederlands, een derde keuze, die wel populairder wordt, dan lopen de kinderen allemaal in het Nederlandstalig onderwijs school. Deze groep slaagt er in zowel de stap naar het Nederlands te zetten, en de band met de oorspronkelijke thuistaal te behouden. Het aantal gezinnen met kinderen waarvan beide ouders een anderstalige achtergrond hebben, is in deze steekproef nog beperkt. Evenmin is er informatie over de motivering voor de taalkeuze in het gezin en voor de onderwijstaal, maar dat het Nederlandstalig onderwijs een belangrijke ondersteunende rol speelt, is duidelijk. Hier ligt een belangrijke taak voor het beleid in de Vlaamse Rand. Het onderwijs heeft er niet

alleen te kampen met een instroom uit Brussel, maar ook onder de eigen inwoners is de diversiteit groot. Tegelijk zien we dat ook Nederlandstaligen zelf, in vergelijking met TBR1, minder voor het Nederlandstalig onderwijs in Brussel kiezen en meer voor de Rand, en dit voor alle onderwijsniveaus. Onderwijs blijft een motor tot sociale inclusie, niet alleen in het kader van het integratiebeleid maar eveneens als toegangspoort tot de arbeidsmarkt. Het is hierbij belangrijk meer inzicht te krijgen in het keuzeprocess van de ouders en hun nood aan informatie en ondersteuning.

Het integratiebeleid op zich is moeilijk te evalueren op basis van het taalbarometeronderzoek. Wat wel kan, is dieper ingaan op een aantal parameters. Ook nu kunnen we, vertrekkende van de inwoners die thuis noch Nederlands noch Frans spreken, een analyse maken van de manier waarop ze lokaal hun netwerken uitbouwen. Vanuit een taalsociologische invalshoek is het logisch om eerst naar taalverwerving te kijken. Al blijft Frans voor hen de meest evidente taal om in de Rand te functioneren, ook de kennis van het Nederlands stijgt, zij het op aanzienlijke afstand. Opmerkelijk is dat die stijging niet gepaard gaat met een stijging van het aantal inwoners die een cursus Nederlands volgden, toch een basispijler van het integratiebeleid. Dat deze laatste groep beperkt is, is niet zo verwonderlijk gezien de EU-regelgeving en het verhuisparcours dat een belangrijk deel van hen, via Brussel, in de Rand deed belanden. Doorheen het onderzoek is het duidelijk dat taal een rol speelt in dit verhuisproces, en dat het de ‘meest Nederlandstaligen’ zijn die eerder geneigd zijn naar Vlaanderen te komen, eerder dan iemand die de taal totaal niet kent. Maar los daarvan scoort de beperktere groep die taallessen volgde wel hoog qua zelfgerapporteerde kennis, zeker als we er rekening mee houden dat niet iedereen die een cursus volgt zijn kennis hoog zal inschatten, integendeel. Enkele uitzonderingen niet te na gesproken, is de motivatie om een taalcursus te volgen persoonlijke interesse. Bij een taalcursus Nederlands mag men niet langer uitsluitend aan een wekelijkse klassikale bijeenkomst denken, maar zijn er tal van mogelijkheden. Om zowel het aanbod als de efficiëntie van dit aanbod te verhogen zou het nuttig zijn een duidelijker beeld te krijgen op de motivatie van deze mensen, en de obstakels om hun kennis ook effectief in de praktijk om te zetten.

Dat de beperkte kennis van Nederlands van de anderstaligen een probleem kan zijn, blijkt uit het feit dat ze zich het minst thuis voelen in de buurt, en het meest geconfronteerd worden met taalproblemen. Als we dan de link naar het taalbeleid leggen, lijkt het aanbieden van oefenkansen een goede manier om hierop in te spelen. Oefenkansen bieden via de lokale middenstand, kan op de meeste goedkeuring rekenen. Dit is nog een vrij ‘neutraal’ initiatief, maar het verenigingsleven en het bedrijfsleven lijken, als leeromgeving, minder goed te scoren. Op zich is dat niet verwonderlijk, daar anderstaligen zelden doordringen in het traditionele lokale verenigingsleven. Een eerste hindernis wordt opgeworpen door de Nederlandstalige gezinnen zelf die het overgrote deel van de leden uitmaken. Het ondersteunen van

initiatieven om anderstaligen bij het lokale Nederlandstalige verenigingsleven te betrekken geniet het minste steun bij deze leden. De geringe aanwezigheid van anderstalige jongeren in de lokale jeugdbewegingen is hiervan een illustratie. Maar ook andere redenen maken dit niet evident: velen komen via Brussel in de Rand terecht en hebben al Frans geleerd en zich in een Franstalig of anderstalig netwerk geëngageerd, of hebben eigen verenigingen, bijvoorbeeld in de schoot van de verschillende internationale scholen in de Rand, en bouwen op die manier hun sociale netwerken uit. De arbeidsituatie leent zich minder tot taalleren, al is dit afhankelijk van de omstandigheden. Een internationale werkomgeving met mobiel personeel kan moeilijk een beleid met extra aandacht voor het Nederlands voeren. Andere bedrijven of arbeidssituaties lenen er zich dan wel weer toe.

De manier waarop naar het integratiedebat wordt gekeken, wordt nog steeds mee bepaald door de communautaire tegenstellingen. Alhoewel de spanning tussen de traditionele taalgroepen in het dagelijks leven minder scherp is, blijft ze aanwezig. Uit de keuzes van de anderstaligen blijkt ook dat ze een keuze voor het Frans of het Nederlands als evenwaardige alternatieven zien om in de context van de Vlaamse Rand een sociaal netwerk uit te bouwen. Op die manier blijven ze gekneld tussen de protagonisten van de traditionele taalstrijd waarmee ze zelf weinig voeling hebben. Dit komt onder meer tot uiting in de voorstellen inzake taalbeleid waarbij inwoners uit eentalig Nederlandstalige en eentalig Franstalige gezinnen vaak lijnrecht tegenover elkaar staan, zoals bij de maatregelen die taalgebruik verplichten of die net ruimte laten voor een meertalige aanpak. Hierbij wordt een parallel getrokken tussen het verfransingsproces en de huidige internationale migratie. Op dit vlak wordt nog teveel een traditioneel beeld opgehangen van de migrant die zijn thuisland verlaat om op zoek te gaan naar betere levensomstandigheden en een toekomst elders. Deze visie op migratie sluit nauw aan bij het inburgerings- en integratiebeleid zoals dit in het grootste deel van Europa wordt uitgetekend, en waarbij de nieuwkomer een vorm van contract tekent waarmee hij of zij zich engageert om de taal te leren. Zeker in de Vlaamse Rand is de realiteit anders. Een deel van de zogenaamde expats zijn mobiel, hebben eigen scholen en eigen verenigingen, en voelen niet direct de behoefte om zich aan de lokale gemeenschap te assimileren. Ook voor anderen is dit het geval, moderne communicatietechnieken verstevigen het transnationalisme. Samen met de nabijheid van Brussel maakt dit dat er weinig plaatsen zijn waar men elkaar effectief ontmoet zoals scholen, verenigingen ... Het is niet toevallig dat op buurtniveau het niet alleen de anderstaligen zijn die taalproblemen ervaren, maar dat inwoners die in hun gezin uitsluitend Nederlands spreken zich meer aan een meertalige buurt ergeren dan diegenen die naast het Frans geen enkele andere taal beheersen. Of de buur een Zweed of Roemeen is, voor wie er geen integratiebeleid is uitgetekend, dan wel een Rus of Mexicaan die zich in de buurt komt vestigen, beide hebben een vergelijkbare impact op de oorspronkelijke bevolking. Een inclu-

sief beleid overstijgt een integratiebeleid. Om voor dit inclusieve beleid een gemeenschappelijke identificatie te vinden ligt niet voor de hand, al komt de gemeente hier als meest evidente inclusief concept naar voren.

Een laatste element dat in dit opzicht een rol kan spelen is het feit dat ruim de helft van de ondervraagden zich liever niet vertegenwoordigd ziet door een eentalige politieke lijst. Jongeren, hoger geschoolden en mensen met een andere thuistaal dan het Nederlands of het Frans, denken steeds minder binnen het communautaire politieke kader.

7.3 EN NU ...

Een eerste aandachtspunt dat uit het onderzoek naar voren komt, is ongetwijfeld het onderwijs. Het is belangrijk op de hierboven geschetste evolutie op onderwijsvlak een passend antwoord te formuleren. De aandacht moet hierbij niet alleen uitgaan naar de pedagogische aspecten over het omgaan met diversiteit of de capaciteitsproblematiek, maar ook naar de bredere context zoals het beslissingsproces van de ouders en de ondersteuning van de impact van de schooltaal buiten de schoolmuren. Gezinnen die naast hun oorspronkelijke thuistaal ook Nederlands als tweede taal adopteren, kunnen hierbij als voorbeeld dienen. In een meertalige context mag het belang van deze keuze niet onderschat worden, maar dient men er ook van uit te gaan dat niet iedereen het Nederlands nodig heeft en de taal zal aanleren.

In het verlengde hiervan ligt de aanpak van de taalcursussen Nederlands, die gebaseerd moet zijn op de verschillende noden en het ondersteunen ervan door oefenkansen. Net als in Brussel zien we ook in de Rand steeds meer mensen die binnen dezelfde context talen gaan combineren, en niet automatisch voor een bepaalde standaardtaal kiezen. Een beter inzicht in de mogelijke drempels die men ervaart om het Nederlands effectief te gebruiken, ook in combinatie met andere talen, is hiervoor noodzakelijk.

Een laatste punt is de diversiteit van de Rand. Een homogeen taalbeleid dreigt zijn doel voorbij te schieten. Wel moeten de verschillende taalclusters, en dat hoeft niet noodzakelijk om de hier gehanteerde indeling te gaan, eigen doelstellingen formuleren en parameters ontwikkelen om een inclusief beleid uit te tekenen dat het taal- en integratiebeleid overstijgt. Dit kan mogelijk in het kader van een toekomstig Randfonds.

BIBLIOGRAFIE

- Anderson, B. (1991). *Imagined Communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.
- Barth, F. (Ed.) (1969). *Ethnic groups and boundaries. The social organisation of cultural difference*. London: Allen & Unwin.
- Derudder, D. (2009). *De Vlaamse Rand: een socio-economisch profiel en een blik op het Vlaams karakter*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.
- European Commission (1998). *Report of the High Level Panel on the free movement of persons*. Chaired by Mrs Simone Veill, presented to the Commission on 18 March 1997, Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Commission (2006). *Europeans and their languages*. Special Eurobarometer, TNS Opinion & Social Research, Brussels. (http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_243_en.pdf)
- European Commission (2012a). *Europeans and their languages. Special Eurobarometer 386*, TNS Opinion & Social Research, Brussels (http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf)
- European Commission (2012b). *First European Survey on Language Competences: Final Report*. Surveylang: European Survey on Language Competences, Brussels (https://crell.jrc.ec.europa.eu/sites/default/files/files/eslc/ESLC_Final%20Report_210612.pdf)
- European Commission (2014). *European Modules on Migrant Integration*. Final Report, Februari 2014.
- Giles, H. (Ed.) (1977). *Language, ethnicity and intergroup relations*. London: Academic Press.
- Glaeser, E. (2011). *Triumph of the city. How urban spaces make us human*. London: Pan Macmillan.
- Grin F. (Red.) (2018). *The MIME Vademecum. Mobility and Inclusion in a Multilingual Europe*. Grandson: Artgraphic Cavin SA Switzerland.
- Guibernau, M. (2013). *Belonging. Solidarity and Division in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press.
- Gunst, P. (2008). *Brussel en de Vlaamse Rand, een verhaal van migraties en grenzen. Accenten uit de geschiedenis van Vlaams-Brabant, 2*. Leuven: Peeters.

- Hamers, D. (2003). *Tijd voor suburbia. De Amerikaanse buitenwijk in wetenschap en literatuur*. Amsterdam: Van Gennep.
- Jackson, K.T. (1985). *Crabgrass Frontier, The Suburbanization of the United States*. New York: Oxford University Press.
- Janssens, R. (2001). *Taalgebruik in Brussel. Taalverhoudingen, taalverschuivingen en taalindentiteit in een meertalige stad*, Brusselse Thema's n° 8, Brussel: VUBPRESS.
- Janssens, R. (2007). *Van Brussel gesproken. Taalgebruik, taalverschuivingen en taalidentiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Taalbarometer II)*, Brusselse Thema's n° 15, Brussel: VUBPRESS.
- Janssens, R. (2013). *Meertaligheid als cement van de stedelijke samenleving. Een analyse van de Brusselse taalsituatie op basis van Taalbarometer 3*. Brussels: VUBPRESS.
- Janssens, R. (2014). *Taal en identiteit in de Rand, Een analyse van de taalsituatie in de Rand rond Brussel op basis van de BRIO-Taalbarometer*, Brussel, VUBPRESS.
- Janssens, R. (2018). *Meertaligheid als opdracht. Een analyse van de Brusselse taalsituatie op basis van Taalbarometer 4*. Brussel: VUBPRESS.
- Key, S.H. (2018). The persistence of white flight in middle-class suburbia. *Social Science Research*, volume 72, May 2018, 38-52
- Louckx, F. (1982). *Vlamingen tussen Vlaanderen en Wallonië. Taalaanvaardings- en taalontwikkelingsprocessen in een meertalige situatie bekeken vanuit de sociologische literatuur over etnische en raciale verhoudingen*, Taal en sociale integratie n°5, Brussel: VUB.
- Oakes, L. (2001). *Language and national identity. Comparing France and Sweden*. Amsterdam: John Benjamins.
- Park, R.E., Burgess, E.W. and McKenzie, R.D. (1925). *The city*. Chicago, Illinois: The University of Chicago Press.
- United Nations (2015), *World Urbanization Prospects: The 2014 Revision*, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (ST/ESA/SER.A/366)
- Urry, J. (2000b) *Sociology beyond societies: mobilities for the twenty-first century*, New York and London: Routledge
- Witte, E. (red). (1993). *De Brusselse Rand*. Brusselse Thema's 1, Brussel: VUBPRESS.
- Witte, E. & Van Velthoven, H. (2010). *Strijden om taal*. Kapellen: Uitgeverij Pelckmans.